

Jniñu ni ka sa'a

apóstol Jesús,

ya kuu Cristo

Vaji Espíritu Santo

1 Teófilo, nuu tutu ni sa'a ri undi nuu, ni chiso ri taka jniñu ni sa'a Jesús ²undi ni ndaa ya andivi. Jesús ni nakaji ya taka apóstol, chaa kujiin jiin ya, ti ni ta'u ya jniñu nava sa'a da naa da. Ti ni ta'u Jesús jniñu nuu taka apóstol ya nava ni kachi maa Espíritu Santo. ³Nuu uu xiko kivi ja ni ji'i ya, ni ndenda kaji ya nuu da naa da ja chaku ya. Ni ka'an ya nasa ta'u Yandios jniñu.

⁴Ni ka'iin tutu ga Jesús jiin taka apóstol ja kajiin jiin ya un, ti ni kachi ya:

—Tu kuxio ra ñuu Jerusalén naa ra. Kundatu ra naa ra undi na jinu jnu'un ni ka'an Tata ri, nava ni kachi ri nuu ra naa ra. ⁵Jandaa kuu ja Juan ni skuanducha da jiin nducha, ko jaku ni kivi ti ni'in ra Espíritu Santo naa ra —sia'an ni kachi Jesús.

Ndaa Jesús andivi

(Mr. 16.19-20; Lc. 24.50-53)

⁶Ka ndututu tuku da jiin Jesús, ti ni ka jikajnu'un da ya:

—¿Jito'yo Jesús, vijna kuu ja sa'a ni ja na kuña'nu naci6n Israel nu?

⁷Ti ni kachi Jesús:

—Tu kanu kuu ja kuni ra naa ra, chi maa Yandios jini ya nava sa'a ya.

⁸Ko kanu kuu ja na ni'in ra Espíritu Santo naa ra. Ti kuña'nu ra naa ra, ti ndakuni'in ra sivi ri, ti xna'an ra jnu'un ri nuu yivi ñuu Jerusalén, ñuu Judea, ñuu Samaria, ti undi nuu ni tu'u ñuyivi.

⁹Nu ni ndi'i ni ka'an ya jnu'un yukan, ni ka nde'e da nuu ya, ni ndondaa ya ti kua'an ya andivi. Ni kivi ya chii iin viko, ti tukaa ni ka jini da ya. ¹⁰Ka ndakoto da andivi ti ni ka jini da uu chaa ka ñu'un sa'ma kuijin kajiin nuu da. ¹¹Ti ni ka kachi chaa un:

—Ro'o chaa Galilea, ndoo ka ndakoto ra andivi naa ra. Nanu kua'an Jesús, suni sia'an nchaa tuku ya —sia'an ni ka kachi chaa un.

Ka nakaji da Matías ja na nukuiñi da nuu Judas

(Mt. 27.3-10)

¹²Ni ka kee da yuku Olivos, ti kuankoyo da ñuu Jerusalén ja

kendo yajni yukan, nava iyo ley ja kaka da iin kivi ndetatu. ¹³Ti yukan ni ka kaa da siki ve'e kuu uu nuu kanchuku da. Yukan ka'iin Pedro, Jacobo, Juan, Andrés, Felipe, Tomás, Bartolomé, Mateo, Jacobo se'e Alfeo, Simón, chaa ni kuu partido político ni nani cananista, jiin Judas ñani Jacobo. ¹⁴Taka da sia'an ni kejna'an ini da, ti ni ka najna'an da ka jikanta'u da nuu Yandios jiin ñani Jesús, nana ya nani María, jiin taka ga ñasi'i un.

¹⁵Kivi jña ni ndokuñi Pedro ma'ñu iin ciento oko yivi un, ti ni kachi da:

¹⁶—Kuunso'o naa ra, ni kuu nava ni chiso David nuu tutu ja ni kachi Espíritu Santo siki Judas, ja ni yoxnuu da nuu chaa ni ka jñi presu Jesús. ¹⁷Suni ni yaku Judas ni sa'a da jniñu ja'a. ¹⁸Ti jiin xu'un ni ka cha'u yivi un da, ni jaan da iin ñu'un, ko yukan ni skua'ña da maa da, ni te'nde yo'o un, ni kanakava da, ti ni ndi'i jiti da ni kaña. ¹⁹Nu ni ka jini yivi Jerusalén yukan, ti ni ka kachi da ja na konani ñu'un un Acéldama, ja kuni ka'an ndu'va niñi.

²⁰Chi nuu tutu Salmo ka'an sia'an:

Na kendo ve'e da, tundo kuncha ini.

Suni kachi sia'an:

Inga na naki'in jniñu da.

Kachi tutu.

²¹Ja'a ka'iin chaa ni ka yaku jiin yo undi jana'an na ni kuncha Jesús jiin yo, ²²undi na ni skuanducha Juan ya, ti undi kua'an ya andivi. Nini kuu ja na nukuiñi iin da jiin yo na kani da jnu'un ja ni nandoto ya —ni kachi Pedro.

²³Yukan ni ka tava da uu jna'an da un, José nani da Barsabás ti suni

nani da Justo, jiin Matías. ²⁴⁻²⁵Ti ni ka jikanta'u da nuu Yandios sia'an:

—Jito'yo Jesús, ni'in ja jini ni ini taka yivi. Ja uu chaa ja'a, nau chaa ja'a na sa'a da jniñu apóstol ni xnaa Judas, ja ni kuu siin da kua'an da nuu ka'iin yivi ka iyo kuachi un — sia'an ni ka jikanta'u da.

²⁶Ni ka chu'un da suerte, ti ni kendo Matías ja undi hora jña ni ndivi da jiin ndi uxi iin chaa un naa da.

Ni chaa Espíritu Santo

2 Kua'a yivi ka kandixia Jesús, ni ka ndututu da kivi Pentecostés, kivi ka nakua'a da ta'u triu. ²Kanchuku da ini ve'e, ti ni ka jiniso'o da kuu iyo andivi, nanu nuu vaji iin tachi xaan. Ti ni kulajan ve'e un. ³Ti ni ka jini da yaa ja kanda'a nuu ñu'un, ti ni jicha nuu siki da naa da. ⁴Ti hora un ni ka ni'in da Espíritu Santo, ti siin siin yu'u ni ka ka'an iin iin da, nava ni kachi maa Espíritu Santo.

⁵Ti ñuu Jerusalén yukan, ka'iin taka chaa Israel ja vekoyo da ni ñuyivi. ⁶Tendi'i yivi un ni ka kututu nu ni ka jiniso'o ja ni kulajan un, ti tu ka kujnuni ndoo sa'a, ja sia'an ni ka jiniso'o ja ka ka'an chaa un yu'u ka ka'an iin iin yivi un. ⁷Ni ka naa ini, tu ka chaku ini, ti ni ka jikajnu'un jna'an:

—¿Ansu chaa Galilea ka kuu tendi'i ja ka ka'an ja'a? ⁸¿Ndoos ja ni ndi'i ka ka'an jnu'un ka ka'an iin iin yo naa yo? ⁹Ja'a ka'iin yivi ñuu Partia, Media, Elam, Mesopotamia, Judea, Capadocia, Ponto, Asia, ¹⁰yivi ñuu Frigia, Panfilia, Egipto, yivi ñuu Lybia, ja kendo chii ñuu

Cirene. Suni ka'iin chaa romano ja kanchuku ja'a; sava ka kuu chaa Israel, ti sava ni ka ka'an yu'u chaa Israel. ¹¹Suni ka'iin yivi Creta jiin Arabia ja'a, ko tindi'i yo ka jiniso'o ja ka ka'an taka jniñu ña'nu sa'a Yandios, ko yu'u ka ka'an iin iin yo naa yo ka ka'an —kachi naa.

¹²Ni ka naa ini yivi un, ti tu ka ni'in jniñu sa'a, ti ka jikajnu'un jna'an:

—¿Na jnu'un kuu ndi'i? —kachi ka ka'an.

¹³Ko sava ka kuu ichi ini, ti ka ka'an:

—Ka jini da naa da —kachi naa.

Jnu'un ni ka'an Pedro nuu yivi

¹⁴Ni ndokuiñi Pedro jiin ndi'i uxi iin apóstol yukan, ti ni ka'an da nuu yivi un:

—Ro'o chaa Israel naa ra, jiin tindi'i ja kanchuku ñuu Jerusalén. Kunso'o ra naa ra na ka'an ri. ¹⁵Tu ka jini chaa ja'a nava ka ndo'o ini ra naa ra, chi sa kaa iin jaña'an kuu. ¹⁶Su'va iyo, ja'a kuu jnu'un ni kachi profeta Joel na ni ka'an da jnu'un Yandios:

¹⁷⁻¹⁸ Kivi sandi'i ni ga kachi Yandios:

Kachanu ri Espíritu Santo ni ñuyivi, ti yivi ña'nu yivi kuachi ka junukuachi nuu ri, ka'an i jnu'un ri.

Naxna'an jani nuu chaa kuachi, ti suni koo nuu chaa ña'nu.

¹⁹⁻²⁰ Jniñu ña'nu sa'a ri andivi, kuu iin seña ja na yu'u yivi.

Ti uu ga seña ja kuu ñuyivi kuu ja na chaku ini yivi nava sa'a ri.

Koo nundo'o, chi kuū yivi, ti kayu ñu'un, ti koo xaan ñu'ma.

Nda'va ndikandii ti ndukua'a yoo. Ndukua'a nanu niñi.

Sia'an kuu nu ni kuyajni kivi nchaa Jesús, ja kuu iin kivi ka'nu ga.

Ti kivi jña kuu ja kii xndichi ya ñuyivi.

²¹ Ti taka yivi ka kandixia, ti kakanta'u i nuu ya, kivi jña kuu ja keta'u i.

Sia'an ni kachi Yandios, ni kachi Joel —kachi Pedro.

²²Ni siin Pedro ka'an da:

—Ro'o chaa Israel, chunso'o naa ra na kachi ri. Na kachi ri nau chaa ni kuu Jesús, chaa ñuu Nazaret. Ni kuu da iin chaa ni kii nuu Yandios nuu ra naa ra. Ti ja ni ka jini ra seña, taka jniñu ña'nu ni sa'a ya, nava ni kachi Yandios. ²³Iyo yivi ja ka sa'a ndeva'a, ti ni ka ja'a ra jnu'un ni ka jatakaa da Jesús nda'a cruz, nava ni kachi Yandios undi jana'an. Ti sia'an ni ni ka ja'ni ra Jesús. ²⁴Ko Yandios ni naxndoto tuku ya Jesús, ti ni kuxio ya nuu ka'iin ndiyi un, chi tu ni kundee ñuji'i un jiin ya. ²⁵Suni ni ka'an David nava ni jna'an Jesús na ni kachi da:

Jini na ja kancha Yandios jiin na. Nini kancha ya jiin na. Ti tu ndi'i ini na.

²⁶ Yukan kuu ja kuu sii ini na. Ti kaxnu'un na nuu ni ja iyo sii ini na.

Ti jini na ja nandoto tuku na.

²⁷ Tu ndi'i ini na, chi tu xndoo ni saña nanu ka'iin ndiyi.

Iyo iin se'e ni ja kin sa'a jniñu ña'nu, ti tu kachi ni ja kendo yiki kuñu ya te'yu.

²⁸ Ni xna'an ni saña nava ni kuncha na ñuyivi, ti suni ni xna'an ni saña ichi ki'in na andivi.

Ti kusii ini na chi kuncha na jiin ni.

Sia'an ni ka'an David ja sia'an jna'an Jesús.

²⁹ Siin Pedro ka'an da, ti ni kachi da:

—Sa'a ri ja ñani ri ka kuu ra naa ra, ti na kachi ndaa ri nasa ni jna'an David, chaa ni kuña'nu ñuu yo, ³⁰ na ni ka'an David jnu'un Yandios najana'an. Ti ni jini da ja sa'a Yandios nava ni kachi ya nuu da, chi ni kachi ya: “Chaa iin jna'an ra, ti ta'u da jniñu ña'nu nanu sa'a ra vijna”, ni kachi ya.

³¹ Ni jini David najana'an ti ni kachi da ja nandoto tuku Cristo, chaa ta'u jniñu ña'nu un. Sia'an ni kachi David siki Cristo: “Tu xndoo Yandios ni'in nuu infiernu, ti ni tu te'yu yiki kuñu ni”, ni kachi da.

³² Tendi'i ri naa ri ka ka'an ja ni ka jini ri ja maa Yandios ni naxndoto tuku ya Jesús. ³³ Nu ni najaa Jesús andivi, ni ja'a Yandios jniñu ña'nu nuu ya. Xnaka ni kachi Yandios najana'an: “Jaa iin kivi ja kachanuu ri Espíritu Santo ni ñuyivi”, ni kachi ya. Yukan kuu ja ni taji Jesús Espíritu Santo vijna. Ti yukan kuu taka jniñu ka sa'a ri vijna ja ka nde'e ra, ti ka jiniso'o ra ja'a vaji nuu maa ya. ³⁴ Ni kachi David nava kua'an Jesús andivi, chi ansu maa da kua'an andivi. Chi maa David ni ka'an nava ni jna'an Jesús:

Yandios ni kachi nuu Jito'yo Jesús: “Nukoo nuu nda'a kua'a ri, chi ta'u ni jniñu.

³⁵ Iyo yivi kuasun ini, ko kundee ra jiin, chi chindee ri maa ra.” Yukan kuu jnu'un ni ka'an Yandios, kachi David.

Kachi tutu.

³⁶ Siin Pedro ka'an da, ti ni kachi da:

—Ro'o naa ra, ni ka jatakaa ra Jesús nda cruz, ko Yandios ni kachi ja na ta'u ya jniñu nuu ni ñuyivi. Suni na kuanka'nu ini ya nuu yivi, ti nama ya siki i. Tendi'i ro'o, chaa Israel naa ra, na kuni ndaa ra naa ra taka jnu'un ka'an ri nuu ra —sia'an ni kachi Pedro nuu tendi'i yivi ni ka ndututu yukan.

Jnu'un ni ka nandeokani yivi Israel nuu Pedro

³⁷ Nu ni ka jiniso'o yivi un jnu'un ni ka'an Pedro, ni ka kukui'ya ini, ti ni ka jikajnu'un Pedro jiin taka ga apóstol yukan:

—Na sa'a mani jna'an yo naa yo, ti kachi ni nasa sa'a na naa na —ni ka kachi da.

³⁸ Ni xndaku Pedro nuu da naa da, ti ni kachi da:

—Xndoo kuachi ra naa ra, ti nakani ini nuu Yandios, ti tendi'i ra kuanducha ja ni ka kandixia ra jnu'un Jesús, ya kuu Cristo, nava na kuanka'nu ini ya nuu kuachi ra naa ra. Ti na kua'a Yandios Espíritu Santo ja na kuncha ya jiin ra naa ra.

³⁹ Undi na jana'an ni kachi Yandios. Ti Espíritu Santo yukan kuncha jiin taka yivi ka kandixia jnu'un Yandios —kachi Pedro.

⁴⁰ Tijni jinu ni xndaku Pedro nuu da naa da, ti ni kachi da:

—Kani ini nasa jniñu sa'a ra naa ra, ti natu'va ra nuu Yandios nava tu skuita ra maa ra jiin yivi kue'e un —ni kachi Pedro.

⁴¹Taka yivi ni ka chunso'o, ti ni ka kandixia jnu'un ni ka'an Pedro, ni ka janducha. Ti kivi jña ni ka najna'an uni mil yivi un jiin uu ga yivi ka kandixia Jesús. ⁴²Ni ka kejna'an ini da. Taka kivi ka ndututu da. Ti ka skua'a da jiin chaa ka kuu apóstol yukan. Suni ka yee da staa ja ka nuku'un ini da nava ni sa'a Jesús, ti ka nakanajaa da Yandios.

**Nava ni kunchuku yivi ni
ka kandixia undi nuu**

⁴³Ti tendi'i yivi un ni ka naa ini, ti ni ka yu'u i nuu ni ka jini i taka jniñu ña'nu ni ka sa'a apóstol. ⁴⁴Tendi'i yivi ni ka kandixia un ka ndututu da, ti ka chindee jna'an da. ⁴⁵Ka xiko da ñu'un da jiin taka ja ka ñava'a da, nasa ka nandi'i iin iin da. ⁴⁶Ti taka kivi ni ka ndututu da ini veñu'un ka'nu yivi Israel. Ti suni ve'e, ka yee tutu da. Ka kusii ini da. ⁴⁷Ka nakanajaa da Yandios, ti uu ga yivi un ka kuva'a ini nuu da naa da. Ti taka kivi sa'a Yandios ja na kandixia uu ga yivi un, ti na najna'an i jiin taka yivi ja ni ka kandixia un. Sia'an ni sa'a Yandios.

**Pedro jiin Juan ni ka sa'a
da tajna iin chaa tikuku**

3 ñin kivi kuankoyo nduu Pedro jiin Juan nuu veñu'un ka'nu yivi Israel. Kaa uni ja'ini kuu hora ka jikanta'u chaa Israel un. ²Kuan kuyajni da yukan, ti ni ka ya'a chaa ka ndiso iin chaa ni kaku tikuku. Ti

taka kivi ka xndoo da chaa un iin yuxe'e nuu nani “yuxe'e vii kaa.” Yukan ni kendo chaa un, jikan da xu'un nuu yivi kua'a ka ja'an veñu'un un. ³Nu ni jini da Pedro jiin Juan kuan kivi da veñu'un, ti ni jikan da xu'un nuu da naa da. ⁴Ni ka jankuiñi da, ti ni ka nde'e va'a da nuu chaa un, ti ni kachi Pedro: —Nde'e nuu ri naa ri —ni kachi da.

⁵Ni nde'e chaa tikuku un nuu da naa da, chi ni ndo'o ini da ja kua'a Pedro jiin Juan xu'un nuu da. ⁶Ko ni kachi Pedro:

—Tu ñava'a ri xu'un, ko na chindee ri ro'o. Jiin jniñu ña'nu ndiso Jesús, ya kuu Cristo, ja kuu ya iin chaa ñuu Nazaret, na kachi ri nuu ra: ndokuiñi ti kaka ra —sia'an ni kachi Pedro.

⁷Ti ni jniñi da nda'a chaa tikuku un, ti ni ndokani da chaa. Ti hora jiña ni ndojna'nu si'in da jiin sukun ja'a da. ⁸Ti yachi ni kuu ni ndokuiñi da, ti ni keja'a jika da. Ni kivi da veñu'un un jiin Pedro, jiin Juan. Jikonuu da, kanda da, ti nakanajaa da Yandios. ⁹Ti tendi'i yivi ka'iin ini veñu'un un ni ka jini ja jikonuu da, ti nakanajaa da Yandios. ¹⁰Ti ni ka nakuni yivi un nuu da, ja maa da kuu chaa ni kuncha yuxe'e veñu'un un, ni jikan da xu'un. Ti ni ka naa ini, ti tu ka chaku ini nasa ni nduva'a chaa un.

**Jnu'un ni ka'an Pedro nuu yivi
ka'iin yuxe'e nani Salomón**

¹¹Ti chaa ni iyo tikuku un, tu kuni da xndoo da Pedro jiin Juan. Ti yachi xaan ni ka kututu yivi nuu ka'iin da, iin yuxe'e un nuu nani

“Salomón.” Ti ka naa ini yivi un ka nde'e chaa ni nduva'a un. ¹²Nu ni jini Pedro ja ni ka kututu yivi un, ti ni kachi da:

—Ro'o chaa Israel naa ra. Ndoo ka naa ini ra ja ni ka jini ra ni nduva'a si'in chaa ja'a. Ti ka nde'e ra nuu ri naa ri, chi ka ndo'o ini ra ja ru'u ta'u jniñu, xi ka ndo'o ini ra ja ru'u ka kuu chaa va'a ga nuu Yandios. Ja yukan kuu ja ni kuu jika da. Ko ansu sia'an iyo. ¹³Chaa ni ka kuu jna'an yo jana'an Abraham, Isaac, jiin Jacob, ni ka nchañu'un da Yandios, ti maa Yandios ni ja'a ya jniñu ña'nu nuu se'e ya Jesús, ya ni ka jniñ ra presu. Ti ni ka nakua'a ra ya nuu Pilato. Ko nu ni kachi Pilato ja sia da ya, ti ro'o tu ni ka kuni ra. ¹⁴Ii ga ni kuu Jesús, ko tu ni ka janta'u ra ya. Ti tu ni ka kuni ra ja sia Pilato ya, chi ni ka kachi ra ja na sia da iin chaa ja'ni ña'an. ¹⁵Ti ni ka ja'ni ra Jesús, ti maa Jesús ni sa'a ja ka chaku yo. Ko Yandios ni naxndoto ya Jesús, ti tu ni kendo ya nuu ka'iin ndiyi un. Ti ru'u naa ri, ni ka jini ri ja chaku tuku Jesús. ¹⁶Ja ni ka jini ra chaa ni iyo tikuku ja'a. Ka nakuni ra da. Ni kandixia da ja ndiso jniñu ña'nu Jesús, ti Yandios ni sa'a ja ni nduvita si'in da, chi ni kandixia da Jesús. Yukan kuu ja ni nduva'a da, ti tendi'i ra naa ra ni ka jini.

¹⁷Siin Pedro ka'an da, ti ni kachi da:

—Sa'a ri ja ñani ri ka kuu ra naa ra. Ti ja jini ri ja tu ni ka chaku ini ra jniñu ni ka sa'a ra na ni ka ja'ni ra Jesús, ni chaa ka ta'u jniñu nuu ra un, tu ni ka chaku ini da. ¹⁸Undi jana'an ni kachi ndaa Yandios

nava ni ka ka'an chaa ni ka ka'an jnu'un ya, ja na kondo'o Cristo ti kuū ya. Yukan ni jna'an Jesús ja ni sa'a Yandios nava ni kachi ya.

¹⁹Ko nakani ini nuu kuachi ra naa ra, ti kandixia ra Yandios, nava na kenchaa kuachi ra un naa ra. ²⁰Ti sia'an sa kuantu'u ya ro'o naa ra ti ndusii ini ra. Sia'an kuu, ti Yandios, taji tuku ya Jesús, chi ni nakaji ya Jesús ja kuu Cristo ja na ta'u ya jniñu ña'nu. ²¹Vijna ti kancha Jesús andivi undi na ndujaa ñuyivi, nava ni kachi Yandios undi jana'an. Sia'an ni ka ka'an chaa ni ka ka'an jnu'un Yandios. ²²Suni sia'an ni ka'an Moisés nuu chaa ni ka kuu jna'an yo najana'an:

—Taji Yandios iin chaa kuu jna'an yo nanu ni taji ya ru'u, ti ka'an da jnu'un Yandios. Ti chunso'o ra naa ra taka jnu'un ka'an da. ²³Chi nu tu chunso'o ra naa ra, ti kusiin ra nuu Yandios. Sia'an ni kachi Moisés — kachi Pedro.

²⁴Siin Pedro ka'an da, ti ni kachi da:

—Tendi'i chaa ni ka ka'an jnu'un Yandios najana'an, ni ka kachi ja chaa Jesús, ti ni kundaa, chi ni chaa ya. Suni jnu'un yukan ni ka'an Samuel, ti taka ga chaa ka ndikun jata suni ni ka ka'an jnu'un un.

²⁵Jna'an yo ni ka kuu chaa ni ka ka'an jnu'un Yandios. Ja ni kachi Yandios nuu jna'an yo jana'an, ti suni jnu'un yukan siin undi vijna jiin ra naa ra. Ti ni kachi ya nuu Abraham: “Chaa iin chaa kuu jna'an ra ti nama da ñuyivi”, ni kachi Yandios. ²⁶Jesús kuu ya junukuachi nuu Yandios. Ti maa Yandios ni taji Jesús ja na chindee ya ro'o nava

na xndoo ra kuachi ra naa ra —ni kachi Pedro.

Ni ka xndichi chaa ka kuña'nu Israel Pedro jiin Juan

4 Ni ka ka'an Pedro jiin Juan nuu yivi un, ti ni ka jakoyo sutu chaa Israel, jiin chaa saduceo, jiin chaa ka kuña'nu ja ka ndito veñu'un un. ²Ka kuiti ini ja ka xna'an Pedro jiin Juan nuu yivi un ja ni nandoto tuku Jesús nuu ka'iin ndiyi. ³Ti ni ka jni da presu Pedro jiin Juan, ti ni ka jnaa da vekaa. Ti undi inga kivi sa xndichi da naa da, chi ja ni ini xaan kuu, ti ja kuni kuña. ⁴Ti kua'a xaan yivi ni ka jiniso'o jnu'un ni ka ka'an Pedro jiin Juan, ni ka kandixia i Jesús. Ja ni jinu u'un mil chaa, ti siin ñasi'i. ⁵Inga kivi ni ka ndututu sutu ka kuña'nu, jiin taka chaa ña'nu, jiin chaa ka xna'an ley Israel. Ni ka ndututu da ñuu Jerusalén. ⁶Suni ni ka ndututu Anás, ja kuña'nu ga nuu sutu ka kuña'nu un, jiin Caifás jiin Juan jiin Alejandro jiin taka ga yivi ja ka kuu jna'an sutu kuña'nu ga un. ⁷Ni ka kana Pedro jiin Juan, ni ka jakuñi da nuu taka chaa kuña'nu un, ti ni ka xndichi da naa da, ti ni ka kachi:

—Nasa ni ka sa'a ra ja ni nduva'a chaa tikuku un. Nau ja ni ta'u jniñu nuu ra naa ra —kachi ka ka'an.

⁸Jiin injnuni Espíritu Santo ni kachi Pedro:

—Taka ni'in chaa ña'nu naa ni, ⁹¿ndoo ka jikajnu'un ni saña vijna naa ni, ja ni ka chindee na chaa tikuku un? Ti ka jikajnu'un ni nasa ni ka sa'a na ja ni nduva'a da. ¹⁰Nu ja yukan kuu ja ka xndichi ni saña

naa na, na kachi na nuu ni jiin nuu taka yivi ñuu Israel. Ni nduva'a chaa un, chi Jesús, ya kuu Cristo, iin chaa ñuu Nazaret, ni ta'u ya jniñu. Ni ka jatakaa ni Jesús nda'a cruz, ko ni nandoto tuku ya nuu ñuji'i, chi ni ja'a Yandios jniñu ña'nu nuu ya. ¹¹Sa'a yo nanu ja iin ni ka kuu ni jiin chaa ka sa'a ve'e jiin yuu, ja ka sasiin da yuu va'a ga, ti Jesús ni kuu nanu iin yuu va'a ga. Ko ni ka sasiin ni ya, ti maa ya kuu iin chaa kuña'nu. ¹²Nuu Jesús kuu nuu nanita'u yivi naa i, ti tu iyo inga, chi maa iin ni Jesús kuu Se'e Yandios, ti maa ya kuu ja nama siki yo naa yo —ni kachi Pedro.

¹³Ni ka jini ja tu ka yu'u Pedro jiin Juan. Chi ka jini ja tu na'an ni ka skua'a da. Yukan kuu ja ni ka naa ini, ko ja ni ka jini ja ni ka skua'a da jiin Jesús. ¹⁴Suni ni ka jini chaa ka kuña'nu un ja kandichi chaa tikuku un, ti ja ni nduva'a da. Yukan kuu ja tu ni kuu nachiso da jnu'un ni ka'an Pedro. ¹⁵Ni ka keni'in da Pedro jiin Juan fuera chi ka kuni ndajnu'un maa da naa da:

¹⁶—Nasa sa'a yo jiin chaa ja'a naa da. Ti tu kuu ka'an yo ja tundo ni ka sa'a da, chi ni ka sa'a da jniñu ña'nu, ti ja ni ndi'i yivi ñuu ja'a ka jini. ¹⁷Na siu'u yo da, ti na kachi yo jiin da ja tukaa ga ndakuni'in da sivi Jesús, nava tukaa ga xna'an da nuu yivi ja'a naa i —kachi da ni ka ndajnu'un da.

¹⁸Yukan ti ni ka kana tuku da Pedro jiin Juan, ti ni ka kachi da nuu da:

—Tukaa ga ndakuni'in ra sivi Jesús, ti tukaa ga xna'an ra nuu yivi naa ra —ni ka kachi da.

¹⁹Ti ni ka kachi Pedro jiin Juan nuu da:

—Kani ini ni naa ni. Ndeo nuu nau ja va'a ga ja kuu nuu Yandios. Va'a ga ja kuandatu na nuu ni, xi va'a ga ja kuandatu na nuu Yandios. ²⁰Tu kuu kasi yu'u na naa na, chi kanu kuu ja kani na jnu'un taka ja ni ka jini na, ti ni ka jiniso'o na —ni ka kachi da.

²¹Yukan ti ni ka siu'u tuku chaa ka kuña'nu un maa da. Ti ni ka sia da, chi tu ni ka ni'in nasa chakuachi da naa da. Ti ni ka yu'u ja kuiti ini yivi naa i. Tendi'i yivi un ka kanajaa i Yandios ja ni nduva'a chaa tikuku un. ²²Vi'i ga uu xiko kuiya ni ku'u chaa un, ti sa ni nduva'a da. Yukan ni ka jini yivi jniñu sa'a Yandios, chi ni nduva'a chaa tikuku un.

Ni ka jikan apóstol jnundee ini

²³Nu ni ka sia chaa ka kuña'nu un Pedro jiin Juan, ti kuankoyo da nuu ni ka ndututu taka ga apóstol un naa da. Ti ni ka jani da jnu'un nava ni ka ka'an sutu ka kuña'nu un jiin taka ga chaa ka kuña'nu un nuu da naa da. ²⁴Ni ka jiniso'o taka ga chaa un jnu'un ni ka ka'an da, taka da ni ka nakanajaa da Yandios, ti ni ka kachi da:

—Ni'in Yandios kuu ja ta'u jniñu nuu na naa na. Ni sa'a ni andivi, ñuyivi, jiin mar, jiin taka ja iyo ñuyivi, jiin andivi. ²⁵Undi najana'an ni ja'a ni Espíritu Santo nuu David, chaa ni junukuachi nuu ni. Ti jiin inijnuni Espíritu Santo ni kachi da:

Ni ka ndututu chaa ka kuña'nu tijni nación ja ka kuni kanaa

jiin Se'e Yandios, ya kuu Cristo.

Ti suni yivi Israel ka nduni'in ini, ko tu ka jini na jnu'un ka ka'an.

²⁶Ni ka ndututu chaa ka kuña'nu tijni nación.

Ka kuni kanaa jiin ni, Yandios jiin Se'e ya Cristo, ya ni taji ya ja na ta'u jniñu ña'nu un, ni kachi David.

Kachi tutu.

²⁷Nuu ja'a ni ka ndututu Herodes, jiin Poncio Pilato, jiin taka chaa vekoyo inga nación, jiin yivi Israel, ti ni ka skejna'an da jnu'un ja na kuñ Jesús, ti ni ka ja'ni da Se'e ii ni Jesús, ya junukuachi nuu ni, ya ni taji ni ja na ta'u jniñu ña'nu nuu ni tu'u ja iyo. ²⁸Yukan ni ka sa'a da, chi undi jana'an ni kachi ni ja sia'an koo. ²⁹Ti vijna nde'e ni, ni'in Yandios kuu ja ta'u jniñu nuu na naa na. Ka kuni siu'u yivi saña. Kua'a ni jnu'un ndee ini saña naa na, chi ka junukuachi na nuu ni. Tu kua'a ni jnu'un ja siu'u yivi saña naa na. Ti sia'an na kundee ini na ka'an na jnu'un ni. ³⁰Ti suni kachi ni ja na nduva'a yivi ka ku'u, sa'a na naa na. Ti kachi ni ja na koo tijni ga jniñu ña'nu, nava na kuni yivi taka jniñu sa'a Jesús, Se'e ii ni, ya junukuachi nuu ni —sia'an ni ka nakanajaa taka apóstol un Yandios.

³¹Nu ni ndi'i ni ka nakanajaa da Yandios, ti ni jnaa ve'e nuu ka'lin da un. Ti hora jña ni ka ni'in da Espíritu Santo, ti ni ka kundee ini da ka ka'an da jnu'un Yandios.

Taka ndajniñu kuu jaku tendi'i da

³²Ti tendi'i yivi ka kandixia jnu'un Jesús ni ka ndu iin nuu ini

i. Ti nau ndajniñu ka ñava'a iin iin i, yukan kuu ja kuu taka i. ³³Ni ka ndundee ini taka apóstol un, chi taka yivi ni ka kandixia jnu'un Jito'yo Jesús, ka chindee jna'an. Ni ka siin apóstol un ka ka'an da ja ni nandoto Jesús. Ti uu ga yivi un ka kuu va'a ini nuu da naa da. ³⁴⁻³⁵Taka chaa ni ka kandixia un, tu ni ka jna'an da nundo'o, chi taka da ka chindee jna'an da. Nu ka ñava'a da ñu'un xi ve'e, ka xiko da ti ka nakua'a da xu'un nuu apóstol. Ti apóstol un ka tejna'an da nasa ka nandi'i iin iin da naa da.

³⁶Sia'an ni sa'a iin chaa ni nani José. Ti apóstol un ni ka na skonani da Bernabé, chi ni ja'a da jnundee ini apóstol un naa da. Ni kaku da ñuu nani Chipre, ti ni kuu jna'an da jiin familia Leví, chaa ni kuu sutu nuu Yandios najana'an. ³⁷Ni xiko da ñu'un da, ti ni nakua'a da xu'un nuu apóstol.

Nava ni jna'an Ananías jiin Safira

5 Ni jna'an iin chaa ni nani Ananías jiin ñasi'i da Safira. Suni ni xiko da ñu'un da. Ti Ananías ni chisa'yi da jaku xu'un ja ni ka ni'in da nuu ñu'un da un. ²Ti jaku ni ni nakua'a da nuu apóstol, ti ni kachi da ja yukan ni kuu ndi'i xu'un da ja ni ka ni'in da jiin ñu'un da. Sia'an ni sa'a da, ko ni jini ñasi'i da. ³⁻⁴Ti ni kachi Pedro nuu da:

—Va ni jikun ja'u'u un ro'o Ananías, ja yukan kuu ja kuni ra xnda'u ra Espíritu Santo niku. Ni chisa'yi ra sava xu'un ni ni'in ra jiin ñu'un ra. Na ti xiko ga ra ñu'un un, ni kuu ñu'un maa ra, ti kuu sa'a ra nava kuu ini ra jiin. Ti nu ni xiko

ra, ni ni'in ra xu'un un, ko suni xu'un maa ra kuu. Ni ndo'o ini ra ja xnda'u ra ru'u naa ri. Ko ansu ru'u ni xnda'u ra, chi maa Yandios kuni xnda'u ra —kachi Pedro.

⁵Nu ni jiniso'o Ananías jnu'un ni ka'an Pedro, ni nduva da, ti ni ji'i ni da. Tendi'i yivi ni ka jini jnu'un un ni ka yu'u xaan. ⁶Ti yukan ka'iin tijni chaa kuachi. Ni ka tu'va da nuu katuu ndiyi un, ni ka suku da iin sa'ma. Ni ka ndokani da ndiyi un, ti ni ka ja'an chunduji da.

⁷Ni kuu na'an ti ni chaa Safira, ñasi'i ndiyi Ananías. Ti kuni ga ña nundo'o ni jna'an Ananías. ⁸Ti ni jika jnu'un Pedro nuu ña, ni kachi da:

—¿Ni kuya'u ñu'un un nava ni ka kachi ra nu?

Ti ni kachi Safira:

—Ya'u yukan kua'an.

⁹Ti ni kachi Pedro:

—Tu va'a ja ni ka kijna'an ra ti maa Espíritu Yandios ka kuni xnda'u ra. Nde'e chaa vekoyo yukan ni ka jan chunduji yii ra, ti vijna ki'in da jiin maa ra suni —ni kachi Pedro jiin ña.

¹⁰Hora jña ni nduva ña nuu ja'a Pedro, ti ni ji'i ni ña. Ni ka ndivi chaa un, ni ka jini da ja suni ja ni ji'i ña. Ni ka kani'in da ña, ti ni ka jan chunduji da ña xiin yii ña un.

¹¹Ndi'i yivi ka kandixia Jesús un jiin uu ga yivi ni ka jiniso'o, ti ni ka yu'u xaan i.

Tijni jniñu ña'nu ni ka sa'a taka apóstol

¹²Tijni jniñu ña'nu ni ka sa'a taka apóstol. Ti sia'an sa ni ka jini yivi un jniñu sa'a Yandios. Ti tendi'i

yivi ni ka kandixia Jesús un ni ka ndututu yuxe'e nani Salomón. ¹³Ti taka yivi ja tu ka kandixia Jesús ka yu'u najna'an jiin yivi ka kandixia un, ko ni ka jini ja mani chaa va'a ka kuu da. ¹⁴Ti ni kuu kua'a ga yivi ni ka keja'a ka kandixia jnu'un Jesús. Kuu chaa, kuu ñasi'i ni ka kandixia, ti ni ka najna'an jiin yivi ka kandixia un. ¹⁵Yukan ti ka keja'a ka yinda'a yivi ka ku'u un jiin tikachi xi jiin yuu. Undi yu'u ichi un, ti yukan ka xndoo yivi ka ku'u un. Sia'an ni ka sa'a, chi ka ndo'o ini ja nu na ya'a Pedro yukan, ti kuikun ndati da siki yivi ka ku'u un, ti nduva'a i naa i. ¹⁶Suni ni ka kii yivi ñuu ka'iin yajni Jerusalén. Ka ndiso i yivi ku'u jiin yivi ka jna'an tachi xaan, ti ni ndi'i un ni ka nduva'a.

Ni ka jnií da presu apóstol

¹⁷Nu ni ka jiniso'o sutu ka kuña'nu un jiin chaa saduceo taka jniñu ka sa'a apóstol un, ni ka kuu kuasun ini da. ¹⁸Ti ni ka jnií da taka apóstol un, ti ni ka jnaa da vekaa. ¹⁹Ti jakuaa ni ja'an iin tajnu Yandios ni jiña yuxe'e vekaa un, ti ni keni'in da naa da, ti ni kachi tajnu un nuu da:

²⁰—Kua'an ni veñu'un ka'nu Israel un, ti kani ni jnu'un nasa nanita'u yivi, ti na kunchuku i jiin Yandios —ni kachi tajnu Yandios.

²¹Sa ni ndi'i ni ka'an tajnu un, ti ni kundijin. Kuankoyo da ti ni ka kivi da yuxe'e veñu'un un, ti ni ka keja'a da ka xna'an da nuu yivi ka'iin un.

Yukan ka'iin da ti sutu kuña'nu ga un jiin taka ndaja'a da ni ka

ndututu da. Ni ka kana da tendi'i chaa ka kuña'nu ñuu un jiin taka ga chaa ka kuña'nu nación Israel. Ti ni ka ta'u da jniñu nuu chaa ka ndito vekaa un ja na keni'in da apóstol.

²²Kuankoyo tajnu un kuan ki'in da apóstol un naa da. Ko tukaa ga ka'iin da. Ti ni ka nandeokuñi tajnu un ni ka jani da jnu'un nuu taka chaa ka kuña'nu un ja sia'an ni kuu.

²³Ti ni ka kachi da:

—Ni jakoyo na, ko ni ka jini na ja ndi'yu va'a yuxe'e vekaa un. Ti kajjin policía yuxe'e un ka ndito da. Ni ka jiña na, ko tukaa ga ndoo ka'iin ini vekaa un —ni ka kachi da.

²⁴Nu ni ka jiniso'o chaa ka yinda'a veñu'un Israel un, jiin taka sutu ka kuña'nu un, jnu'un ni ka ka'an tajnu un, ka keja'a ka ndo'o ini. Ti tu ka jini nasa sa'a. ²⁵Ni ka ndo'o ini sia'an, ti ni jaa iin chaa ni jani jnu'un, ti ni kachi da:

—Chaa ni ka jnaa ni vekaa iku un, ja ka'iin da ini veñu'un un ka xna'an da yivi —ni kachi da.

²⁶Yukan na ti kua'an chaa ka yinda'a veñu'un un jiin tajnu da, ni ka jan ki'in vii da apóstol un naa da, chi ka yu'u da ja kua'a yivi un yuu siki da naa da. ²⁷Ni chakoyo da jiin apóstol un, ni ka jani da chaa nuu chaa ka kuña'nu un. Ti ni keja'a sutu kuña'nu un ni xndichi da apóstol un naa da:

²⁸—Ja ni kachi ri nuu ra naa ra ja tukaa ga skua'a ra jiin yivi ja'a naa i, ko tu ni ka chunso'o ra, ti ka siin ra ka xna'an ra jnu'un Jesús nuu yivi. Ti ja ni ndi'i yivi ñuu Jerusalén ka jini, ti suni ka ka'an ra naa ra ja ru'u ni ka ja'ni Jesús —ni ka kachi chaa ña'nu un.

²⁹Ti ni kachi Pedro:

—Xnakan kuandatu na nuu

Yandios ti sa kuandatu na nuu yivi naa i. ³⁰Jna'an yo najana'an, ni ka nchañu'un da Yandios, ti maa Yandios ni naxndoto ya Jesús tuku. Ni ka ja'ni ni Jesús, ni ka jatakaa ni ya nda'a cruz. ³¹Ti vijna kuña'nu Jesús, chi Yandios ni ja'a jniñu ña'nu nuu ya ja na ta'u ya jniñu, ti na kuanka'nu ini ya nuu yivi. Ti kuni ya ja taka yivi nación Israel na xndoo kuachi nava na kuanka'nu ini ya nuu da. ³²Ni ja'a Yandios Espíritu Santo nuu taka yivi ka jandatu nuu ya. Yukan kuu ja ka ka'an na jiin inijnuni Espíritu Santo, chi ja ni ka jini na taka jniñu ni sa'a Jesús —ni kachi Pedro.

³³Nu ni ka jiniso'o chaa ka kuña'nu un taka jnu'un ni ka'an Pedro, ni ka kuiti xaan ini da, ti ka kuni da ka'ni da taka apóstol un. ³⁴Yukan kande iin chaa fariseo nani Gamaliel. Suni kuu da iin chaa kuña'nu ñuu Israel. Ti suni ni skua'a da tutu Yandios jana'an. Ti taka yivi ka jandatu nuu da. Ni ndokuiñi da, ti ni kachi da ja na kekoyo apóstol un iin nundaa kuiti, chi kuni da ndajnu'un da jiin uu ga chaa ka kuña'nu un. ³⁵Yukan ti ni kachi da nuu chaa un naa da:

—Tendi'i ra naa ra, kani ini nasa sa'a ra jiin chaa ja'a naa ra. ³⁶Ka nuku'un ini ra ja na jana'an. Ni iyo iin chaa ni nani Teudas, ti ni kachi da ja maa da kuu iin chaa kuña'nu. Ni ka kandixia kuun ciento yivi ni ka ndikun da. Ti ni ka kanaa da jiin chaa ka kuña'nu un. Ti ni ka ja'ni da chaa, ti ndi'i yivi ka ndikun da un ni ka jichanuu, ti tundo ni kuu

kuiti. ³⁷Ni ya'a un ti ni jaa iin kivi ni ka ndokani da iin censo nación yukan. Kuiya jña ni iyo iin chaa Galilea nani Judas. Ti suni kua'a yivi ni ka ndikun jiin da. Suni ni ka ja'ni da chaa un, ti taka yivi ni ka ndikun jiin da un ni ka jinu.

³⁸Yukan kuu ja va'a ga ja na sia ra chaa ja'a naa ra. Na kinkoyo da. Chi nu ka sa'a da ja ñuxini maa da, ti tu kuñii. ³⁹Ko nu ka sa'a da jniñu ta'u Yandios, tu kuu xnaa ra naa ra. Sia da na kinkoyo da, chi tu kuu kanaa ra jiin Yandios —ni kachi Gamaliel nuu da naa da.

Ni ka jandatu chaa ña'nu un, ti ni ka sa'a da nava ni kachi Gamaliel.

⁴⁰Yukan ti ni ka kana tuku da apóstol un ni ka jakoyo da, ti ni ka ta'u jniñu nuu da. Ni ka kachi:

—Tukaa ga ka'an ra jnu'un Jesús naa ra —ni ka kachi chaa ka kuña'nu un nuu da.

Ti ni ka sia da kuankoyo da. ⁴¹Ni ka kee apóstol un nuu chaa ka kuña'nu un, ti ni ka kusii ini da, chi ni kachi Yandios ja kondo'o da ja siki Jesús naa da. ⁴²Tu ni ka jandatu da jnu'un ni ka ka'an chaa ka kuña'nu un, chi ni ka siin da ka skua'a da jiin yivi ini veñu'un Israel, ti suni ve'e, ti ni ka kachi da:

—Ka ndatu ra Cristo naa ra, ti Jesús kuu Cristo ni kii un —ni ka kachi apóstol.

Yukan kuu jnu'un ni ka xna'an da taka ve'e yivi un.

**Ni ka nakaji da uxia
chaa kunukuachi**

6 Kivi jña kuan kukua'a ga yivi ka kandixia jnu'un Jesús. Ka iyo yivi ni ka ka'an jnu'un griego,

jiin yivi ka ka'an jnu'un hebreo. Yivi ka ka'an jnu'un griego ni ka keja'a ka kankuachi siki yivi ka ka'an jnu'un hebreo, ti ni ka kachi: —Ña'an ni ka ji'i yii un, tu ka ni'in ña taka ja ka ja'a apóstol un taka kivi —ni ka kachi.

²Ni ka nastutu apóstol taka yivi ka kandixia Jesús, ti ni ka kachi da: —Tu kuu xndoo ri jniñu ri ja ka ka'an ri jnu'un Yandios, ti kua'a ri ja kaji yivi nda'u un. ³Taka ra naa ra ja ka kandixia, va'a ga ja na nakaji ra uxia chaa kunukuachi, ti na kua'a da ja kaji yivi un. Nduku ra chaa ka jini junukuachi, chaa ni ka ni'in Espíritu Santo, ti na kua'a ri jniñu nuu da. ⁴Ti ru'u naa ri, na siin ri kakanta'u ri nuu Yandios, ti na ka'an ri jnu'un ya taka kivi —ni kachi da.

⁵Sia'an ni kuu, ti tendi'i da ni ka kusii ini. Ti ni ka nakaji da Esteban, chi ni kandixia ni ini año da Jesús, ti ni ni'in da Espíritu Santo. Suni ni ka nakaji da Felipe, Prócoro, Nikanor, Timón, Parmenas jiin Nicolás, chaa ñuu Antioquía, ja tu ni kuu da chaa Israel, chi tu ja'i kuni da jnu'un Jesús. ⁶Ni ka jakuiñi chaa un nuu apóstol, ti apóstol un ni ka jikanta'u da nuu Yandios. Ti ni ka chuxndee da nda'a da xini chaa un ja na sa'a da jniñu un.

⁷Kua'a yivi ni ka jiniso'o jnu'un Yandios, ti ni ka keja'a ka kandixia, ti kuan kukua'a ga yivi ñuu Jerusalén ka kandixia. Ti suni kua'a sutu veñu'un Israel ka keja'a ka kandixia jnu'un Jesús.

Ni ka jniñi da presu Esteban

⁸Tijni jniñu ña'nu ni sa'a Esteban nuu yivi un, chi sia'an ni ta'u

Yandios jniñu nuu da, ti ni chindee ya maa da. Nu ni ka jini yivi un taka jniñu ta'u Yandios ja ni sa'a Esteban, ni ka yu'u. Ti tendi'i yivi ka jandatu nuu da naa da. ⁹Ti yukan ka'iin yivi ka junukuachi ini veñu'un Israel ja ni nani “Chaa ni ka keta'u”, chi tukaa ga ka sajniñu ka'a da. Suni ka'iin chaa Israel ja kanchuku ñuu Cirene, ñuu Alejandría, ñuu Cilicia jiin Asia. Ti ni ka chajna'an da jnu'un jiin Esteban. ¹⁰Ti tu kuu nandeokani da jnu'un ka'an Esteban, chi Esteban ka'an da jiin injinuni Espíritu Santo. Yukan kuu ja va'a ni ka'an Esteban nuu da. ¹¹Ni ka nduku chaa Israel un tijni chaa ka xnda'u ña'an ja na kachi da:

—Ni ka jiniso'o na jnu'un ni ka'an Esteban siki Moisés jiin Yandios —ni ka kachi da.

¹²Yukan ti ni ka kuiti xaan ini yivi un jiin taka chaa ña'nu, jiin chaa ka xna'an ley Israel. Ni ka jniñi da presu Esteban, ti kua'an da jiin da nuu ni ka ndututu taka chaa ka kuña'nu nación Israel. ¹³Ti ni ka kachi chaa ka xndoña'an un:

—Taka kivi ka'an Esteban ja tu kaxan veñu'un ka'nu yo, ti suni ka'an da ja tutu Yandios najana'an, tukaa kaxan. ¹⁴Suni ni ka jiniso'o na jnu'un ni ka ka'an da ja Jesús, chaa ñuu Nazaret, kanuñ da veñu'un ka'nu ja'a, jiin ja sama da jnu'un ni xndoo Moisés jiin yo —ni ka kachi da. ¹⁵Yukan ti taka chaa ka kuña'nu un jiin tendi'i yivi kanchuku un, ni ka nde'e va'a nuu Esteban. Ti ni ka jini ja jito da nanu iin tajnu Yandios, chi ndinchaa nuu da.

Nama Esteban maa da

7 Ti iin sutu kuña'nu un ni jikajnu'un da Esteban, ti ni kachi da:

—¿Jandaa kuu jnu'un ka ka'an chaa ja'a nu? —ni kachi da.

²Yukan ti ni kachi Esteban:

—Tendi'i ni'in chaa ka kuña'nu naa ni jiin taka ga yivi ka'iin ja'a, kunso'o ni na ka'an na. Ka jini yo ja tundo kejna'an jiin Yandios, ko ni ndenda ya nuu Abraham, ti Abraham ni jini da ya jiin nuu da. Ti jna'an Abraham ka kuu yo. Ni kancha ga da ñuu Mesopotamia, ti ki'in ga da Harán na ni jini da Yandios.

³Ti ni kachi Yandios nuu da:

“Kuxio ñuu ra, xndoo jna'an ra, ti ki'in ra iin ñuu nuu xna'an ri ro'o”, ni kachi Yandios. ⁴Yukan kuu ja ni xndoo Abraham ñuu Mesopotamia nuu kanchuku yivi Caldea, ti kua'an da ñuu Harán. Yukan ni kuncha da. Yukan ni ji'i tata da. Ti ni kachi Yandios nuu da ja na ndiji da ñuu Israel nuu kanchuku yo ja'a vijna. ⁵Tu ni kuni Yandios ja kuñava'a da ñu'un maa da, ni vasu iin ti'li nuu kuañu da, ko ni kachi Yandios nuu da: “Kua'a ndi'i ri ñu'un ja'a nuu ra kuu ra. Nu na jaa iin kivi kuū ra, ko kendo jiin jna'an ra”, ni kachi Yandios jiin Abraham, vasu ti koo ga se'e da.

⁶Suni ni kachi Yandios: “Jaku ni kuiya kunchuku jna'an ra iin ñuu jika, nuu kanchuku inga yivi. Chayika yivi un da sa'a da jniñu, kua'a tau da, ti kondo'o da kuun ciento kuiya ja tu kinya'u da ni iin xu'un”, ni kachi Yandios. ⁷Ti suni

ni kachi ya: “Ru'u na xndichi ri yivi kua'a nundo'o nuu jna'an ra un. Xnaka kondo'o da sa kekoyo da, ti nchakoyo da ñu'un Israel ja'a, ti kunchañu'un da ru'u”, ni kachi ya.

⁸Sia'an ni kachi Yandios nuu Abraham undi na jana'an. Yukan kuu ja ni xndoo Yandios iin jnu'un ja na sa'a yivi iin seña yiki kuñu da nava ni kachi Yandios. Suni sia'an ni sa'a Isaac jiin se'e da Jacob, ti suni sia'an ni sa'a Jacob jiin ndi uxi uu se'e da. Ni ka ja'nu chaa un, ti ni ka xnukoo da nación Israel —ni kachi Esteban nuu yivi un.

⁹Siin Esteban ka'an da nuu chaa ka kuña'nu un, ti ni kachi da:

—Ti ni iyo iin se'e Jacob ni nani José, ti taka ñani da un ni ka kuu kuasun ini jiin da. Yukan kuu ja ni ka xiko da José nuu chaa ka jika ichi ja kuankoyo ichi ñuu Egipto, ko Yandios tu ni xndoo ya maa da. ¹⁰Maa ya ni sa'a ja tu ni iyo xaan da nundo'o. Ni chindee Yandios José, ti Faraón, chaa ni kuña'nu nuu ni ñuu Egipto yukan, ni jini da ja iyo inijnuni José, chi chindee Yandios maa da. Yukan ni kuu ja ni ja'a da jniñu nuu José, ti José ni ta'u da jniñu ni ñuu Egipto, ti suni ni ta'u da jniñu nuu yivi ni ka junukuachi ini ve'e Faraón —ni kachi Esteban nuu yivi un.

¹¹Siin Esteban ka'an da nuu chaa ka kuña'nu un, ti ni kachi da:

—Kuiya jña ni kii iin jnama xaan ni ñuu Egipto jiin Canaán, ti ni ka ji'i yivi soko. Ti jna'an yo na jana'an un, tukaa ga ni ka ni'in da ja kaji da. ¹²Ko nu ni jini Jacob ja iyo triu ñuu Egipto, ti ni taji da se'e da ni ka jan kuan da triu yukan. Ni ka ja'an

da iin jinu. ¹³Ni ka nandeokuñi tuku da inga jinu, sa ni stuu José nuu da naa da ja ñani da kuu da. Yukan ti ni jini Faraón chaa ka kuu jna'an José. ¹⁴Yukan na ti ni kachi José jiin ñani da ja na ki'in tata da Jacob jiin taka ga jna'an da un. Ti ja tindi'i da, iyo uni xiko xia'un yivi. ¹⁵Yukan ti kua'an Jacob ñuu Egipto. Yukan ni kuncha da undi ni ji'i da. Ti tindi'i se'e da ni ka ji'i yukan. ¹⁶Yukan ti ni jaa iin kivi ja ni ka naki'in jna'an da un yiki da jiin yiki taka se'e da kuano'on undi ñuu Siquem, ti ni ka chunduji da yiki un iin ñaña nuu ni jaan Abraham nuu se'e Hamor undi najana'an. Ja ni cha'u da jiin xu'un plata na ni kuncha da ñuu Siquem.

¹⁷Ni ka kaya xaan jna'an Abraham ñuu Egipto un. Kuan kuyajni kuiya ja kua'a Yandios ñu'un nuu jna'an Abraham nava ni kachi ya undi nuu. ¹⁸Nu ni kivi inga chaa ta'u jniñu ñuu Egipto, tu ni jini da jniñu ni sa'a José, chi ja ni kuu na'an xaan ni ji'i da. ¹⁹Ni xnda'u chaa ta'u jniñu un jna'an yo, ti ni ka jito da nundo'o. Ko ni ka kaya xaan da naa da. Ti ni kachi chaa ta'u jniñu un ja nu ni kaku iin suchi lulu, na skaña da i ti na kuū i, chi kuan kaya xaan jna'an Abraham, ni kachi chaa ta'u jniñu un.

²⁰Kuiya jña ni kaku Moisés. Ni kuncha i uni yoo jiin tata i, ko ni jini Yandios ja kuu i iin suchi va'a, ti ni jajna'an ini ya maa i. ²¹Ni jaa iin kivi ja tukaa ga ni kuu kisa'yi i ve'e i, ti ni ka chajiyo tata i maa i. Ko se'e si'i maa chaa ta'u jniñu un ni nani'in yi, ti ni na ki'in ña kua'an jiin ña. Yukan ni skua'nu

ña'an un nava se'e maa ña. ²²Yukan ni skua'a Moisés taka ja ka jini chaa Egipto, ti ni kuña'nu da. Ni kuu ndichi xini da jiin taka jniñu ni sa'a da jiin yivi. ²³Nu uu xiko kuiya da, ti ni ndo'o ini da ja kin nde'e da nasa kanchuku jna'an da ñuu Israel. ²⁴Iin kivi ni jini da ja kani iin chaa Egipto un iin jna'an da, ti Moisés ni nama da jna'an da un, ni kani da chaa Egipto un, ti ni ja'ni da. ²⁵Ni ndo'o ini da ja kachi jna'an da un ja Yandios ni taji maa da ja na nama da, ko tu ni ka chaku ini chaa un.

²⁶Ti inga kivi ni jini da ka kanaa uu chaa Israel un, ti iin da kundee jiin inga da. Ti ni ndo'o ini Moisés ja ka'an da jiin da na ndumani da, ti ni kachi da: “Kunso'o naa ra, tu va'a ja ka kanaa ra, chi kuu jna'an ra naa ra.” ²⁷Ti chaa ni kundee un ni chinda'a da Moisés, ti ni kachi da: “Ansu ni'in kuu chaa ta'u jniñu nuu na ja xndichi ni saña naa na. Tundo ni ta'u jniñu nuu ni. ²⁸Xi kuni ni ka'ni ni saña nanu ni ja'ni ni chaa Egipto un iku”, ni kachi da. ²⁹Nu ni jiniso'o Moisés ja ni ka'an chaa un sia'an, ni yu'u da ti kua'an da inga ñuu nani Madián. Yukan ni kuncha da iin ñuu jika un. Yukan ni nanda'a da, ti ni iyo uu se'e da —ni kachi Esteban nuu yivi un.

³⁰Siin Esteban ka'an da:

—Yukan ni kuncha Moisés uu xiko kuiya, ti iin kivi ni ja'an da nuu ñu'un te'e un. Ni ya'a da yuku nani Sinaí, ti ni nde'e da kayu nu'lñu ndi'i un. Ma'ñu ñu'un un kandichi iin ángel ja kuu tajnu ni taji Yandios. ³¹Nu ni jini da yukan ti ni naa ini da. Kuan tu'va da ja kin nde'e va'a da. Ti ni jiniso'o da ka'an

Yandios. ³²Ti ni kachi ya: “Maa ri kuu Yandios. Tendi'i jna'an ra najana'an ni ka nchañu'un da ru'u. Abraham, Isaac jiin Jacob ni ka nchañu'un da ru'u”, ni kachi ya. Ti ni keja'a Moisés ni'in da ja ni yu'u da, ti tukaa kuni da nde'e da yukan. ³³Ti ni kachi suku Yandios nuu da: “Tava ndijña ra, chi kachi ri ja ñu'un ii kuu nuu kandichi ra jña. ³⁴Jini ri ja ni ka ndo'o yivi Israel ñuu Egipto, ti kunda'u ini ri. Ni jiniso'o ri ka ka'an i ja tukaa ga ka kundee i kuchaku i. Yukan kuu ja ni kuun ri venama ri i. Ti ro'o, no'on ra ñuu Egipto”, ni kachi Yandios —ni kachi Esteban nuu yivi un.

³⁵Siin Esteban ka'an da, ti ni kachi da:

—Ni taji Yandios Moisés kua'an da Egipto, vasu tu ka kuva'a ini yivi Israel nuu da, chi ni kachi da: “Ansu ni'in kuu chaa ta'u jniñu nuu na ja xndichi ni saña. Tundo ni ta'u jniñu nuu ni”, ni ka kachi. Ko Yandios ni ja'a ya jniñu nuu Moisés ja na kuña'nu da, ti nama da siki yivi Israel, ti ni chindee tajnu Yandios un Moisés jiin taka jniñu ni sa'a da. ³⁶Yukan kuu ja kua'a jniñu ña'nu ni sa'a Moisés ñuu Egipto, ti chaa kuña'nu un ni yu'u da nu ni jini da taka jniñu sa'a Yandios. Yukan sa ni ka jini chaa Israel un nasa jniñu sa'a Yandios. Yukan ni ku'lin da uu xiko kuiya. ³⁷Suni maa Moisés un ni kachi da nuu yivi Israel: “Taji Yandios iin jna'an ra ti ka'an da jnu'un ya nanu ni taji ya maa ri. Ti chunso'o ra jnu'un ka'an chaa un naa ra”, ni kachi Moisés.

³⁸Na kua'an Moisés jiin yivi Israel nuu ñu'un te'e un. Ni ja'an da yuku

Sinaí, ti yukan ni ka'an da jiin iin tajnu Yandios. Ti yukan kuu nuu ni ni'in da jnu'un Yandios ja na kuandatu yivi Israel, ti ni xndoo da jiin yo undi vijna —kachi Esteban.

³⁹Siin Esteban ka'an, ti ni kachi da: —Ko jna'an yo na jana'an, tu ni ka jandatu da nuu Moisés, chi ka kuni da ndeokuñi da ñuu Egipto.

⁴⁰Yukan kuu ja ni kande Moisés yuku Sinaí un, ni ka keja'a chaa Israel un ka ka'an da jiin Aarón, ñani da: “Natejna'an iin santu na koxnuu nuu yo nandi ki'in yo, chi ni yoxnuu Moisés nuu yo na ni ka kee yo ñuu Egipto, ko tu jini yo ndo ni jna'an da vijna”, ni ka kachi da. ⁴¹Ti ni ka sa'a da ja natejna'an da iin xndiki lulu. Yukan ni ka nachiñu'un da, ti ni ka ja'ni da kuiti da ni ka soko da nuu un. Ni ka kusii ini da jiin ja ni ka sa'a da un. ⁴²Yukan kuu ja ni xndoo Yandios maa da, ni ka siin da nava ichi kuankoyo da, ja suni ni ka nchañu'un da ndikandii, yoo jiin chuxini. Chi sia'an ka'an nuu tutu ni ka sa'a chaa ni ka ka'an jnu'un Yandios na jana'an, chi nuu tutu un kachi sia'an:

“Ro'o chaa Israel naa ra, ni ka jikonuu ra nuu ñu'un te'e, tu ni ka nchañu'un ra ru'u, chi tu ni ka ja'ni ra kuiti ra ja soko ra nuu ri. ⁴³Taka nuu ni ka jikonuu ra ni ka ndiso ra ve'e ñi lulu nuu ni kunde santu nani Moloc. Ti suni ni ka ndiso ra inga santu ni nani Renfán ja ni ka natejna'an ra nanu iin chuxini. Ni ka nchañu'un ra santu un ja kuu santu ni ka sa'a maa ra naa ra. Yukan kuu ja tukaa jito ri ro'o naa ra. Ti taji ri ro'o kinkoyo ra undi inga ñuu Babilonia”, ni kachi Yandios —kachi Esteban.

⁴⁴Siin Esteban ka'an, ti ni kachi da:

—Na ni ka jikonuu jna'an yo nuu ñu'un te'e un na najana'an, ni ka ñava'a da iin ve'e ñi nuu ni ka nchañu'un da Yandios. Ni ka sa'a da ve'e un nava ni kachi Yandios nuu Moisés. ⁴⁵Yukan ti nu ni jaa iin kivi ni ta'u Josué jniñu nuu jna'an yo najana'an, ni ka kani'in da ve'e un kua'an da jiin undi nuu ñuu Canaán. Ti ni ka keni'in da yivi ñuu un kua'an, chi ni chindee Yandios maa da naa da. Sia'an ni ka ñava'a da ve'e ñi un undi kivi ni kivi David ni ta'u da jniñu. ⁴⁶Ni kuu ini Yandios David. Yukan kuu ja ni jikan David iin ta'u nuu Yandios, chi ni ndo'o ini da ja sa'a da iin ve'e va'a ja kuu Yandios, ya ni nchañu'un tata da najana'an Jacob, ko tu ni kachi Yandios. ⁴⁷Ti Salomón, se'e yii David kuu ja ni sa'a ve'e Yandios. ⁴⁸Vasu tu kancha Yandios chaku ini ve'e ka sa'a yivi, nava ni kachi chaa ni ka'an jnu'un Yandios undi jana'an:

⁴⁹Ta'u ri jniñu andivi ti suni nuu ñuyivi,

Ti tu ka sa'a ra iin ve'e ja kuncha ri ndetatu ri.

⁵⁰Chi maa ri ni sa'a tendi'i ja iyo ja'a.

Sia'an ni kachi Yandios, ni kachi profeta un —kachi Esteban.

⁵¹Siin Esteban ka'an, ti ni kachi da:

—Ro'o chaa Israel naa ra, nini ka kuni'in ini ra naa ra. Tu ka chunso'o ra jnu'un Yandios. Tu ka jandatu ra nuu Espíritu Santo. Ka sa'a ra nanu ni ka sa'a jna'an ra najana'an, ⁵²na ni ka ja'a da tau

chaa ni ka ka'an jnu'un Yandios. Ti ni ka kachi profeta un ja chaa ni ka ka'an jnu'un Yandios. Ti ni ka kachi profeta un ja chaa iin chaa va'a, ko ni ka ja'ni yivi chaa un naa da. Ni chaa Jesús, ko ro'o ni ka jniñi ra ya, ti ni ka ja'ni ra ya. ⁵³Undi najana'an ni ka'an iin tajnu Yandios jnu'un ya nuu jna'an yo ja na kuandatu da, ti ja ka jini ra, ko tu ka jandatu ra jnu'un ni ka'an tajnu un —ni kachi Esteban nuu da naa da.

Ni ji'i Esteban

⁵⁴Nu ni ka jiniso'o da jnu'un ni ka'an Esteban, ni ka keja'a ka ku'yu yu'u da, chi ni ka kuiti xaan ini da naa da. ⁵⁵Jiin inijnuni Espíritu Santo ni ndakoto Esteban ichi andivi, ti ni jini da nukoo Yandios ta'u ya jniñu, ti kandichi Jesús nuu nda'a kua'a ya. ⁵⁶Yukan ti ni kachi Esteban:

—Nde'e naa ra, nuña andivi, ti nde'e va'a ri ja kandichi maa Se'e Yivi Ñuyivi, ti yukan kuu Jesús —ni kachi da.

⁵⁷Tendi'i chaa un ni ka sa'a so'o da, ti ni ka kana jiin ko'o da, chi ni ka kuiti xaan ini da. Ni ka kututu yachi da nuu kandichi Esteban. ⁵⁸Ni ka keni'in da Esteban undi yu'u ñuu ja na kua'a da yuu siki da. Tendi'i yivi un ni ka tava manga ka ñu'un, ti ni ka xndoo jiin iin chaa nani Saulo. ⁵⁹Ni ka keja'a ka ja'a da yuu siki Esteban, ti Esteban ni jikanta'u da nuu Jesús ti ni kachi da:

—Jito'yo Jesús, naki'in ni saña —ni kachi da.

⁶⁰Yukan ti ni jakunjiti da, ni kanajiin ko'o da, ti ni kachi da:

—iJito'yo Jesús. Tu chakuachi ni yivi ja'a ja jniñu ka sa'a i ja'a! —ni kachi da.

Nu ni ndi'i ni ka'an da jnu'un un, ti ni ji'i da.

**Keni'in Saulo yivi ka
kandixia jnu'un Jesús**

8 ¹⁻²Ni kusii ini Saulo ja ni ka ja'ni da Esteban. Yukan ka'iin tijni chaa ka kandixia Jesús, ni ka chunduji da Esteban, ti ni ka nde'e xaan da ja ni ji'i Esteban. Yukan ti ni ka kuiti ini yivi tu ka kandixia jnu'un Jesús, ti yivi ka kandixia Jesús kuankoyo da inga nuu. Sava da kuankoyo ichi nuu Judea, ti sava da kuankoyo ichi nuu Samaria, ti ni ka kendo apóstol nuu Jerusalén. ³Ko Saulo ni siin da ja'a da nundo'o nuu taka yivi ka kandixia jnu'un Jesús. Ti kivi da ve'e yivi un, ti ni jni da presu chaa jiin nasi'i, ti ni jnaa da vekaa.

**Ni jichanuu jnu'un Jesús
nuu Samaria**

⁴Taka yivi ni ka kee Jerusalén, ni ka ka'an da jnu'un Yandios taka nuu ni ka ya'a da. ⁵Suni ni kee Felipe ti kua'an da nuu Samaria, ti yukan ni ka'an da nuu yivi taka jniinu ni sa'a Jesús. ⁶Ni ka chunso'o yivi un jnu'un ni ka'an Felipe, ti suni tijni jniinu ña'nu ni sa'a da. Ti tendi'i yivi un ni ka kuva'a ini nuu da. ⁷Ti kua'a tachi xaan ka jna'an yivi un ni kenchaa da. Nu ni ka kee tachi xaan un, ti maa tachi xaan un ni ka kanajiin ko'o. Ti suni kua'a yivi tikuku ni ka nduva'a. ⁸Yukan ti ni ka kusii ini tendi'i yivi nuu yukan.

⁹Ti yukan ni iyo iin chaa tasi ni nani Simón. Ti ka kunda'u ini yivi un maa da, chi ni sa'a da jniinu ja

tu kuu sa'a inga yivi, ti ni kachi da ja kuu da iin chaa kuña'nu. ¹⁰Ti tendi'i yivi un ka chunso'o taka jnu'un ka'an da. Kuu chaa ña'nu kuu chaa kuachi ni ka chunso'o ti ni ka kachi:

—Ndiso da jniinu ña'nu nuu Yandios —ni ka kachi da.

¹¹Ni ka chunso'o yivi jnu'un ni ka'an da, chi jiin jniinu tasi un ni xnda'u da yivi tijni kivi. ¹²Ti Felipe ni kachi da nasa kuu kivi i nda'a Yandios ja ta'u ya jniinu nuu i. Ti suni ni ka'an da jnu'un Jesús. Yukan ti ni ka kandixia yivi jnu'un ni ka'an Felipe, ti ni ka janducha i. Kuu chaa, kuu nasi'i ni ka janducha. ¹³Suni undi maa Simón ni kandixia da, ti ni janducha da. Ti ni keja'a da jikonuu da jiin Felipe, ti ni jini da taka jniinu ña'nu sa'a da. Ni naa ini Simón nu ni jini da taka jniinu ña'nu un.

¹⁴Ni ka'iin apóstol nuu Jerusalén, ni ka jini da ja ni ka kandixia yivi Samaria jnu'un Jesús. Yukan ti ni ka taji uu ga apóstol un Pedro jiin Juan kuankoyo da nuu Samaria. ¹⁵Ni jakoyo da nuu Samaria, ti ni ka jikanta'u da nuu Yandios, ti ni ka kachi da:

—Kua'a ni Espiritu Santo nuu yivi ja'a —ni ka kachi da.

¹⁶Sia'an ni ka kachi da, chi ja ni ka janducha chaa un jiin sivi Jito'yo Jesús, ko tu ja'i ni'in da Espiritu Santo naa da. ¹⁷Yukan ti ni ka chuxndee Pedro jiin Juan nda'a da siki yivi un, ti ni ka ni'in da Espiritu Santo. ¹⁸Ni jini Simón ja so ni ka chuxndee apóstol un nda'a da siki yivi un, ti ni ka ni'in i Espiritu Santo. ¹⁹Yukan ti ni kachi Simón:

—Kua'a ni jniñu ja'a nuu na, na chuxndee na nda'a na siki yivi, ti na ni'in i Espíritu Santo, ti cha'u na ni'in —ni kachi da.

²⁰Ti ni kachi Pedro jiin da:

—Na naa xu'un ra jiin ra, chi ndo'o ini ra ja kuan ra ja ja'a Yandios nuu yo. ²¹Tu kuu sa'a ra jniñu ja'a, chi tu iyo ndaa ini ra nuu Yandios. ²²Xndoo jniñu kue'e ndo'o ini ra, ti kakanta'u nuu Yandios na kuanka'nu ini ya nuu ra. ²³Ja jini ri ja jiin kuachi ra xnaa ra maa ra, chi ni'in xaan ndikun ra jiin kuachi ra. Ti yukan kuu ja xnaa ra maa ra jiin —ni kachi Pedro.

²⁴Yukan ti ni kachi Simón:

—Kakanta'u ni nuu Yandios ja tu jna'an na nava ni kachi ni —ni kachi da.

²⁵Yukan ti ni ka siin Pedro jiin Juan ka ka'an da jnu'un Yandios. Ti ka ka'an da jnu'un Yandios ni ndañuu Samaria nasa nanita'u yivi. Sa ni ka nandeokuñi da ñuu Jerusalén.

²⁶Yukan ti ni kachi iin tajnu Yandios nuu Felipe:

—Sa'a tu'va ra maa ra ti ki'in ra ñuu Gaza. Ki'in ra ichi ja ndejna'an jiin ichi Jerusalén, ti ki'in ra ñuu Gaza. Ya'a ra nu tu kanchuku yivi un, ti jaa ra ñuu Gaza. Sia'an ni kachi tajnu un nuu da. ²⁷Yukan ti ni kee Felipe kua'an da. Ti ichi kua'an da ni ndejna'an da jiin iin chaa Etiopía. Ni kuu da iin chaa ndisojniñu nuu iin reina ni nani Candace, ni ta'u jniñu ñuu Etiopía. Ni kuu da chaa sava'a xu'un nuu ña'an un. Chaa Etiopía un ni ja'an da ñuu Jerusalén, chi nchañu'un da Yandios nava iyo jnu'un chaa

Israel. ²⁸Nukoo da nuu iin carreta kuano'on da ichi ñuu da. Ti skua'a da iin tutu Yandios ni chaa Isaías najana'an. ²⁹Ti Espíritu Santo ni kachi nuu Felipe:

—Kua'an ti najna'an ra jiin chaa nukoo nuu carreta un —ni kachi ya.

³⁰Yukan ti ni ja'a da corri kua'an da nuu kua'an carreta un, ti ni jiniso'o da ja skua'a chaa Etiopía un jnu'un ni chiso Isaías, ti ni kachi Felipe jiin da:

—¿Chaku ini ra jnu'un ka'u ra ja'a nu?

³¹Ti ni kachi chaa un:

—Tu chaku ini na, chi tundo xndaku nuu na —ni kachi da.

Yukan ti ni kana da Felipe ja na nukoo da nuu carreta da un. ³²Ti nuu ka'u da un kachi sia'an:

Ka jankuñi rii nuu chaa ka sete ti, ko tu ka nde'e ti.

Ka janchaka yivi rii i nuu kuu ti, ko tu ka nde'e ti.

Suni sia'an kondo'o chaa un, ko tu ka'an da.

³³Ni ka sa'a yivi nava kuu ini jiin da.

Tu ni ka xndichi ndaa maa da, vasu tu ni iyo kuachi da.

Ko tundo jini nasa yivi kandixia jniñu ni sa'a da.

Ni ka ja'ni yivi da, ti ni kee da ñuyivi ja'a.

Sia'an ka'an nuu tutu nuu skua'a chaa un.

Kachi tutu.

³⁴Yukan ti ni jikajnu'un chaa Etiopía un Felipe, ti ni kachi da:

—Kachi ni ti'li nuu na nasa kuni ka'an jnu'un ja'a. Na chaa kuu ja ka'an profeta ja'a. Ka'an da nu maa da, xi ka'an da siki inga yivi —sia'an ni jikajnu'un da nuu Felipe.

³⁵Yukan ti ni keja'a Felipe ni xndaku da. Xnaka ni kachi Felipe nuu chaa Etiopía un ja Jesús kuu chaa ni ka'an tutu un, ti sa ni kachi da taka ga jniñu ni sa'a Jesús.

³⁶Kuankoyo da ichi un, ti ni jakoyo da nuu ñu'un nducha, ti ni kachi chaa Etiopía un:

—Nde'e ni. Ja'a ñu'un nducha źtu kuu skuanducha ni saña ja'a nu? — ni kachi da.

³⁷Ti ni kachi Felipe:

—Nu kandixia ni ini ra Jesús, ti vatuni —ni kachi da.

Ti ni kachi chaa un:

—Kandixia na ja maa iin Jesús kuu Se'e Yandios —ni kachi da.

³⁸Yukan ti ni kachi chaa Etiopía un ja na jakuiñi carreta un. Ni ka kuun da nuu ñu'un nducha un, ti ni skuanducha Felipe maa da. ³⁹Ni ka ndaa da yu'u nducha un, ti Espiritu Santo kua'an ya jiin Felipe ichi inga ñuu nani Azoto. Ti tukaa ni jini chaa Etiopía un nuu da, chi kua'an da. Ni siin chaa Etiopía un ichi kua'an da, ko ja ni ndusiini ini da, chi ja ni kandixia da Jesús.

⁴⁰Ni kunde Felipe ñuu nani Azoto. Ni kee da yukan, ti kua'an da ka'an da taka jniñu ni sa'a Jesús. Sia'an ni ka'an da taka ñuu ni ya'a da undi ni jaa da ñuu Cesarea.

Ni naki'in Saulo ichi Yandios

(Hechos 22.6-16; 26.12-18)

9 Tu ja'ncha ini Saulo ja ka kanaa da jiin yivi ka kandixia Jesús. Ni kachi da ja ka'ni da yivi un. Yukan ti ni ja'an da nuu sutu kuña'nu ga ñuu Israel. ²Ti ni jikan da tutu nuu sutu kuña'nu ñuu Jerusalén ja ki'in nuu sutu ka'iin

ñuu Damasco. Yukan ni ni'in jnu'un ndee ini da ja jniini da presu taka yivi ka kandixia Jesús ja ndejna'an da jiin. Ti kin nchaka da presu yukan undi ñuu Jerusalén. ³Yukan ti ni kee da kua'an da. Ni kuyajni da ñuu Damasco, ti ni ndinchaa iin nduva siki da. ⁴Ni nduva Saulo nuu ñu'un, ti ni jiniso'o da iin ndusu andivi ni kachi:

—Ro'o Saulo, ¿ndoo ka kanaa ra jiin ri? —ni kachi ndusu un.

⁵Ti ni kachi Saulo:

—Taa, ¿nau ni'in ka'an?

Ti ni kachi tuku ndusu un:

—Maa ri kuu Jesús, ti ro'o kuu ja ka kanaa jiin ri. ⁶Ndokuñi ti kivi ra ñuu, ti iin yivi ñuu yukan kachi nuu ra ndoo sa'a ra, ni kachi ya. ⁷Chaa kuankoyo jiin Saulo, tu ni ka ka'an da chi ni ka yu'u xaan da. Ni ka jiniso'o da ja ni ka'an, ko tundo ni ka jini da. ⁸Ni ndokuñi Saulo, ni jiña da nduchi da, ko tukaa ga ni kuu nde'e da, chi ni kukuaa da. Yukan ti ni ka jniini chaa kuankoyo jiin da un nda'a da, ti ni ka kivi da ñuu Damasco. ⁹Ni kuncha da uni kivi ja tu ni kuu nde'e da. Tu ni yee da staa, ni tu ni ji'i da nducha.

¹⁰Ti ñuu Damasco un kancha iin chaa kandixia Jesús, nani da Ananías. Ti nuu iin jani ni kachi Yandios nuu da:

—Ro'o Ananías.

Ti ni kachi Ananías:

—Ji'in Yandios, ¿na jniñu kuni ni saña?

¹¹Ti ni kachi Yandios:

—Ndokuñi ti ki'in ra iin ichi nani Ichi Ndoo. Ti ve'e Judas yukan kajnu'un ra iin chaa ñuu Tarso, nani Saulo. Vinañu'ni nakanajaa da ru'u.

¹²Ni jini da vaji iin chaa nani Ananías, ti chuxndee da nda'a da siki da ja na kuu nde'e tuku da —ni kachi Yandios.

¹³Yukan ti ni kachi Ananías:

—Ni'in Yandios, tijni yivi ka ka'an jnu'un chaa un, ti ka ka'an da naa da ja ni ja'a xaan da nundo'o nuu yivi ka kandixia Jesús ñuu Jerusalén. ¹⁴Ti vijna kancha da ñuu ja'a, chi ja ndisojniñu da nuu sutu ka kuña'nu un ja na jni da presu yivi ñuu yo ka kandixia Jesús —ni kachi Ananías nuu Yandios.

¹⁵Yukan ti ni kachi Yandios nuu Ananías:

—Tu yu'u ra ki'in ra nuu kancha Saulo, chi ru'u ni ta'u jniñu nuu da. Ni nakaji ri chaa un ka'an da jnu'un ri nuu yivi tijni nación yukan, jiin yivi nación Israel. ¹⁶Ti na kuni da nasa kondo'o da ja siki ru'u —ni kachi Yandios nuu Ananías.

¹⁷Yukan ti kua'an Ananías ve'e nuu kancha Saulo un. Ni kivi da ini ve'e un, ti ni chuxndee da nda'a da siki Saulo, ti ni kachi da:

—Ñani Saulo, ja ni jini ra Jito'yo Jesús ichi vaji ra. Maa ya ni taji ru'u vaji ri ja na kuu nde'e tuku ra, ti ni'in ra Espíritu Santo —ni kachi Ananías nuu Saulo.

¹⁸Yukan na ti ni ndundijin nduchi Saulo, chi ni kenchaa viko nduchi da, ti ni kuu nde'e da, ti ni janducha da.

¹⁹Ni ndokaji da, ti ni ndundee ini da.

Yukan ni kuncha Saulo tijni kivi jiin yivi ka kandixia Jesús kanchuku ñuu Damasco.

Ni keja'a Saulo xna'an da nuu yivi ñuu Damasco

²⁰Ni ja'an Saulo veñu'un yivi Israel, ti ni kachi da ja maa iin

ni Jesús kuu Se'e Yandios. ²¹Ni ka jiniso'o yivi un jnu'un ni ka'an Saulo, ti tendi'i ni ka naa ini, ti ni ka keja'a ka ndajnu'un:

—Ndo'o ini yo ja ni chaa Saulo ja na jni da presu taka yivi ka kandixia Jesús ñuu yo, ti kin nchaka da nuu sutu ka kuña'nu un, ko vijna tukaa sa'a da sia'an —ni ka kachi da.

²²Ni ja'a Yandios jnundee ini Saulo, ti ni kachi da nuu chaa Israel kanchuku ñuu Damasco un, ja Jesús kuu Cristo ja ni taji Yandios ja ta'u jniñu ña'nu. Ti chaa un tu ni ka kuu ndeokani da jnu'un ni ka'an Saulo.

Ni kaku Saulo nuu chaa Israel

²³Nu ni kuu kivi, ti ni ka ndajnu'un chaa Israel un nasa ka'ni da Saulo. ²⁴Ni jini Saulo ja sia'an ka ndo'o ini chaa un. Suni kuu nduu kuu ñuu ka ndito da yuxe'e nama ka'nu ja ndasi yu'u ñuu un ja ka kuni ka'ni da Saulo. ²⁵Suni ni ka iyo yivi ni keja'an ini jiin Saulo, ja ni ka keja'a ka kandixia jnu'un Jesús ni ka'an da. Ni ka nama da chaa iin jakuaa. Ni ka chundee da Saulo ini iin chika ka'nu, ti ni ka skuun da chaa yu'u nama un jiin yo'o. Yukan ni kaku da, ti ni jinu da kua'an da.

Ni ka'an Saulo jnu'un Jesús ñuu Jerusalén

²⁶Kuano'on Saulo ñuu Jerusalén tuku ja kuni da najna'an da jiin taka ga yivi ka kandixia Jesús yukan, ko ni ka yu'u chaa un nde'e da Saulo, chi tu ka kandixia da ja ni nduu Saulo ndaja'a Jesús. ²⁷Yukan

ni naki'in Bernabé Saulo, ti ni janchaka da chaa nuu apóstol, ni nama da chaa un, ti ni kachi da:

—Saulo ja'a, ni jini da Jesús ichi kua'an da ñuu Damasco, ti ni ka'an Jesús jiin da. Ja yukan kuu ja ni kuu ndee ini da ni ka'an da jnu'un Jesús ñuu un —ni kachi Bernabé.

²⁸Yukan ti ni ka naki'in apóstol un Saulo, ni ka jikonuu da ñuu Jerusalén. Ti suni ni ka'an da jnu'un Jesús jiin jnundee ini yukan.

²⁹Ni ka'an da jnu'un un nuu chaa Israel ja ka ka'an yu'u griego, ko tu ni ka janta'u chaa un maa da, ti ka kuni da ka'ni da Saulo. ³⁰Nu ni ka jini uu ga ndaja'a un ja ka kuni da ka'ni da Saulo, ti ni ka taji da uu chaa kuankoyo jiin da ñuu Cesarea. Ti yukan ni ka nataji da chaa kuano'on da ñuu da Tarso.

³¹Ti kuiya yukan, tukaa ni iyo nundo'o nuu yivi ka kandixia Jesús ñuu Judea, ñuu Galilea, jiin ñuu Samaria. Ni ka ndundee ini yivi un, ti ni ka keja'a ka ndukua'a, ti ka jandatu i jniñu ta'u Yandios. Ti Espíritu Santo, ja'a ya jnundee ini i naa i.

Ni nduva'a Eneas

³²Yukan ti ni ja'an Pedro taka ñuu nuu kanchuku yivi ka kandixia Jesús. Suni ni ja'an da ñuu Lida ja na kuni da nasa kanchuku yivi ka kandixia Jesús yukan. ³³Yukan ni jini da iin chaa nani Eneas ja ku'u da. Ni katuu da una kuiya ja ni kuu tikuku si'in da. ³⁴Ni kachi Pedro jiin da:

—Ro'o Eneas, ja ni sa'a Jesús tajna ro'o vijnañu'ni. Ndoko ti na stuu ra yuu ra —ni kachi da.

Yukan ti ni ndoko da, chi ja ni nduva'a da. ³⁵Tendi'i yivi kanchuku ñuu Lida jiin yivi ñuu Sarón, ni ka jini ja ni nduva'a da, ti ni ka keja'a ka kandixia jnu'un Jesús.

³⁶Ñuu Jope kancha iin ñasi'i nani Tabita, ja ni nani ña Dorcas nuu yu'u griego. Suni ni kandixia ña Jesús, ti ka ja'a yivi ja yiñu'un maa ña, chi chindee ña yivi nda'u. ³⁷Kivi jña ni keja'a ku'u ña, ti ni ji'i ña. Ni ka skuchi yivi un yiki kuñu ña, ti ni ka skatuu ña ini iin ve'e kuu uu. ³⁸Ti ni ka jini ndaja'a Jesús ñuu Jope un ja kancha Pedro ñuu Lida. Yukan ni ka taji da uu chaa kuankoyo nuu kancha Pedro ñuu Lida, chi tu jika xaan. Ni ka jakoyo da yukan, ti ni ka ka'an nda'u da jiin Pedro ja na ki'in da ñuu Jope, chi katuu iin ndiyi ja na ni chaku i, kuu i iin yivi va'a. Ti ni kachi da: —Cho'o ñuu un vijnañu'ni —ni kachi da.

³⁹Yukan ti ni kee Pedro kua'an da jiin da. Ni jaa da, ti ni kaa da nuu katuu ndiyi yukan. Yukan ka'iin tijni ña'an ni kendo maa iin ka nde'e xaan ña, ti ni ka xna'an ña taka sa'ma ni sa'a Dorcas na ni chaku ña. ⁴⁰Tendi'i ña'an un ni keni'in Pedro kuankoyo ña, ni jakunjiti da ti ni jikanta'u da nuu Yandios. Yukan ni tu'va da nuu katuu ndiyi un, ti ni kachi da: —Ndoko Tabita —ni kachi da.

Yukan ti ni jiña ña nduchi ña. Ni nde'e ña nuu Pedro, ti ni nukoo ña. ⁴¹Ni jniñi da nda'a ña, ti ni ndokani da ña. Yukan ti ni kana Pedro taka yivi, ndaja'a Jesús jiin ña'an un, ti ni xna'an da nuu yivi un ja chaku tuku ña. ⁴²Tendi'i yivi ñuu Jope

un ni ka jini nava ni jna'an Dorcas, ti kua'a ni ka keja'a ka kandixia Jito'yo Jesús. ⁴³Yukan ni kuncha Pedro tijni kivi, ni nchaa da ve'e iin chaa nani Simón, iin chaa ste'yu ñii.

Ni ja'an Pedro ve'e Cornelio

10 Kancha iin chaa nani Cornelio ñuu Cesarea. Ni kuu da iin capitán ni ta'u da jniñu nuu iin ciento soldado. Ni ka yi'i nuu soldado vekoyo ñuu Italia. ²Ñava'a da jnu'un chaa Israel, ansu maa chaa Israel ni kuu da, ko ni nchañu'un da Yandios jiin taka jna'an da. Ti kua'a xu'un ni ja'a da nuu yivi nda'u. Nini nakanajaa da Yandios taka kivi. ³Iin kivi kaa uni ja'ini ni naxna'an Yandios maa ya nuu da, ti ni jini da iin tajnu Yandios ni chaa nuu kandichi da, ti ni kachi tajnu un nuu da:

—Ro'o Cornelio —ni kachi da.

⁴Ni nde'e va'a Cornelio nuu tajnu un, ni yu'u xaan da, ti ni kachi da:

—Ni jiniso'o Yandios taka jnu'un jikanta'u ra nuu ya, ti jini ya ja chindee xaan ra yivi nda'u. Yukan kuu ja nuku'un ini ya maa ra. ⁵Taji uu chaa na ki'in kana da Simón Pedro, kancha da ñuu Joepé, na kii da ja'a. ⁶Ti kancha Pedro ve'e inga chaa nani Simón, iin chaa ste'yu ñi. Ti ve'e chaa un kancha undi yu'u mar. Yukan ti na xna'an Pedro nuu ra nasa sa'a ra —ni kachi tajnu un.

⁷Yukan ti kua'an tajnu un. Ti Cornelio ni kana da uu chaa ka junukuachi nuu da jiin iin soldado ja ndito maa da. Ti soldado un suni ni kandixia da Yandios. ⁸Ni jani Cornelio jnu'un nuu chaa un taka

ja ni jini da, ti ni taji da chaa un kuankoyo da ñuu Joepé, ja na kin kana da Pedro.

⁹Ni kundijin inga kivi ja ka'iin da ichi, kuan kuyajni da ñuu Joepé, ti koxiuu kivi yukan ni kaa Pedro siki ve'e un ja kanajaa da Yandios. ¹⁰Ji'i da ti'li soko, ti kuni da kusama da, ko ti kuva'a ga ndeyu da. Yukan kuu ja ni kaa da siki ve'e un, ti yukan ni skoto Yandios nuu da. ¹¹Ni jini da andivi vekuun iin sa'ma ka'nu, ka ndikun ndi kuun jiki, ti kuan kuun undi nuu ñu'un. ¹²Ti nuu sa'ma un ka'iin taka nuu kuiti, kuiti ka iyo kuun nda'a, jiin koo, jiin taka kuiti ka jika nuu tachi. ¹³Ti ni jiniso'o Pedro ja ni ka'an Yandios, ti ni kachi ya:

—Pedro, ndokuñi, ka'ni kuiti ja'a, ti kaji ra —ni kachi ya.

¹⁴Yukan ti ni kachi Pedro:

—Yandios, tu kuu kaji na, chi tu ni kutu'va na sia'an —ni kachi da.

¹⁵Ni ka'an tuku Yandios inga jinu: —Tu va'a ja kachi ra ja tu kuu kaji ra ja ja'a ri nuu ra —ni kachi ya.

¹⁶Uni jinu ni kachi Yandios sia'an. Yukan ti ni jini Pedro ja ni ndaa manta un kuanon andivi.

¹⁷Ni naa ini Pedro ja ni jini da yukan. Ti ni ndo'o ini da nau ja kuu yukan, ti ni ka kuyajni chaa ni taji Cornelio. Ti ka nduku jnu'un da nanu nchaa ve'e chaa nani Simón. Ni jakoyo chaa un yuxe'e Simón, ¹⁸ti ni ka jikajnu'un da:

—¿Kancha iin chaa nani Simón Pedro ja'a nu? —ni ka kachi da.

¹⁹Ni ndo'o ini Pedro ja ni jini da un, ti ni kachi Espíritu Santo:

—Ni chakoyo uni chaa ka nanduku ro'o. ²⁰Kuan kuun, ti ki'in

ra jiin da. Tundo kani ini ra vasu chaa inga nación ka kuu da, chi maa ri ni ta'u jniñu nuu da ja kii da nu kancha ra —ni kachi ya.

²¹Yukan ti ni kuun Pedro, ni jaa da nuu kajiin chaa un, ti ni kachi da:

—Maa ri kuu ja ka nanduku ra, ¿ti na jniñu vekoyo ra? —ni kachi da.

²²Ti ni ka kachi chaa un:

—Hn chaa nani Cornelio ja kuu capitán. Kuu da iin chaa va'a. Hn tajnu Yandios ni kachi nuu da ja na kana da maa ni ki'in ni ve'e da, ti na kunso'o da taka jnu'un ka'an ni —ni ka kachi da.

²³Yukan ti ni kachi Pedro:

—Ña'an ti kivi ini ve'e, chi nuña ti'li nuu kusu ra naa ra —ni kachi da.

Ni kundijin inga kivi, ti kua'an Pedro jiin da naa da. Ti suni kuankoyo tijni chaa ka kandixia Jesús kanchuku ñuu Jope. ²⁴Ni kundijin inga kivi ni jakoyo da ñuu Cesarea. Ja ni ndi'i taka jna'an Cornelio jiin chaa mani da jiin, ni kana da ni ka ndututu ve'e da. Ni ka ndututu da yukan ja ka ndatu da Pedro. ²⁵Ni jakoyo chaa un jiin Pedro, ti ni kee Cornelio ni ja nujna'an da chaa, ni jakunjiti da nuu ja'a Pedro, ja kuni da na Chiñu'un da Pedro. ²⁶Ko ni ndokani Pedro maa da, ti ni kachi da:

—Cornelio, ndokuñi. Tu va'a ja nachiñu'un ra ru'u, chi suni iin chaa ñuyivi ja'a kuu ri —ni kachi Pedro.

²⁷Ni ka keja'a da ka ndajnu'un da, ni ka kivi da ini ve'e, ti ni jini Pedro ja kua'a yivi ni ka kututu un.

²⁸Ti ni keja'a Pedro ka'an da:

—Ja ka jini ra ja ru'u kuu chaa Israel, ti ro'o ka kuu chaa inga nación naa ra. Yukan iyo iin jnu'un ja tu kuu kunchuku ri ni ti'li jiin ra naa ra, ti ni tu kuu najna'an yo naa yo, chi tu ni iyo ley ja najna'an yo najana'an. Ko vijna ni kachi Yandios nuu ri ja tu kuu ka'an ri ja tu iyo ley, ti ni tu kuu ka'an ri ja tu kuu najna'an ri jiin yivi inga nación. ²⁹Yukan kuu ja tukaa ndi'i ini ri, ti vaji ri na ni jakoyo chaa ni ka ja kuaka ru'u. Ti vijna jikajnu'un ri: ¿Ndoo ni ka kana ra ru'u? —ni kachi Pedro.

³⁰Yukan ti ni jani Cornelio jnu'un, ti ni kachi da:

—Vijna ni kuu kuun kivi ja ni nakanajaa na Yandios ve'e na ja'a. Suni hora vijna ni kuu, chi kaa uni ja'ini ni keja'a nakanajaa na Yandios. Iyo ndicha na chi sia'an ni nchañu'un na Yandios, ti ni skoto ya nuu na. Ni jini na iin chaa ñu'un sa'ma ndinchaa, ti iin tajnu Yandios ni kuu. ³¹Ti ni kachi da nuu na:

“Cornelio, ni jiniso'o Yandios taka jnu'un jikanta'u ra nuu ya, ti jini ya ja chindee xaan ra yivi nda'u. Yukan kuu ja nuku'un ini ya maa ra.

³²Vijna taji uni chaa ñuu Jope, nuu iin chaa nani Simón, ja suni nani da Pedro, ja na kii da ja'a. Kancha da ve'e Simón, chaa ste'yu ñi un. Ti ve'e chaa un kancha undi yu'u mar. Nu na chaa chaa un, ti ka'an da jiin ra”, ni kachi tajnu Yandios. ³³Tu ni kukuee na, ti ni ja'a na jnu'un nuu ni, ti va'a sa'a ni ja ni chaa ni. Ni ka ndututu taka na nuu Yandios, chi ka kuni kunso'o na taka jnu'un ni kachi Yandios nuu ni —ni kachi Cornelio.

Jnu'un ni ka'an Pedro ve'e Cornelio

³⁴⁻³⁵Yukan ti ni keja'a Pedro ka'an da nuu yivi un:

—Ja jini ri vijna ja kuu ini Yandios nuu tendi'i yivi inga nación. Nu ka nchañu'un i Yandios, ti ka jandatu i nuu ya, ti naki'in ya yivi un. ³⁶Ka jini ra ja ni ka'an Yandios nuu yivi Israel, ti ni kachi ya ja Jesús kuu Cristo, ya sa'a ja na ndusi'ini yo, ti ta'u ya jniñu nuu ni ñuyivi. ³⁷⁻³⁸Ka jini ra nava ni jna'an nación Israel na ti kuu ga kuiya. Xnaka Juan ni ka'an da jnu'un Yandios, ti ni skuanducha da yivi. Yukan ti Jesús, iin chaa ñuu Nazaret, ni keja'a ya ka'an ya jnu'un Yandios ñuu Galilea, jiin ni ñuu Judea. Jini yo ja Yandios ni taji ya Jesús, ti ni ja'a ya Espíritu Santo nuu ya. Suni ni ja'a ya jniñu ña'nu nuu Jesús. Ti Jesús ni jikonuu ya taka ñuu, ti ni sa'a ya jniñu va'a nuu yivi kanchuku un. Ni sa'a ya tajna yivi ka jna'an tachi xaan, chi ni chindee Yandios maa ya. ³⁹Ka ka'an ri taka jniñu ni sa'a Jesús ñuu Jerusalén jiin taka ga ñuu yinda'a nación Israel, chi ni ka jini ri taka ja ni sa'a ya. Yukan ti ni ka ja'ni chaa Israel ya, ni ka jatakaa da ya nda'a cruz. ⁴⁰Ko nu uni kivi, ti ni naxndoto Yandios maa ya, ti ni ka jini tuku ri ya. ⁴¹Tu ni ka jini tendi'i yivi ya. Nini ru'u naa ri. Ka ka'an ri ja ni ka jini ri ya, chi ni ka yee ri staa jiin ya, ti ni ka ji'i ri nducha jiin ya. Ti kivi ni nandoto ya nuu ñuji'i un, ni ka ndututu tuku ri jiin ya naa ri.

⁴²Ti ni ta'u ya jniñu ja na ka'an ri jnu'un ya nuu yivi naa i. Ka'an ri ja Yandios ni taji Jesús ja na ta'u

ya jniñu ña'nu, chi jaa iin kivi ja kii maa Jesús, kii xndichi ya ñuyivi. Ti kivi un, tendi'i yivi ni ka ji'i naa i, jiin tendi'i yivi ka chaku un, jakuiñi i nuu ya. ⁴³Tendi'i profeta ni ka ka'an tijni jnu'un un najana'an, ti yukan kuu Jesús. Ni ka kachi da ja jaa iin kivi nu kuanka'nu ini Yandios nuu kuachi taka yivi, nu na kandixia ndaa i jniñu sa'a Jesús ja kuu maa i naa i —ni kachi Pedro nuu yivi un.

**Ni ka ni'in yivi inga
nación Espíritu Santo**

⁴⁴Ni ka'an Pedro jnu'un un, ti ni chaa Espíritu Santo siki yivi ka ñuso'o un. ⁴⁵Taka chaa vekoyo jiin Pedro un ja ni ka kandixia da Jesús, ko chaa Israel ka kuu da. Yukan kuu ja ni ka naa ini da ja ni ka ni'in yivi inga nación un Espíritu Santo. ⁴⁶Ni ka jini da ja ni ka ni'in yivi un Espíritu Santo, chi ni ka jiniso'o da ja ka ka'an yivi un sa'an yu'u ja ka ka'an yivi inga nación, ti ka ka'an i ja Yandios kuu ja kuña'nu xaan ga. ⁴⁷Yukan ti ni kachi Pedro nuu chaa vekoyo jiin da un:

—Ni ka ni'in yivi ja'a Espíritu Santo nanu ni ka ni'in ru'u naa ri. Yukan kuu ja tundo ka'an, ti kachi ja tu kuu kuanducha da —ni kachi Pedro.

⁴⁸Yukan ti ni kachi Pedro ja na kuanducha yivi un, chi ni ka kachi i ja ni ka kandixia i taka jniñu ni sa'a Jesús, ya kuu Cristo. Ti ni ka ka'an nda'u yivi un jiin Pedro ja na kuncha da yukan jaku kivi jiin da naa da.

**Jnu'un ni ka'an Pedro nuu yivi ka
kandixia Jesús ñuu Jerusalén**

11 Yukan ti ni ka jini taka ga apóstol un jiin taka ndaja'a

Jesús ka'iin ñuu Judea, ja ni ka kandixia yivi inga nación jnu'un Yandios. ²Ni nandeokuñi Pedro ñuu Jerusalén. Ni jaa da nuu kanchuku uu ga ndaja'a Jesús, ja ka kuu chaa Israel. Tijni ndaja'a un ni ka ka'an ja na koo seña yiki kuñu yivi inga nación nanu ni ka ka'an maa da naa da un ni ka kandixia da Jesús. Ti ndaja'a un ni ka keja'a ka xndichi da Pedro, ti ni ka kachi da:

³—Tu va'a ni sa'a ra ja ni kivi ra ve'e yivi inga nación ja tu ka iyo seña yiki kuñu, ti ni ka yee ra jiin da —ni ka kachi da.

⁴Yukan ti ni kachi Pedro taka ja ni jini da nuu chaa un naa da, ti ni kachi da:

⁵—Kancha ra ñuu Jope. Ni keja'a kanajaa ri Yandios, ti ni skoto ya nuu ri. Ni jini ri iin sa'ma ka'nu ja vekuun andivi, ti ka ndikun ndi kuun jiki, ti ni jinu undi nuu kande ri. ⁶Ni jini va'a ri chi ni nde'e va'a ri ja nuu sa'ma un ka'iin taka nuu kuiti, kuiti ka iyo kuun nda'a, jiin koo, jiin taka kuiti ka jika nuu tachi. ⁷Ti ni jini so'o ri ja ni kachi Yandios: “Pedro, ndokuiñi ti ka'ni ra kuiti ja'a ti kaji ra.” ⁸Ti ni kachi ri nuu ya: “Yandios, tu kuu kaji na, chi tu ni kutu'va na sia'an” ⁹Ni ka'an tuku Yandios inga jinu: “Tu va'a ja kachi ra ja tu kuu kaji ra ja ja'a ri nuu ra.” ¹⁰Uni jinu ni kuu sia'an, ti sa ni ndaa sa'ma un kuano'on andivi.

¹¹Ti hora jña ni jakoyo uni chaa ñuu Cesarea ve'e nuu kancha ri, ka nanduku da ru'u ja ni taji Cornelio da naa da. ¹²Ti ni kachi Espiritu Santo nuu ri ja tundo, kani ini ri ki'in ri jiin chaa un. Suni ni ka ja'an

iñu ndaja'a ja'a jiin ri, ni ka kivi ri ve'e chaa un. ¹³Ti ni kachi Cornelio nuu ri naa ri ja ni jini da iin tajnu Yandios ini ve'e da, ja kandichi ya ti ni kachi ya: “Cornelio, taji uu chaa ka junukuachi nuu ra na ki'in da ñuu Jope, ti na ka'an nda'u da jiin iin chaa nani Simón Pedro ja na kii da ja'a. ¹⁴Na chaa Pedro ti na kachi da nuu ra nasa nanita'u ra jiin tendi'i jna'an ra.” Jnu'un un ni ka'an tajnu un, ni kachi Cornelio.

¹⁵Ni keja'a ri ka'an ri nuu yivi un, ti hora yukan ni ka ni'in da Espiritu Santo, nanu ni ka ni'in yo'o naa yo undi nuu. ¹⁶Yukan ti ni nuku'un ini ri jnu'un ni ka'an Jesús na ni kachi ya nuu yo: “Ni skuanducha Juan jiin nducha, chi tu ja'i chaa Espiritu Santo, ko jaa iin kivi ti kuncha ya jiin ra naa ra”, ni kachi ya. ¹⁷Ni ja'a Yandios jnu'un ja ni chaa Espiritu Santo siki yivi un, nanu ni ja'a ya jnu'un ja ni chaa ya siki yo'o naa yo na ni ka kandixia yo Jito'yo Jesús, ya kuu Cristo. Ti tu ni kuu kenchaa ri ja ni ja'a Yandios —ni kachi Pedro.

¹⁸Nu ni ka jiniso'o taka chaa ka kandixia Jesús ñuu Jerusalén yukan, ti tukaa ni ka ka'an kuiti da. Ni ka keja'a da ka nakanajaa da Yandios, ti ni ka kachi da:

—Ni ja'a Yandios jnu'un ja na nakani ini yivi inga nación, ti na kuchaku i jiin ya —ni ka kachi da.

Kua'an Bernabé ñuu Antioquía

¹⁹Na ni ka ja'ni da Esteban, suni ni ka ndikun da uu ga yivi ja ka kandixia Jesús yukan. Yukan kuu ja ni ka jinu da. Tijni yivi un kuankoyo ichi ñuu Fenicia, ti

tijni da kuankoyo ichi ñuu Chipre, ti tijni da kuankoyo ichi ñuu Antioquía. Ti yukan ni ka ka'an da jnu'un Yandios nini nuu yivi Israel ni ga. Ti tukaa ni ka ka'an da nuu yivi inga nación. ²⁰Suni ni ka iyo yivi ni ka kandixia Jesús ñuu Chipre jiin ñuu Cirene, ti ni ka kee da ñuu da ti kuankoyo da ñuu Antioquía, ti ni ka ka'an da nuu yivi ka ka'an griego ja kanchuku yukan. Ti ni ka kachi da taka jniñu ni sa'a Jesús. ²¹Ti ni chindee Yandios maa da jiin taka jnu'un ni ka ka'an da. Yukan kuu ja kua'a yivi inga nación un ni ka xndoo da jnu'un maa da, ti ni ka kandixia da jnu'un Jesús. ²²Nu ni ka jini yivi ka kandixia Jesús ñuu Jerusalén ja ni ka keja'a ka kandixia yivi inga nación, ti ni ka taji da Bernabé kua'an da ñuu Antioquía.

²³Nu ni jaa da yukan, ti ni jini da ja chindee xaan Yandios yivi un, ti ni kusii ini da. Ti ni kachi da ja ni ini da ka siin i ichi Yandios.

²⁴Sia'an ni kachi Bernabé, chi ni kuu da iin chaa va'a. Ti jiin inijnuni Espíritu Santo ni kandixia ni ini da Jesús. Yukan kuu ja kua'a yivi ni ka keja'a ka kandixia da Jesús jiin jnu'un ni ka'an da.

²⁵Yukan ti ni kee Bernabé kua'an da ñuu Tarso, kuan nunduku da Saulo. Ni nani'in da Saulo, ti kuanukoyo tuku da ñuu Antioquía.

²⁶Yukan ni kunchuku da iin kuiya jiin yivi ka kandixia Jesús, ti kua'a yivi ni ka skua'a jiin da naa da. Ti suni ñuu Antioquía yukan, ni ka keja'a ka ka'an uu ga yivi un:

—Ndaja'a Jesús na konani “Yivi yinda'a Cristo”, —ni ka kachi da.

²⁷Ni ka'iin Bernabé jiin Saulo ñuu Antioquía, ni ka jakoyo uu chaa Jerusalén. Ja ni ja'a siin Yandios iin jniñu nuu da ja na ka'an da ja kuu ya. ²⁸Ni ka ndututu yivi ka kandixia un, ti ni jakuiñi iin chaa nani Agabo nuu da naa da ti jiin inijnuni Espíritu ni kachi da ja koo iin jnama ni ñuyivi. Yukan ti ni kuu nava ni kachi da. Ni kuu un na kuiya ni kuña'nu Claudio nuu ñuu Roma. ²⁹Yukan ti tijni yivi ka kandixia Jesús kanchuku ñuu Judea, vasu nasa ni kundee kua'a iin iin yivi. ³⁰Sia'an ni ka sa'a da, ti ni ka taji da xu'un un kua'an jiin Bernabé jiin Saulo. Ti ni ka yinda'a da xu'un un nuu chaa ka ta'u jniñu nuu yivi ka kandixia ñuu Judea.

Ni ji'i Jacobo ti ni kivi Pedro vekaa

12 Ni ka'iin Bernabé jiin Saulo ñuu Antioquía, ti iin chaa nani Herodes, ni ta'u jniñu ñuu Galilea. Ni keja'a da ja'a da nundo'o yivi ka kandixia Jesús un. ²Ni jniñ da presu Jacobo, ñani Juan. Nu ni ndi'i ni ka xndichi da chaa, ti ni ka ja'ni da chaa jiin machete. ³Ni jini Herodes ja ni ka jajna'an ini chaa Israel un ja ni ji'i Jacobo. Ti suni ni jniñ da presu Pedro. Ni sa'a Herodes yukan kivi ka nasa'a chaa Israel, un viko ja ka nuku'un ini da ja ni ka keta'u jna'an da nuu yivi ñuu Egipto najana'an. Viko un ka yee da staa stila tu yi'i levadura. ⁴Kivi un ni ka jniñ Herodes Pedro ni ka chundee da chaa vekaa. Ti ni kachi Herodes: —Xia'un iin soldado na kundito Pedro —ni kachi da.

Ndi kuun, ndi kuun soldado ka'iin. Ndo'o ini Herodes ja undi kivi

ya'a viko un sa keni'in da Pedro, ti xndichi da chaa nuu yivi Israel, ti sa ka'ni da chaa, chi sia'an ti ka kusii ini yivi Israel. ⁵Kande Pedro vekaa ti ka'iin soldado ka ndito, ti chaa ka kandixia Jesús un, ni ini da ka jikanta'u da nuu Yandios ja na chindee ya Pedro.

⁶Yukan ti iin jakuaa ndo'o ini Herodes ja keni'in da Pedro inga kivi. Jakuaa jña ni kixi Pedro ma'ñu uu soldado, ti ndikun da jiin uu cadena. Ti uu ga soldado ka ndito yuxe'e vekaa un. ⁷Kixi naa Pedro, ti ni kivi iin tajnu Yandios, ti ni ndinchaa ini vekaa un. Ti ni skanda tajnu un Pedro ja na ndoto da, ti ni kachi da:

—Yachi ndoko —ni kachi da.

Yukan ti ni ka ndaji cadena nu'ni nda'a Pedro. Ti ni kachi tajnu un tuku:

⁸—Na ku'ni chii ra ti na chi'i ra ndijña ra —ni kachi da.

Ndi'i un ni sa'a Pedro ti ni kachi tuku tajnu un:

—Na suku tikachi ra ti kundikun ra ru'u.

⁹Yukan ti ni chindikun Pedro jata tajnu un ti ni ka kee da, ko tu jini da nu jandaa kuu ja iin tajnu Yandios kuu, xi so skoto i nuu da.

¹⁰Ni ka ya'a da nuu ka'iin soldado ka ndito un, ti ka ya'a tuku da nuu ka'iin inga uu ga chaa, ti sa ni jakoyo da yuxe'e kaa ka'nu nuu ka kekoyo yivi un. Ndi'yu un, ti nu ni jakoyo da, ni nuña maa, ti ni ka kee da kua'an da yuxe'e un. Ti yukan ni xndoo tajnu un maa da. ¹¹Yukan ti sa ni ndoto va'a nduchi Pedro, ti ni ndo'o ini da:

—Vijna ti ni jini ndaa ri ja ni taji Yandios iin tajnu ya nuu ni kunde ri, ti ni kaku ri nuu Herodes. Vijna tukaa ga sa'a chaa Israel jiin ri nava ni ka ndo'o ini da ja sa'a da niku —ni ndo'o ini da.

¹²Yukan ti ni kee da kua'an da ve'e María, nana Juan Marcos. Yukan ni ka ndututu yivi ka kandixia Jesús. Yukan ka'iin kua'a yivi un ka jikanta'u i nuu Yandios ja na chindee ya Pedro. ¹³Ni jaa Pedro yuxe'e un, ti ni keja'a da skajan da. Yukan kande iin ña'an nani Rode, ja junukuachi ve'e un. Ni kee ña kuande'e ña nau skajan yuxe'e un. ¹⁴Ni nakuni ña tachi Pedro. Tu ni jiña ña yuxe'e un, chi ja ni kusii ini ña, ti ni nandeokuñi ña ja na kasjnu'un ña nuu yivi un, ti ni kachi ña:

—Pedro kuu ja skajan yuxe'e un —ni kachi ña.

¹⁵Ti ni ka kachi yivi un:

—Kaku'u ra —ni ka kachi i.

Ni siin ña ka'an ña ja Pedro kuu, ko yivi un ni ka kachi:

—Ansu Pedro kuu. Nu suu iin tajnu Yandios ja ndito Pedro kuu —ni ka kachi.

¹⁶Ni siin Pedro skajan da yuxe'e un, ti sa ni ka jiña yivi un. Nu ni ka jini ja maa Pedro kuu da, ti tendi'i yivi un ni ka naa ini. ¹⁷Yukan ti ni sa'a da seña jiin nda'a da ja na kasi yu'u yivi un. Ti ni keja'a da jani da nasa ni keni'in Yandios maa da ini vekaa un, ti suni ni kachi da:

—Kani jnu'un nuu Jacobo jiin uu ga yivi ka kandixia, taka ja ni jna'an ri —ni kachi da.

Yukan ti ni kee da kua'an da.

¹⁸Nu ni kundijin inga kivi, ti tendi'i soldado un ni ka sana ini, ti ka jikajnu'un jna'an:

—Nachi kua'an Pedro —ni ka kachi.

¹⁹Yukan ti ni kachi Herodes ja na nanduku da Pedro, ko tu ni ka nani'in da chaa. Yukan ti ni keja'a Herodes jikajnu'un da soldado, ti soldado un tu na jnu'un ni ka ja'a da. Yukan ti ni kachi Herodes ja na kuū soldado un. Ti yukan ni kee Herodes ñuu Judea ti kua'an da ñuu Cesarea. Yukan ni kuncha da.

Ni ji'i Herodes

²⁰Kiti ini Herodes nuu yivi ñuu Tiro jiin yivi ñuu Sidón. Ti ni ka ja'an yivi ñuu un nuu Herodes ja ka kuni ndajnu'un iin jniñu jiin da. Tendi'i da ni jakoyo nuu kancha Herodes, ti ni ka ka'an da jiin Blasto, iin chaa ndisojniñu ña'nu nuu Herodes, ja na ka'an da jiin Herodes, ti cha'u yivi un maa da. Ti ni kachi da ja chindee da yivi un. Ni ka ka'an va'a da jiin Herodes ja na ndumani da naa da, chi taka ja ka yaji da vaji ñuu nuu ni ta'u Herodes jniñu un. ²¹Yukan ti ni kachi Herodes na kivi jakoyo suku da. Nu ni jaa kivi un, ni naki'in Herodes sa'ma da ja jajniñu da nu ka'an da nuu yivi. Ni nukoo da nuu silla kuña'nu da, ti ni ka'an da nuu yivi un.

²²Yukan ti ni ka keja'a yivi ka kanajiin, ti ni ka kachi:

—iChaa ka'an jnu'un ja'a, ansu chaa ñuyivi ja'a kuu, chi iin yandios kuu! —ni ka kachi da.

Sia'an ni ka kachi da, chi ka kuni da ja na ndumani suku da.

²³Ti hora jña ni sa'a iin tajnu Yandios ja na koo u'u Herodes, chi ni ja'a ya jnu'un ja ni ka kachi yivi un ja kuu da iin yandios. Ni ndo'o xaan da nundo'o, chi ni ka yee tindaku da, ti sa ni ji'i da.

²⁴Yukan ti kua'a xaan yivi ni ka kandixia jnu'un Yandios, ti ni ka ka'an jnu'un ya nuu kua'a ga yivi.

²⁵Bernabé jiin Saulo ni ka yinda'a da xu'un ja ni ka kekoo da ja kuu yivi nda'u ka iyo ñuu Jerusalén, ti sa ni ka nandeokuñi da ñuu Antioquía. Ti suni ni ja'an Juan Marcos jiin da naa da.

Bernabé jiin Saulo ni ka jachanuu da jnu'un Yandios yivi inga nación

13 Ñuu Antioquía ni ka iyo kua'a yivi ni ka kandixia jnu'un Jesús. Tijni yivi ni ka ka'an da, ti ni ka skua'a da jnu'un Yandios. Yukan ni ka'iin Bernabé, Simón ja ni ka ka'an da “Chaa jnuu”, Lucio chaa ñuu Cirene, Saulo, jiin Manaén chaa ni kuu mani jiin Herodes, chi yukan ni ja'nu da. ²Hin kivi ni ka ndututu tendi'i chaa ka kandixia un, ka iyo ndicha da ja nakanajaa da Yandios naa da, ti ni kachi Espíritu Santo nuu da: —Taji Saulo jiin Bernabé na kinkoyo da nuu sa'a da jniñu, chi kua'a ri iin jniñu nuu da —ni kachi ya.

³Yukan na ti ni ka iyo ndicha ini da, ni ka nakanajaa da Yandios. Ni ka chuxndee da nda'a da siki Bernabé jiin Saulo ja na ki'in sa'a da jniñu un, ti ni ka kanxia'u da naa da. Sia'an ni taji Espíritu Santo Bernabé jiin Saulo ja na sa'a da jniñu un naa da.

**Ni ka ka'an apóstol jnu'un
Yandios ñuu Chipre**

⁴Yukan kuu ja kuankoyo Bernabé jiin Saulo ñuu Seleucia. Yukan ni ka kivi da iin barco ti kuankoyo da ñuu Chipre, ja kande nuu mar un. ⁵Ni jakoyo da ñuu Salamina, ja yinda'a Chipre. Ni ka kivi da veñu'un yivi Israel yukan, ti ni ka ka'an da jnu'un Yandios. Suni ni ja'an Juan chindee da Bernabé jiin Saulo. ⁶Ni ka kee da kuankoyo da ti ni jakoyo da ñuu Pafos. Yukan ni ka jini da iin chaa Israel nani Barjesús. Suni nani da Elimas chi kuu da iin chaa tasi. Ni xnda'u da yivi, chi ni kachi da ja ka'an da jnu'un Yandios vasu tu jini da. ⁷Ni kuu mani da jiin Sergio Paulo, chaa ni ta'u jniñu ñuu yukan. Sergio Paulo ni kuu iin chaa ndichi ñuu yukan. Ni kana Sergio Paulo Bernabé jiin Saulo ja kuni kunso'o da jnu'un Yandios. ⁸Ko chaa tasi un tu kuni da ja na ka'an Bernabé jiin Saulo nuu Sergio Paulo, chi tu kuni da ja na kandixia chaa un jnu'un Jesús. ⁹Ti Saulo, ja suni nani da Pablo, jiin inijnuni Espiritu Santo ni nde'e va'a da nuu chaa tasi un, ¹⁰ti ni kachi da:

—Ro'o ja xnda'u ña'an, ja sa'a jniñu kue'e. Kuu ra iin se'e ja'u'u. Tu sa'a ra iin jniñu kaxan. Taka jinu ka'an ra ja tu va'a ja ki'in yivi ichi Yandios. ¹¹Vijna na ti xndichi Yandios ro'o. Kukuaa ra ti tu kunde'e ra ja kuu tijni kivi —ni kachi Pablo.

Yukan ti ni kukuaa ni chaa tasi un, chi ni chaa ni viko nduchi da, ti ni nduku da iin chaa kunchaka da nuu nachi ki'in da. ¹²Ni jini Sergio

Paulo nava ni jna'an chaa tasi un, ti ni keja'a da kandixia da Jesús, ti ni naa ini da jiin taka jnu'un Yandios ni ka ka'an Bernabé jiin Pablo.

**Kanchuku Pablo jiin Bernabé
ñuu Antioquía Pisidia**

¹³Pablo jiin uu ga jna'an da, ni ka kee da ñuu Pafos, ni ka kivi da barco ti kuankoyo da ñuu Perge, ja kande nuu yinda'a ñuu Panfilia. Yukan ni xndoo Juan Bernabé jiin Pablo, ti ni nandeokuñi da ñuu Jerusalén. ¹⁴Ni ka ya'a Pablo jiin uu ga chaa kuankoyo jiin da ñuu Perge, ti kuankoyo da ñuu Antioquía ja kande nuu yinda'a ñuu Pisidia. Ni jakoyo da yukan iin sábado, ni ka kivi da veñu'un nuu ka nchañu'un chaa Israel, ti ni ka nukoo da jiin yivi un. ¹⁵Xnakan ni ka ka'u da tutu ni chaa Moisés, ti sa ni ka ka'u da tutu ni ka chaa profeta, chaa ka'an ja kuu Yandios. Yukan ti sa ni ka taji chaa ka kuña'nu veñu'un un iin chaa ni kaxjnu'un nuu Pablo jiin uu ga chaa un, ti ni kachi da:

—Ro'o naa ra, nu ka iyo jnu'un ka'an ra nuu yivi ja'a, kuu ka'an ra vijñañu'ni —ni kachi da.

¹⁶Ni ndokuñi Pablo, ti ni sa'a da seña jiin nda'a da ja na kasi yu'u yivi un, ti ni kachi da:

—Ro'o chaa Israel naa ra jiin taka yivi ka nchañu'un Yandios, kunso'o va'a ra jnu'un ka'an ri naa ra. ¹⁷Ni nakaji Yandios jna'an yo najana'an, ti ni ka nchañu'un da ya. Ni chindee ya maa da na ni kanchuku da ñuu Egipto, chi ni ka nakaya xaan da. Yukan ti ni keni'in Yandios maa da ñuu Egipto, chi kuu sa'a Yandios nasa kuni maa ya.

¹⁸Ni ja'a ya jnu'un ja na sa'a yivi un nava kuu ini i nuu ñu'un te'e un ja kuu uu xiko kuiya.

¹⁹Ni jaa iin kivi nu ni ka kivi da ñuu Canaán. Ni chindee Yandios maa da, ti ni ka xnaa da uxia ñuu na'nu yukan. Ti ñuu yukan ni ka kuña'nu nuu uu ga ñuu, ko Yandios ni ja'a ndí'i ya ñu'un un nuu da naa da. ²⁰Ni kunchuku da yukan kuun ciento uu xiko uxi kuiya, ti ni kachi Yandios ja na ta'u chaa kuu juez jniñu nuu yivi un undi kivi ni kii Samuel.

²¹Ni kuiya ni chaku Samuel, ni ka jikanta'u yivi un nuu Yandios ja na koo iin chaa kaña'nu ta'u jniñu nuu da naa da. Yukan ti ni ja'a ya jnu'un ni kii Saúl, se'e Cis, ni kuu da chaa ni ta'u jniñu nuu yivi un. Ni kuu da iin jna'an Benjamín. Ni ta'u Saúl jniñu nuu yivi un nuu uu xiko kuiya. ²²Ni keni'in Yandios Saúl.

Yukan ni nakua'a ya jniñu un nuu David, ti yukan ni kendo da kuu da chaa ta'u jniñu ni tu'u nación Israel. Ni ka'an Yandios nava kaa David, chi ni kachi ya: "Jini ri David, se'e yíi Isaí, ti jajna'an ini ri da, chi sa'a da taka nau ja kuni ri", ni kachi ya. ²³Na kivi ni ya'a ni kachi Yandios: "Jaa iin kivi ja koo iin jna'an David, ti chaa un nama siki yivi ti keta'u i", ni kachi ya.

Ti chaa un kuu ja nama yo'o naa yo ja ka kuu yo chaa Israel. Chaa un kuu Jesús. ²⁴Tu ja'i keja'a Jesús ka'an ya jnu'un Yandios na ni ka'an Juan ja na nakani ini yivi Israel nuu kuachi i, ti na kuanducha i. ²⁵Kuan kuyajni kivi ja xndi'i Juan jniñu da, ti ni kachi da nuu yivi: "Ka ndatu ra iin chaa kuña'nu ga, ti ka ndo'o

ini ra ja ru'u kuu, ansu ru'u kuu, ko kuan kuyajni chaa chaa un, ti ta'u da jniñu ña'nu ga. Yukan kuu ja tu keja'an ri jiin da, chi tu kuña'nu ga ri", ni kachi Juan —kachi Pablo.

²⁶Siin Pablo ka'an da:

—Ro'o ja ka kuu jna'an Abraham naa ra, jiin taka yivi ka nchañu'un Yandios, ja ni kachi Yandios nasa nanita'u yo. ²⁷Sábado taka semana, ka skua'a yivi ñuu Jerusalén jiin taka chaa ka ta'u jniñu un, tutu ni ka sa'a profeta jana'an, ko tu ka chaku ini ra taka jnu'un ka skua'a ra. Yukan kuu ja ni ka siuku i jnu'un ni ka skua'a ra un, chi tu ni ka nakuni ra na chaa ni kuu Jesús, ti ni ka xndichi ra ya. ²⁸Ni ka jini ra ja tu ni iyo kuachi Jesús, ko ni ka ndo'o ini i ja ka'ni ra ya. Ni ka ka'an ra jiin Pilato ja na ka'ni da ya. ²⁹Kua'a ja ni ka sa'a i jiin Jesús, ti ni ka ja'ni ra ya nava ni ka kachi profeta najana'an. Yukan ti ni ka kuni'in ra Jesús nda'a cruz un, ti ni ka chunduji ra ya. ³⁰Ko ni ja'a Yandios jniñu nuu ya ti ni naxndoto ya Jesús nuu ñuji'i un. ³¹Tijni kivi ni ka jini ndaja'a Jesús un ja chaku ya. Chaa un ni ka yaku jiin ya na kivi ni kee ya ñuu Galilea, ti ni nandeokuñi ya ñuu Jerusalén. Ni ka kachi chaa un ja ni ka jini da ya — ni kachi Pablo.

³²Siin Pablo ka'an da, ti ni kachi da:

—Ka ka'an ri jnu'un Yandios nuu ra naa ra. Ja ka jini ra ja ni kachi Yandios nuu jna'an yo najana'an.

³³Ja ka jini yo vijna ja ni siuku Yandios nava ni kachi ya, chi ni ja'a ya jniñu ña'nu nuu Jesús, ti ni naxndoto tuku ya Jesús. Nu Salmo

kuu uu ni chiso David nava ni kachi Yandios ja nava jna'an Jesús na ni kachi ya: "Ro'o kuu se'e ri, ti vijna ni stuu ri ro'o nuu yivi, ti na kuni yivi ja se'e ri kuu ra", ni kachi ya.

³⁴Iyo nuu yoso inga jnu'un ja ni ka'an Yandios jiin Jesús na ni kachi ya: "Chindee ri ro'o nava ni kachi ri nuu David." Sia'an ni kachi Yandios, chi kua'a ya jniñu nuu Jesús ti naxndoto ya Jesús nuu ñuji'i un, chi tu ni ja'a Yandios jnu'un ja te'yu yiki kuñu Jesús. ³⁵Ti iyo nuu yoso inga jnu'un ja ni ka'an David ja ndoo na jna'an Jesús na ni kachi da: "Yandios, tu kua'a ni jnu'un ja te'yu yiki kuñu se'e ni, ja kin sa'a jniñu ña'nu", sia'an ni kachi da. ³⁶Na ni kuncha David ñuyivi ja'a, ni sa'a da nava ni kachi Yandios, ti ni jaa iin kivi ja ni ji'i da. Ñunduji da nuu ka ñunduji jna'an da najana'an, ti ni te'yu yiki kuñu da. ³⁷Sia'an ni jna'an David, ko nuu Jesús ni ja'a Yandios iin jniñu nuu ya, ni naxndoto tuku ya Jesús, ti tu ni te'yu yiki kuñu ya.

³⁸Kuni ri ja na kuni ra naa ra ja maa Jesús kuu ja kenchaa kuachi yo. ³⁹Undi vijna tu ja'i keta'u ra vasu ni ka jandatu ra taka jnu'un Yandios ni chiso Moisés. Ko vijna ti Jesús kuu ja kenchaa kuachi ra naa ra, ti nanita'u ra nu na kandixia ra ya naa ra. ⁴⁰Koto ra maa ra naa ra nava tu jna'an ra nava ka'an jnu'un ni ka chiso profeta najana'an. Ni kachi da:

⁴¹Ko ru'u ja kuu Yandios, nu na sa'a ri iin jniñu ña'nu, ti naa ini ra naa ra ti kuñu ra.

Chi ni tu kandixia ra vasu na kani yivi jnu'un nuu ra.

Ti vijna ni stuu ri ro'o nuu yivi, ti na kuni yivi ja se'e ri kuu ra, ni kachi profeta un.

Sia'an ni ka'an Pablo nuu yivi ni ka ndututu veñu'un un.

⁴²Yukan ti nu kuan kee Pablo jiin uu ga chaa un, ti ni ka kachi yivi un jiin da ja na kinkoyo tuku da inga semana, ti na ka'an tuku da jnu'un un. ⁴³Nu ni ndi'i yivi ni ka jicha veñu'un un, kua'a yivi Israel ni ka ndikun da Pablo jiin Bernabé. Suni ni ka ndikun yivi ka ñava'a jnu'un chaa Israel. Ti ni kachi Pablo jiin Bernabé nuu yivi un ja ni ini ni año i na kundikun i ichi Yandios.

⁴⁴Nu ni jaa inga sábado, ti ni ka ndututu kua'a xaan ga yivi ñuu un ja ka kuni i kunso'o i jnu'un Yandios. ⁴⁵Uu chaa Israel, tu ni ka jajna'an ini ja ni ka jini da ja kua'a xaan yivi un ni ka ndututu, ti ni ka kuu kuasun ini da. Yukan ti ni ka kachi da ja tu va'a jnu'un ni ka ka'an Pablo jiin uu ga chaa un, ti ni ka keja'a ka kananchaa da Pablo jiin uu ga chaa ka jika jiin da un.

⁴⁶Pablo jiin Bernabé, tu ni ka yu'u da, ti ni ka keja'a da ka ka'an da nuu yivi un, ti ni ka kachi da:

—Kanu kuu ja ka'an ri jnu'un Yandios nuu ro'o naa ra ja ka kuu ra chaa Israel, ko vijna, na ka'an ri nuu yivi inga nación, chi tu ka kuni ra kunso'o ra, ti ni tu ka jandatu ra. Ti tu ka kuni ra kunchuku ra jiin Yandios andivi. ⁴⁷Yukan kuu ja na kinkoyo ri nuu ka'liin yivi inga nación, chi undi jana'an ni kachi Yandios:

Ni taji ri ro'o ja ka'an ra nuu yivi inga nación.

Yukan kuu ja ni ñuyivi ka'an ra nasa nanita'u yivi.

Sia'an ni kachi Yandios —kachi Pablo.

⁴⁸Nu ni ka jiniso'o yivi inga nación ka'iin un taka jnu'un ni ka'an Pablo, ni ka kusii ini ti ni ka kachi:

—Jnu'un Yandios kuu ja kanuu ga —ni ka kachi.

Ni nakaji Yandios tijni chaa un ja na kunchuku da jiin ya sa ni ka keja'a ka kandixia da. ⁴⁹Yukan ti taka chaa un ni ka ka'an da jnu'un Yandios ni ñuu yukan. ⁵⁰Yukan ka'iin tijni ñasi'i ka siuku ndaa jnu'un chaa Israel. Nini ka ja'an ña veñu'un Israel, ka kanajaa ña Yandios. Ti chaa Israel un ni ka keja'a ka ka'an jiin ñasi'i un, jiin chaa ka kuña'nu ñuu un, ti ni ka ndondaa da siki Pablo jiin Bernabé. Yukan ti ni sa'a yivi un ja na kondo'o Pablo jiin Bernabé, chi tu ni ka jajna'an ini, ti ni ka keni'in da kuankoyo da. ⁵¹Yukan ti Pablo jiin Bernabé, ni ka kisi da tikacha ja'a da nuu yivi un. Yukan ni kuu seña ja tu ni ka janta'u yivi un maa da. Ni ka kee da ti kuankoyo da ñuu Iconio. ⁵²Yukan ti taka yivi ni ka kandixia ñuu Antioquía un ni ka kusii ini i, chi ja ni chaa Espíritu Santo kancha ya jiin i naa i.

Ka'iin Pablo jiin Bernabé ñuu Iconio

14 Pablo jiin Bernabé ni jakoyo da ñuu Iconio. Ni ka kivi da veñu'un nuu ka skua'a chaa Israel. Yukan ni ka ka'an da jnu'un Yandios nuu yivi ka'iin un. Yukan kuu ja ni ka keja'a yivi ni ka kandixia i jnu'un Jesús. Ni ka kandixia yivi Israel jiin yivi inga nación, ti ni ka kuu kua'a yivi un.

²Tijni yivi Israel ka'iin un ni ka ñuso'o jnu'un ni ka'an Pablo, ko tu ni ka jandatu, ti ni ka ska'an da yivi inga nación ja na ka'an kue'e da siki yivi ka kandixia un. ³Yukan kuu ja ni kunchuku Pablo jiin jna'an da tijni kivi ñuu Iconio un. Tu ni ka yu'u da kachi da ja kunda'u Yandios yivi naa i. Ti Yandios ni ja'a jniñu ña'nu nuu da naa da ja na sa'a da jniñu ña'nu. Yukan kuu ja ni sa'a Yandios nava na chaku ini yivi ñuu un ja jandaa kuu ja ka ka'an da jnu'un ya. ⁴Ti yivi Iconio un ka ñuu sava. Sava kajiin jiin chaa Israel, ti sava kajiin Pablo jiin Bernabé. ⁵Tijni chaa Israel jiin chaa inga nación, jiin chaa ña'nu un ni ka keja'a ka ndo'o kue'e ini ja kua'a yuu siki da maa da. ⁶Yukan ti ni ka jini Pablo jiin jna'an da. Ni ka kee da kuankoyo da ñuu Likaonia. Ni jakoyo da ñuu Listra, ti sa ni ka ya'a da ñuu Derbe. Kuankoyo da taka ga ñuu yukan, ⁷ti ka ka'an da jnu'un Jesús.

Ni ka ja'a da yuu siki Pablo ñuu Listra

⁸Ñuu Listra yukan kancha iin chaa tikuku, chi sia'an ni kaku da. Yukan kuu ja tu kuu kaka da. Ni jiniso'o da jnu'un ka'an Pablo. ⁹Ni nde'e va'a Pablo nuu chaa tikuku un, ti ni jini Pablo ja ni kandixia chaa un, ti kuni da nduva'a da. ¹⁰Yukan ti jiin tachi ni'in ni kachi Pablo nuu da: —iNdokuñi ndaa jiin si'in ra! —ni kachi da.

Yukan ti uni ni kanda chaa un ti ni keja'a da jika da. ¹¹Ni ka jini yivi un nava ni sa'a Pablo, ti ni ka keja'a ka kanajiin, ti ka ka'an:

—iNi ka kuun Yandios nuu ka'iin yo ja'a, ti kanda nanu kanda yo'o naa yo. Ti yo'o chi yivi ka kuu yo! —ni ka kachi yivi un. (Sia'an ni ka ka'an da nuu yu'u ka ka'an yivi Likaonia.)

¹²Ni ka kachi da ja Bernabé ni kuu Júpiter, ti Pablo ni kuu Mercurio, chi maa da kuu ja ni ka'an. Sia'an ni ka ka'an da, chi ja ni ka nchañu'un da Júpiter jiin Mercurio. ¹³Yu'u ñuu un iyo iin veñu'un nuu ni ka nchañu'un yivi un Júpiter. Yukan ti sutu Júpiter, ni yinda'a da xndiki jiin corona ita. Ti kuni sutu jiin yivi ñuu un ka'ni da tijni xndiki ja soko da ti nuu Pablo jiin Bernabé, chi ka ndo'o ini da ja maa da ka kuu uu santu. ¹⁴Yukan ti ni ka jini apóstol, Bernabé jiin Pablo ja ka kuni yivi un kunchañu'un i maa da naa da. Ni ka keja'a da ka ja'ncha da sa'ma da, chi ni ka kuu kui'ya ini da. Ni ka kanajiin da, ti ni kachi Pablo:

¹⁵—Ro'o naa ra, tu va'a ja ka sa'a ra sia'an. Suni yivi ka kuu ri. Ka'an ri nuu ra naa ra ja na xndoo ra jniñu ka sa'a ra, chi tu kaxan. Ka'an ri jiin ra ja na kandixia ra nuu Yandios chaku, chi maa ya ni sa'a taka ja iyo. Ni sa'a ya andivi, ñuyivi jiin mar. ¹⁶Undi jana'an ni ja'a ya jnu'un ja na sa'a yivi nasa kuu ini. ¹⁷Ko Yandios ni stuu ya maa ya nava kaa ya, chi ni sa'a ya jniñu va'a ja kuu tendi'i yivi. Ni sa'a ya ja na kuun sau, ni sa'a ya ja na kuu jniñu ka sa'a yivi taka kuiya, ja ni ja'a ya ja kuu chaku yivi nava na koo sii ini i. Yukan kuu ja ni sa'a Yandios ja kuu yo naa yo —ni kachi Pablo.

¹⁸Sia'an ni ka'an Pablo, ko yii sa ni kuu ni jasi da ja ka'ni yivi un xndiki ja soko nuu da, chi ka kuni kunchañu'un da maa da naa da.

¹⁹Yukan ti yivi ñuu Antioquía ni chakoyo nuu ka'iin Pablo jiin chaa ka jika jiin da. Suni chakoyo chaa Israel kanchuku ñuu Iconio, ni ka ska'an da yivi Listra un, ti ni ka keja'a ka kuiti ini nuu Pablo jiin jna'a da. Yukan ti ni ka ja'a yuu siki Pablo, ti ni ji'i nuu da. Yukan ti ni ka ñu'un da Pablo undi yu'u ñuu un, chi ni ka ndo'o ini ja ni ji'i da. ²⁰Yukan ti yivi ni ka skua'a jiin Pablo un ni chakoyo da nuu katuu da, ti hora jña ni ndukaji ini da ti ni ndoko da. Ni ndokuñi da, ti ni ndivi tuku da ñuu un. Ni kundijin inga kivi, ti kua'an da jiin Bernabé ichi ñuu Derbe. ²¹Yukan ni ka ka'an da jnu'un Yandios, ti kua'a xaan yivi un ni ka kandixia jnu'un Jesús. Ni ka kee da yukan, ti ni ka nandeokuñi tuku da ñuu Listra. Ti ni ka naya'a tuku da ñuu Iconio, ti ni najakoyo da ñuu Antioquía. ²²Yukan ni ka ja'a da jnundee ini yivi ka kandixia un, ti ni kachi Pablo:

—Kandixia ni ini ni añu ra Jesús naa ra. Tendi'i yo koo nundo'o, ko sia'an ti na jakoyo yo ñuu nuu ta'u Yandios jniñu —ni kachi Pablo.

²³Taka ñuu nuu ni ka ya'a da un ni ka nduku da chaa nchañu'un Jesús un, ti ni ka ja'a da jniñu nuu da. Ni ka iyo ndicha yivi un, ti ni ka jikanta'u da nuu Yandios, ti sa ni kachi Pablo nuu da:

—Ja ni ka kandixia ra Jesús naa ra, ti maa ya kuu ja koto ro'o naa ra —ni kachi da.

**Ka nandeokuñi Pablo jiin
Bernabé ñuu Antioquía**

²⁴Yukan ti ni ka naya'a da ñuu Pisidia, ti ni najakoyo da ñuu Perge nuu yinda'a Panfilia. ²⁵Suni ni ka ka'an da jnu'un Yandios yukan, ti sa kuankoyo da ñuu Atalia. ²⁶Yukan ni ka kivi da barco, ti kuankoyo da ñuu Antioquía nuu ni ka kee da un. Yukan ni kuu undi nuu nu ni ka jikanta'u yivi nuu Yandios ja na chindee ya Pablo jiin chaa ka jika jiin da taka nuu kinkoyo da. Ni ka nandeokuñi da yukan, chi ja ni ndi'i jniñu da ni ka sa'a da. ²⁷Ni jakoyo da ñuu un, ti ni ka nastutu da taka yivi ka kandixia un, ti ni jani da jnu'un nava ni chindee Yandios nuu da. Ni ka kachi da nuu yivi un:

—Ja ni chindee Yandios ja yivi inga nación, suni na kandixia i Jesús —ni kachi da.

²⁸Yukan ti na'an ni kunchuku Pablo jiin Bernabé jiin yivi ka kandixia un.

**Ni ka ndututu yivi ka
kandixia ñuu Jerusalén**

15 Nu ni ka najakoyo Pablo jiin Bernabé ñuu Antioquía tijni yivi ni ka kee ñuu Judea, ti kuankoyo i ñuu Antioquía. Yivi Israel ni ka kuu i, ko ni ka kandixia i Jesús. Yukan ni ka keja'a yivi ka skua'a jiin yivi inga nación ja ka kandixia i Jesús, ti ni ka kachi i:

—Kuni ja na koo seña yiki kuñu ra naa ra nava ni kachi Moisés, chi nu tuu, ti tu keta'u ra naa ra —ni ka kachi da.

²Ko Pablo jiin Bernabé tu ni ka jajna'an ini da, ti ni ka chajna'an da

jnu'un jiin yivi Judea un. Yukan ti ni ka ja'a yivi Antioquía un jniñu nuu Pablo jiin Bernabé jiin uu ga chaa ka kandixia un, ja na kinkoyo da ñuu Jerusalén nuu kanchuku apóstol jiin chaa ka kuña'nu nuu yivi kandixia un, ja na ndajnu'un da siki nundo'o iyo ñuu Antioquía.

³Yivi Antioquía un ni ka taji da kuankoyo da ñuu Jerusalén. Ichi kuankoyo da ni ka ya'a da ñuu Fenicia jiin ñuu Samaria. Nu ni ka ya'a da ñuu yukan, ni ka jani da jnu'un nuu yivi ka kandixia un, ja ni ka keja'a yivi inga nación ka xndoo i jnuún i ti ka kandixia i Jesús. Yukan ti tendi'i yivi ka kandixia un ni ka kusii ini i.

⁴Ni jakoyo Pablo jiin chaa ka jika jiin da ñuu Jerusalén, apóstol un jiin chaa ka kuña'nu nuu yivi kandixia un, jiin taka yivi ka kandixia un, ni ka kanxia'u jiin da naa da. Yukan ti Pablo jiin jna'an da un ni ka jani da jnu'un nava ni sa'a Yandios taka ñuu ni ka ja'an da. ⁵Yukan ka'iin tijni chaa fariseo ja ni ka kandixia Jesús. Ni ka ndokuñi da, ti ni ka kachi da:

—Kanu kuu ja na koo seña yiki kuñu taka yivi ka kandixia Jesús, nava ni kachi Yandios najana'an, ti suni kanu kuu ja na kachi yo ja na sa'a yivi taka jnu'un ni xndoo Moisés —ni ka kachi da.

⁶Yukan ja ni ka ndututu apóstol jiin chaa ka yinda'a yivi ka kandixia un, ja ndajnu'un da siki jniñu Pablo jiin chaa ka jika jiin da.

⁷Kani xaan ni ka ndajnu'un da sa ni ndokuñi Pedro, ti ni ka'an da:

—Ro'o naa ra, ja ka jini ra ja undi najana'an ni taji Yandios ru'u ja

ka'an ri nuu yivi inga nación. Nu ni ka jiniso'o i jnu'un Yandios, ti suni ni ka kandixia i. ⁸Jini Yandios añu taka yivi naa i, ti ni xna'an ya nuu yo ja ni janta'u ya yivi un, chi ni taji ya Espíritu Santo nuu i nanu ni taji ya Espíritu Santo nuu yo'o naa yo. Yukan kuu jnu'un ja ni janta'u Yandios yivi yukan. ⁹Tu ni kachi Yandios nuu yo: "Tu kaxan yivi inga nación, chi ro'o kuu ja kaxan." Suni ni janta'u Yandios yivi inga nación naa i, chi ni ka kandixia i ya. ¹⁰Nu kachi yo nuu yivi ka kandixia Jesús inga nación ja na siin jnu'un ni xndoo Moisés, kondo'o yivi un. Yukan kuu ja tu va'a kachi yo. Jini yo ja jna'an yo jana'an, tu ni ka kundee da siuku da taka jnu'un ni kachi Moisés. Ti ni yo'o, tu ka kundee yo siuku yo. ¹¹Ansu nini sia'an ti sa keta'u yo, chi keta'u yo sia'an ni nava kuni maa Jesús. Ti suni sia'an ni ka keta'u yivi inga nación yukan —sia'an ni ka'an Pedro nuu chaa un.

¹²Yukan ti ni ndi'i yivi un ni ka jasi yu'u, chi ni ka'an kaji da. Suni ni ka chunso'o da taka jnu'un ni ka ka'an Pablo jiin Bernabé. Ni ka jani da jnu'un nava ni chindee Yandios maa da, ja ni ka sa'a da jniñu ña'nu nuu yivi inga nación. Ni ka jini yivi un nasa sa'a Yandios jniñu, ti ni ka naa ini i. ¹³Nu ni ndi'i ni ka ka'an Pablo jiin Bernabé, ti ni kachi Jacobo:

—Ro'o naa ra, kunso'o na ka'an ri.

¹⁴Ja ni kachi Simón Pedro nasa ni nakaji Yandios yivi inga nación, ti ni ka ndivi i nuu ya. ¹⁵Suni jnu'un un ni ka chiso profeta najana'an nasa chindee Yandios yivi inga

nación na ni ka ka'an da jnu'un Yandios:

¹⁶Nu vaji ga kivi, ti chaa iin chaa kuu Cristo, chi maa ri taji da.

Na ni chaku David ni ka nchañu'un ndaa yivi ru'u, ko ni jaa iin kivi ja ni ka xndoo ru'u.

Ti jaa iin kivi ja kunchañu'un tuku yivi ru'u, nanu ni ka nchañu'un ru'u na ni chaku David.

¹⁷Yukan kuu ja na nduku ndaa yivi inga nación ru'u, ti kandixia ru'u.

¹⁸Sia'an ni kachi Yandios na ni xna'an ya nuu yo na jana'an. Kachi tutu.

¹⁹Yukan kuu ja ndo'o ini ri ja tu kuu kua'a yo nundo'o nuu yivi inga nación ja ka kandixia. ²⁰Chi so ja na sa'a yo iin tutu na ki'in, ti yukan na chiso yo ja koto ma kaji ga i kuñu kuiti ni ka soko inga yivi un nuu santu i, ti chaa iyo ñasi'i koto kunchaka da inga ñasi'i. Ti suni ña'an ka iyo yii, koto kunchaka ña inga chaa. Suni na chiso yo ja koto ma kaji i kuñu kuiti ka ne'ne, xi kuiti ka kanchaa ti ni niñi ti, koto ma kaji i naa i. ²¹Ka'an ri ja na kachi yo jnu'un ja'a, chi taka ñuu ka ka'an yivi jnu'un un ja sia'an ni chiso Moisés najana'an, ti taka sábado ka skua'a yivi jnu'un un ini veñu'un Israel undi vijna. Ti nu xnaa yo jnu'un Moisés, yukan tu jajna'an ini yivi un —sia'an ni kachi Jacobo nuu yivi ni ka ndututu un.

²²Yukan ti apóstol jiin chaa ka yinda'a yivi un, jiin uu ga yivi ka kandixia Jesús un, ni ka ndo'o ini da ja nakaji da uu chaa taji da

kinkoyo da jiin Pablo jiin Bernabé ñuu Antioquía. Yukan ti ni ka taji da Judas Barsabás jiin Silas, chaa ka kuña'nu nuu yivi ka kandixia un. ²³Ni ka ja'a yivi un iin tutu ka yinda'a chaa un. Ti tutu un ni taji da nuu yivi inga nación ja kanchuku ñuu Antioquía, ñuu Siria, jiin ñuu Cilicia, ti ni ka kachi da sia'an:

“Ru'u apóstol naa ri jiin chaa ka kuña'nu jiin uu ga chaa ka kandixia ja'a. Ka kanxia'u ri jiin ra naa ra.

²⁴Ni chaa jnu'un ja'a ja uu chaa ka jika jiin ri ni ka kee da ja'a, ti kuajakoyo da jña, ti ka ja'a da ti'li nundo'o nuu ra naa ra, ti vijna ka ndi'i ini ra naa ra. Tu ni ka taji ri chaa un naa da. ²⁵Ni ka ndajnu'un taka ri naa ri, ti ni ka nduku ri uu chaa na jakoyo da nuu ka'iin ra. Jakoyo da jiin Bernabé jiin Pablo.

Ka kusii ini ri jiin Bernabé jiin Pablo. ²⁶Ni ka ja'an da tijni ñuu nuu ni ka kuni ka'ni yivi da naa da, chi ka sa'a da jniñu ja kuu Jito'yo Jesús, ya kuu Cristo. ²⁷Yukan kuu ja na taji ri Judas jiin Silas jiin da naa da. Ka ka'an kaji da nuu ra naa ra siki jnu'un ka chiso ri ja'a. ²⁸Ni chindee Espíritu Santo ru'u naa ri. Yukan kuu ja ka ndo'o ini ri ja na kachi ri nuu ra ja tu nini kuu ja kuandatu ra taka jnu'un najana'an, ko nini kuu ja koto ra maa ra nuu taka jnu'un ka chiso ri ja'a. ²⁹Tu kuu kaji ra ja ka soko yivi nuu santu. Tu kuu kaji ra kuñu kuiti nu tu ni jati ndi'i niñi ti, ni tu kuu kaji ra niñi kuiti. Ro'o chaa naa ra, tu kuu kunchaka ra inga ñasi'i. Suni sia'an ñasi'i naa ña, tu kuu kunchaka ña inga chaa. Nu na koto ra maa ra naa ra ti va'a

kunchuku ra. Na kukuee jiin ra naa ra nuu Yandios.” Yukan kuu tutu ni ka sa'a da nuu yivi Antioquía na ni ka ndututu da ñuu Jerusalén.

³⁰Yukan ti Pablo jiin chaa ka jika da jiin da, kuankoyo da jiin jnu'un yukan ñuu Antioquía. Yukan ni ka kana da taka yivi ka kandixia un, ti ni ka nakua'a da tutu un. ³¹Nu ni ka ka'u yivi un tutu un, ni ka kusii xaan ini da, chi ni ja'a da jnundee ini nuu da. ³²Yukan ti Judas jiin Silas ni ka keja'a da ka ka'an da nuu yivi un, chi suni ka kuu da chaa ka ka'an jnu'un Yandios, ti suni ni ka ja'a da jnundee ini yivi un. Ni ka chindee da yivi un, ti ni ka kusii suku ini da. ³³Ni ku'iin da jaku kivi yukan, ti ni ka nataji suku yivi un Judas jiin Silas kuankoyo da nuu ka'iin chaa ni ka taji da un. Ti ni ka kachi da nuu da:

—Na kukuee jiin ra naa ra nuu Yandios —ni ka kachi da.

³⁴Ko ni ndo'o ini Silas ja kendo da yukan jaku ga kivi niku. ³⁵Ti Pablo jiin Bernabé ni ka kendo da ñuu Antioquía yukan. Ni ka skua'a da jiin yivi un, ti ni ka ka'an da jnu'un Yandios. Yukan ti suni kua'a chaa ni ka ka'an jnu'un Yandios yukan.

Kua'an Pablo jinu kuu uu

³⁶Yukan ni jaa iin kivi ja ni kachi Pablo nuu Bernabé:

—Na nandeokuñi yo taka ñuu nuu ni ka ka'an yo jnu'un Yandios undi nuu. Nde'e yo nasa kanchuku taka yivi ni ka kandixia jnu'un Jesús un —ni kachi da.

³⁷Bernabé kuni da ja na ki'in Juan Marcos jiin da naa da. ³⁸Ko Pablo tu kuni da, chi ni xndoo Juan

Marcos da naa da ñuu Panfilia, ti tukaa ni ja'an da jiin da ja sa'a da jniñu yukan. ³⁹Bernabé jiin Pablo tu ni ka kejna'an ini da, ti ni ka kusiin da naa da. Yukan ti kua'an Bernabé jiin Marcos ni ka kivi da barco, ti kuankoyo da ñuu Chipre. ⁴⁰Yukan ti kua'an Pablo jiin Silas. Ti yivi ka kandixia un ni ka jikanta'u i nuu Yandios ja na chindee ya Pablo jiin chaa kua'an jiin da tuku. Yukan ti ni ka kee da kua'an da. ⁴¹Ni ka ya'a da ñuu Siria, ni ka ya'a da ñuu Cilicia, ti ni ka ja'a da jnundee ini taka chaa ka kandixia un.

Ni chindee Timoteo Pablo jiin Silas

16 Yukan ti Pablo jiin Silas ni na jakoyo tuku da ñuu Derbe. Ni ka naya'a tuku da ñuu Listra. Yukan ni ka ndejna'an da jiin iin chaa nani Timoteo. Ni ndivi da jiin Yandios. Nana da ni kuu ña iin ña'an Israel, ko suni ni kandixia ña Jesús. Tata da ni kuu chaa griego. ²Yivi ka kandixia ñuu Listra ni ka kachi ja chaa va'a kuu Timoteo. Suni sia'an ni ka kachi yivi Iconio. ³Yukan kuu ja ni kuni Pablo ja na ki'in Timoteo jiin da, ko xnakan ni sa'a da seña yiki kuñu Timoteo nava tu ka'an chaa Israel kanchuku un siki da, chi ka jini da ja chaa griego kuu tata da, ti tu siuku da jnu'un chaa Israel. ⁴Yukan ni ka ya'a da ndi iin ndi iin ñuu un, ti ni ka jani dajnu'un nava ni ka chiso da nuu tutu un. ⁵Yukan kuu ja ni ka kundee ini yivi ka kandixia un, chi ni ka kandixia ndaa da Yandios. Ti taka kivi kuan kukua'a yivi ka kandixia un.

Ni jani Pablo iin chaa ñuu Macedonia

⁶Pablo jiin chaa kua'an jiin da, ni ka ya'a da ñuu Frigia, ti suni ni ka ya'a da ñuu Galacia, chi Espiritu Santo tu ni ja'a ya jnu'un ja ka'an da jnu'un Yandios ñuu Asia. ⁷Yukan ti na jakoyo da nuu ndejna'an ñuu Misia jiin inga ñuu, chi ka kuni kinkoyo da ñuu Bitinia, ko Espiritu Santo tu ni ja'a ya jnu'un ja kinkoyo da yukan. ⁸Yukan kuu ja ni ka kivi da ñuu Misia, ti ni jakoyo da ñuu Troas. ⁹Yukan ni ka kixi da jakuaa, ti ni jani Pablo ja ni jini da iin chaa ñuu Macedonia kandichi da yukan. Knda'u da jiin Pablo, ti ni kachi da: —Yaa ni ñuu Macedonia, ti chindee ni saña naa na —ni kachi da.

¹⁰Yukan kuu ja ni jini Pablo nuu jani da. Ru'u Lucas suni ni jaa ri nuu ka'iin Pablo jiin chaa kua'an jiin da. Yukan ni ka sa'a tu'va ri maa ri, ti kuankoyo ri ñuu Macedonia, chi ni ka jini ri ja Yandios taji ru'u ja na kinkoyo ri yukan, ja na ka'an ri jnu'un ya nuu yivi yukan.

Ka'iin Pablo jiin Silas ñuu Filipos

¹¹Ni ka kivi ri barco ñuu Troas yukan, ti kuankoyo ndoo ri undi ñuu Samotracia. Ni kundijin inga kivi, ni jakoyo ri ñuu Neápolis. ¹²Yukan ni ka xndoo ri barco ti kuankoyo ri ñuu Filipos, ja kuu iin ñuu ka'nu yukan. Tu iyo inga ñuu ka'nu ga ja kuu ñuu Macedonia un ja yinda'a ñuu Roma. Na'an ni ku'iin ri yukan. ¹³Iin sábado kuankoyo ri yu'u ñuu un, ni ka

ja'an ri nuu ni ka ndututu yivi Israel yu'u iin yucha un, ja kanajaa da Yandios. Ni jakoyo ri, ti ni ka nukoo ri, ti ni ka ka'an ri jiin ñasi'i ni ka ndututu yukan. Ni ka ka'an ri jnu'un Yandios. ¹⁴Iin ñasi'i un ni nani ña Lidia. Xiko ña sa'ma va'a, sa'ma ja ni ka sa'a jiin yu'va nchaa. Ni kuu ña iin ña'an ñuu Tiatira, ti suni ni nchañu'un ña Yandios nanu ka sa'a yivi Israel. Ni chunso'o va'a ña, ti ni chindee Yandios maa ña. Yukan kuu ja ni kandixia ña nava ni kachi Pablo. ¹⁵Ni janducha ña jiin taka jna'an ña kanchuku ve'e ña, ti ni kachi ña nuu ri naa ri:

—Ña'an ve'e ri, ti kendo ra naa ra, chi ka jini ra ja kandixia ndaa ri Jesús —ni kachi ña.

Ni chayika ña ru'u naa ri, ti ni ka ja'an ri ve'e ña.

¹⁶Inga kivi kuankoyo ri ichi nuu ka kanajaa chaa Israel un Yandios. Ni ka ndejna'an ri jiin iin ña'an suchi. Nini ka'an ña nuu yivi nasa kuu inga kivi vaji, ti ka'an ña nasa jna'an yivi un, chi yi'i tachi xaan jiin ña. Ni kuu ña muzu uu ga chaa un naa da, ti ni ni'in kua'a ña xu'un nuu chaa un naa da. ¹⁷Ni keja'a ndikun ña Pablo jiin tendi'i ri naa ri, ti ni keja'a ña kanajiin ko'o ña, ti ni kachi ña:

—iChaa ja'a ka sa'a da jniñu ja kuu Yandios ña'nu kancha andivi!
iKa jani da jnu'un nasa nanita'u yo!
—ni kachi ña.

¹⁸Sia'an ni ndikun ña tijni kivi ru'u naa ri undi tukaa ni kundee Pablo. Ti ni ndeokoto da nuu ña, ti ni kachi da nuu tachi xaan ja yi'i jiin ña un:

—Na kachi ri ja kin kee ra ini ña'an jña, nava jniñu ta'u Jesús, ya kuu Cristo —ni kachi da.

Ti hora jña ni kenchaa tachi xaan un kua'an.

¹⁹Yukan ti nu ni ka jini chaa ka ta'u jniñu nuu ña un, ja tukaa ga ni'in ña xu'un, chi ni kenchaa tachi xaan un. Yukan ti ni ka jniñ da Pablo jiin Silas kuankoyo da jiin da nuu ni ka ndututu chaa ka kuña'nu nuu ya'u un. ²⁰Kuankoyo chaa un jiin da naa da nuu juez un, ti ni ka kachi da:

—Ka ja'a chaa ja'a nundo'o ñuu yo, ti chaa Israel ka kuu da. ²¹Ka ka'an da ja na kuandatu yo jnu'un da, ko tu ka'an ley yo ja kuandatu yo jnu'un da, chi Roma ta'u jniñu nuu yo —ni ka kachi da.

²²Suni sia'an ni ka kachi tendi'i yivi un. Yukan ni ka kachi juez nuu policia:

—Tava sa'ma da, ti kani ra yujnu siki da naa ra —ni ka kachi da.

²³Ni ka kani xaan da Pablo jiin Silas, ti ni ka jnaa da chaa vekaa, ti ni ka kachi da nuu policia ndito vekaa un:

—Kundito va'a ra chaa jña naa da —ni ka kachi da.

²⁴Sia'an ni ka kachi juez nuu policia un, ti policia un ni ka jniñ da chaa, ti ni ka jnaa da undi sandi'i ni ga jiki vekaa un. Ti ni ka sa'a kutu da si'in Pablo jiin Silas tikui yujnu na'nu.

²⁵Sa'a yo ja kuan kuu ñuu, ti Pablo jiin Silas ka kanajaa da Yandios, ti ka jita da himno. Ti taka chaa ka'iin ini vekaa un ka ñuso'o da. ²⁶Sana ini da ti ni chaa iin ñujnaa xaan. Ni kanda ni nama vekaa un, ti tendi'i yuxe'e un ni ka nuña, ti ni ka ndaji cadena ka ndikun taka presu un. ²⁷Ni ndoto

chaa ndito yuxe'e un, ti ni jini da ja ni ka nuña yuxe'e un. Ni tava da machete da. Kuni da ka'ni da maa da, chi ni ndo'o ini da ja ni ndi'i presu un ni ka kee kua'an. ²⁸Ni jini Pablo ti ni kana ko'o da xini da, ti ni kachi da:

—Tu ka'ni ra maa ra, chi tendi'i ri ka'iin ja'a —ni kachi da.

²⁹Ni jikan policía un iin ñu'un, ti ja'a da corri ni kivi da ini vekaa un, ti ni jakunjiti da nuu Pablo jiin Silas. Ti ni'in da ja yu'u da. ³⁰Yukan ti ni keni'in policía un Pablo jiin Silas, ti ni keja'a jikajnu'un da:

—Taa, ndoo sa'a na nava na kenchaa kuachi na, ti nanita'u na —ni kachi da.

³¹Yukan ti ni kachi Pablo:

—Kandixia Jito'yo Jesús ti na nanita'u ra, ti suni tendi'i yivi kanchuku ve'e ra nanita'u i —ni kachi da.

³²Yukan ti ni ka ka'an Pablo jiin Silas jnu'un Yandios nuu da jiin tendi'i yivi kanchuku ve'e da. ³³Ti suni hora jakuaa yukan ni nakacha policía un nuu ni ka tuji Pablo jiin chaa ka jika jiin da. Yukan ti ni ka janducha policía un jiin tendi'i yivi kanchuku ve'e da, chi ni ka kandixia da jnu'un Jito'yo Jesús. ³⁴Yukan ti ni ka kivi da ve'e policía un, ti ni ja'a chaa un ja ni ka yaji da. Ni kusii ini policía un jiin tendi'i jna'an da kankuchu ve'e da, chi ni ka kandixia da Yandios. Yukan ti ni ka nandeokuñi Pablo jiin Silas vekaa un tuku.

³⁵Ni kundijin inga kivi, ti ni ka taji juez un policía ja na kachi da nuu policía ndito vekaa un ja na sia da Pablo jiin Silas. ³⁶Yukan ti

ni kachi policía ndito vekaa un nuu Pablo:

—Ni ka taji juez razón ja na sia na ni'in naa ni. Yukan kuu ja kuu kekoyo ni, ti na kukuee kinkoyo ni —ni kachi da.

³⁷Yukan ti ni kachi Pablo nuu policía un:

—Ka'an ley ja yivi yi'i ñuu Roma, tu kuu kani da i nu tu ja'i xndichi da. Chaa Roma ka kuu na. Tu ni ka xndichi ni saña naa na. Ni ka kani ni saña naa na nuu yivi kua'a un, ti ni ka chondee ni saña vekaa. Ti vijna ka kuni keni'in xe'e ni saña naa na. Ko tu kuu. Kuan kachi ni nuu chaa kuña'nu un na kikoyo maa da, ti na sia da saña —ni kachi Pablo.

³⁸Yukan ti ni kachi policía un nuu juez nava ni kachi Pablo. Nu ni ka jini juez un ja suni chaa Roma ka kuu Pablo jiin Silas, ti ni ka yu'u da. ³⁹Yukan ti kuankoyo da nuu ka'iin Pablo jiin Silas vekaa un, ti ni ka nandakan ta'u da nuu da. Ni ka keni'in da chaa, ti ni ka kachi da nuu da naa da:

—Ka kanda'u na jiin ni naa ni, ja na kekoyo ni ñuu na ja'a ti kinkoyo ni —ni ka kachi da.

⁴⁰Yukan ti ni ka kee da vekaa un, ti kuankoyo da ve'e Lidia. Yukan ni ka ka'an tuku da nuu uu ga yivi ka kandixia un, ti ni ka ja'a da jnundee ini yivi un, ti sa kuankoyo da.

Ni ka ndondaa yivi Tesalónica

17 Ni ka ya'a Pablo jiin chaa kua'an jiin da ñuu Anfípolis, ni ka ya'a da ñuu Apolonia, ti sa ni jakoyo da ñuu Tesalónica. Suni iyo

iin veñu'un ni ka nchañu'un yivi Israel yukan. ²Ni kivi Pablo yukan, chi sia'an ni sa'a da taka ñuu nuu ni ja'an da. Uni sábadó ni ja'an da yukan, ti ni ka skua'a da jnu'un Yandios jiin yivi un. Nu ni ka'an da un, ti ni kachi kaji da jnu'un Yandios. ³Ni kachi da nuu yivi un:

—Jnu'un Yandios ka'an ja kondo'o Cristo ti kuú ya, ti nandoto tuku ya nuu ñuji'i un. Ti ka'an ri ja Jesús kuu Cristo, chi Yandios ni taji ya ja ta'u ya jniñu ña'nu —ni kachi Pablo.

⁴Yukan ti tijni yivi Israel un, ni ka keja'a ka kandixia Jesús, ti ni ka keja'an ini i jiin Pablo jiin Silas. Ti suni ka'iin yivi griego ja undi nuu ni ka ki'in jnu'un yivi Israel. Suni kua'a yivi un ni ka kandixia Jesús. Suni ni ka'iin tijni ñasi'i ka nchañu'un ndaa Yandios. Ka ja'an xaan ña veñu'un chaa Israel, ti ka sa'a ña nava iyo jnu'un chaa Israel. Yukan kuu ja ka ja'a yivi un ja yiñu'un ña naa ña. Suni ni ka kandixia ña'an un Jesús, ti ni ka kuu kua'a ña'an un naa ña.

⁵Ti suni tijni yivi Israel ka'iin un, tu ni ka kandixia. Ni ka kuu kuasun ini, ti ni ka ka'an jiin sava chaa kuxi ja ka ndo'o kue'e ini ka yaku ichi un. Yukan ti ni ka keja'a ka kanajiin ko'o da, ti yachi xaan ni ka kututu yivi ñuu un. Ti ni ka ska'an yivi un. Yukan kuankoyo da ve'e Jasón, ni ka kivi da ka nanduku da Pablo jiin Silas, ja na keni'in da chaa ti kinchaka da nuu yivi un. ⁶Tu ni ka ni'in da Pablo jiin Silas. Yukan kuu ja ni ka ñu'un da Jasón jiin uu ga chaa ka kandixia Jesús un, ti ni ka chakuachi da yukan:

—Chakoyo tijni chaa inga ñuu yo ja'a ja ni ka ska'an da yivi taka ñuu

nuu ni ka ja'an da. ⁷Ti Jasón ja'a ni skivi da chaa un ve'e da. Tu ka jandatu da jniñu ta'u César, chaa ta'u jniñu ñuu Roma. Ka ka'an da ja iyo inga chaa ta'u jniñu ni ñuyivi. Ti chaa un kuu Jesús —sia'an ni ka kachi da nuu chaa ka kuña'nu un.

⁸Nu ni ka jiniso'o da jnu'un un, tendi'i chaa ka kuña'nu jiin yivi un, ni ka kuiti xaan ini, ti ni ka keja'a ka kanajiin. ⁹Yukan ti chaa ka kuña'nu un ni ka jikan da multa nuu Jasón jiin da naa da, ja na kekoyo Pablo jiin Silas ki'in da inga ñuu, ti sa ni keta'u Jasón jiin chaa un naa da.

Kande Pablo jiin Silas ñuu Berea

¹⁰Yukan ti yivi ka kandixia ñuu Tesalónica ni ka taji da Pablo jiin Silas kuankoyo da ñuu Berea. Jakuaa ni ka kee da kua'an da. Ni jakoyo da yukan, ti ni ka kivi da veñu'un nuu ka nchañu'un yivi Israel. ¹¹Va'a ga ini yivi Israel kanchuku ñuu Berea, chi tu ni ka sa'a nanu ni ka sa'a yivi Israel kanchuku ñuu Tesalónica. Yivi Berea un ni ka kuni kunsho'o jnu'un Yandios. Taka kivi ni ka skua'a va'a jnu'un Yandios, ti ka nanduku da nuu tutu Yandios nu jandaa kuu jnu'un ka'an Pablo.

¹²Yukan ti kua'a yivi un, ni ka kandixia jnu'un Jesús. Suni ni ka kandixia yivi griego. Kua'a yivi kuu kandixia un, kuu yivi ka un kuña'nu. Kuu ñasi'i kuu chaa.

¹³Yukan ti ni jaa jnu'un nuu yivi ñuu Tesalónica, ti ka jiniso'o yivi Israel kanchuku yukan ja suni ka'an Pablo jnu'un Yandios ñuu Berea. Kuankoyo da yukan ti ni keja'a

ka ska'an da yivi ñuu un, ti ni ka keja'a yivi Berea un ka ndo'o ini. ¹⁴Yukan ti yivi ka kandixia un ni ka taji ni da Pablo kua'an da ichi yu'u mar un, ko Silas jiin Timoteo ni ka kendo da ti'li ga ñuu Berea yukan. ¹⁵Suni tijni chaa ka kandixia un kuankoyo da jiin Pablo, ti kuankoyo da jiin da undi ñuu Berea ja na kasjnu'un da nuu Silas jiin Timoteo ja na kinkoyo yachi da nuu kande Pablo. Yukan ti ni ka nandeokuñi chaa un undi ñuu Berea.

Kande Pablo ñuu Atenas

¹⁶Ndatu Pablo, Silas jiin Timoteo ñuu Atenas. Ni ndatu da, ti ni jini da ja ka iyo kua'a santu ni ka sa'a yivi yukan ti ka nchañu'un i, ti ni kukui'ya ini da. ¹⁷Yukan kuu ja ni ka'an kua'a da jiin tendi'i yivi un. Ni ka'an da jiin yivi Israel ini veñu'un nuu ka nchañu'un. Suni ni ka'an da jiin yivi inga nación ja ka nchañu'un da Yandios. Suni taka kivi ni ka'an da nuu yivi ka'iin nuu ya'u. ¹⁸Yukan ti ni ka ka'an yivi un jiin Pablo. Tijni yivi un ka skua'a jnu'un epicúreo, suni tijni ka skua'a jnu'un estoico. Ni ka'an Pablo nuu yivi un, ti yivi un ni ka keja'a ka ka'an:

—iNaa jnu'un ka'an chaa ja'a ja ka'an xaan da, ko siin xaan jnu'un ka'an da! —ni ka kachi yivi un.

Sava yivi un ka ka'an:

—Ka'an da ja iyo inga Yandios —ni ka kachi.

Sia'an ni ka ka'an yivi un, chi ni ka'an Pablo jnu'un Jesús, ti suni ni kachi da ja ka nandoto tuku ndiyi. ¹⁹Ni ka jni yivi un Pablo, ti kuankoyo jiin da nuu yuku nani

Areópago. Yukan ka ndututu chaa ka kuña'nu ñuu Atenas ka ndajnu'un da. Yukan ti ka kachi da nuu Pablo:

—Kani na jnu'un kuu jnu'un xna'an ra nuu yivi ja'a, ²⁰chi siin xaan ka'an ra. Tu ja'i kunso'o ri naa ri na jnu'un ka'an ra. Ka kuni ri naa ri na jnu'un kuu —ni ka kachi da.

²¹Tendi'i yivi ñuu Atenas ka kuni ka'an taka jnu'un jaa un. Suni ka kuni kunso'o taka jnu'un jaa un, chi sia'an kanda. Tukaa iyo inga jniñu ka sa'a. Suni sia'an sa'a yivi ñuu un, ti suni sia'an sa'a inga yivi chakoyo ñuu un. ²²Yukan ti ni jakuiñi Pablo mañu nuu ni ka ndututu chaa ka kuña'nu nuu yuku Areópago yukan, ti ni keja'a ka'a da nuu chaa Atenas:

—Tendi'i ni'in, chaa ka kuña'nu naa ni, jini na ja ka nchañu'un ni ini ni kua'a santu. ²³Ni jikonuu na ñuu ni, ti ni jini na taka santu ja ni ka sa'a, ti ka nchañu'un ni. Suni ni jini na iin nuu kuncha iin santu, ko tundo kancha. Iin letra jika altar un ja ka'an: “Tu ka jini ri Yandios un.” Ka nchañu'un ni un, ko tu chaku ini ni. Vijna na kachi na nuu ni nava kuu —ni kachi Pablo.

Siin Pablo ka'an da:

²⁴—Yukan kuu Yandios ja ni sa'a ñuyivi jiin taka ja iyo ñuyivi. Ni ta'u ya jniñu andivi, ti suni ni ta'u ya jniñu ñuyivi ja'a, ko tu nandi'i ya iin ve'e ja sa'a yivi ja kuncha ya, nanu ka sa'a yivi ja kuu santu. ²⁵Tu nandi'i ya ja chindee yivi ya, chi tundo kumani nuu ya. Maa ya ja'a tendi'i ja iyo. Maa ya sa'a ja ka chaku yo, ti jaan tachi yo. ²⁶Iin ni yivi ni sa'a Yandios undi nuu. Yukan ti ni ka nduu kua'a yivi, ti

ni sa'a ya ja na kuchaku yivi ni ñuyivi. Ni kachi Yandios nasa na'an kuchaku iin iin yivi, ti ni kachi ya nanu kunchuku yivi. ²⁷Sia'an ni sa'a Yandios nava na kachi yivi: “¿Ndoo ni kuu sia'an? Ti sia'an sa na nanduku yivi Yandios, ko tu yii nani'in yivi ya.” ²⁸Ni sa'a ya ja chaku yo. Ni sa'a ya ja jikonuu yo, ti sa'a yo taka jniñu. Suni sia'an ni ka ka'an tijni chaa tu'va ñuu ni undi najana'an na ni ka ka'an da: “Yandios ni sa'a yo'o.”

²⁹Yukan kuu ja tu va'a ka ndo'o ini ni ja kaa Yandios nanu ka ndo'o ini yivi. Ni ka sa'a i santu nava ni ka ndo'o ini i, ansu Yandios kuu ja ni ka sa'a yivi jiin oro, ni ja ni ka sa'a jiin plata, ni ja ni ka sa'a jiin yuu. Tu va'a ja ni ka ndo'o ini ni ja sia'an kaa Yandios, chi maa ya ni sa'a yo'o. ³⁰Undi najana'an tu ni ka jini yivi jniñu ka sa'a i. Tundo ni sa'a Yandios jiin yivi un, ko vijna ti ni kuni ya ja tendi'i yivi na nakani ini i nuu kuachi i. ³¹Kuni ya ja na kuu sia'an, chi ni kachi ya ja na koo iin kivi na xndichi ya tendi'i yivi, chi ni ja'a ya jniñu nuu iin chaa ja na nde'e da nu ni sa'a va'a yivi, xi ni sa'a kue'e i, ti chaa un ka'an da mani jandaa. Ti ni naxndoto ya chaa un nuu ka'iin ndiyi un ja nakuni yo na kaa chaa xndichi nuu yivi un —sia'an ni kachi Pablo.

³²Nu ni ka jiniso'o ja ni ka'an Pablo ja nandoto tuku ndiyi, sava da ni ka kuu ichi ini, ti sava da ni ka kachi: —Inga jinu sa na kunso'o ri naa ri nasa nandoto tuku ndiyi —ni ka kachi da.

³³Yukan ni kee Pablo nuu ka'iin da un, ti kua'an da. ³⁴Tijni yivi

un ni ka najna'an jiin Pablo, ti ni ka kandixia. Iin chaa un ni nani Dionisio. Suni ni kuu da iin chaa kuña'nu ñuu un. Iin ñasi'i un ni nani Dámaris. Suni sia'an ni ka kandixia uu ga yivi un.

Kande Pablo ñuu Corinto

18 Ni kee Pablo ñuu Atenas ti kua'an da ñuu Corinto. ²Yukan ni ndejna'an Pablo jiin iin chaa Israel nani Aquila. Ni kuu da iin chaa ñuu Ponto. Sa jaku kivi ni jakoyo da yukan jiin ñasi'i da nani Priscila, chi ni ka kee da ñuu Italia. Ni ka kee da yukan, chi Claudio ni keni'in tendi'i yivi Israel kanchuku ñuu Roma yukan. Claudio ni ta'u jniñu ni ñuu Italia. Ni ja'an Pablo ve'e Aquila jiin Priscila. ³Ti yukan ni kuncha da jaku kivi, chi iin ni jniñu ni ka sa'a da naa da. Ni ka sa'a da ve'e jiin sa'ma. Ni ka sa'a ndinduu da jniñu un, ti sia'an ka ni'in da xu'un da. ⁴Taka sábado ni ja'an Pablo veñu'un nuu ka nchañu'un yivi Israel un, ti ni ka'an da. Ni ka'an da nuu yivi Israel, ti suni ni ka'an da nuu yivi inga nación, chi kuni da ja na kandixia yivi un Jesús.

⁵Yukan ti Silas jiin Timoteo ni ka kee da ñuu Macedonia, ti ni jakoyo da yukan. Ti Pablo ni keja'a ni ini da ka'an da jnu'un Yandios. Ni skua'a da jiin yivi Israel un, ti ni kachi da:

—Kandatu ra Cristo naa ra. Ko na kachi ri nuu ra ja Jesús kuu Cristo, chi Yandios ni taji ya ja ta'u ya jniñu ña'nu —ni kachi da.

⁶Ni ka keja'a ka kuiti ini yivi Israel un nuu Pablo, ti ni ka ka'an

kue'e da nuu da. Yukan ti ni kisi Pablo sa'ma da, chi tukaa kundee ini da jiin jnu'un ni ka ka'an yivi un, ti ni kachi da:

—Kuachi maa ra naa ra nu tu nanita'u ra naa ra. Tu na kuachi ru'u, chi ja ni ka kachi ri nuu na nava ni kachi Yandios. Vijna ti na ki'in ri, ti na ka'an ri jnu'un Yandios nuu yivi inga nación —ni kachi da.

⁷Ni kee da veñu'un Israel un, ti kua'an da ve'e iin chaa nani Justo, ja kancha xiin veñu'un un. Suni ni nchañu'un da Yandios. ⁸Ko iyo iin chaa nani Crispo ja ni yinda'a veñu'un Israel un. Maa da jiin tendi'i jna'an da ni ka kandixia da Jesús. Suni kua'a yivi ñuu Corinto ni ka jiniso'o jnu'un Yandios, ni ka kandixia i Jesús, ti ni ka janducha i. ⁹⁻¹⁰Yukan ti ni skoto jani nuu Pablo iin jakuaa, ti ni kachi Yandios nuu da:

Tu yu'u ra siin ra ka'an ra jnu'un ri, chi chindee ri ro'o, ti tundo sa'a yivi jiin ra. Siin ka'an ra ti tu kasiyu'u ra, chi iyo kua'a xaan yivi ñuu ja'a ja na kandixia ru'u —ni kachi ya nuu jani un.

¹¹Yukan ti ni kendo Pablo ñuu Corinto un ni kuncha da iin kuiya sava, ti ni skua'a da jnu'un Yandios jiin yivi un naa i.

¹²Galión ni nani iin chaa ni ta'u jniñu ni ñuu Acaya un. Ni ka nduu iin nuu ini chaa Israel un, ni ka jniñi da Pablo ti kuankoyo da jiin da nuu Galión. ¹³Ti yukan ni ka kachi da:

—Ka'an chaa ja'a ja na kunchañu'un yivi Yandios, ko ansu sia'an ka'an ley yo —ni ka kachi da.

¹⁴Ja kuni ka'an Pablo, ti ni kachi Galión nuu yivi Israel un:

—Nde'e naa ra, tundo ni sa'a chaa ja'a. Nu ni sakui'na da, xi ni ja'ni da iin ndiyi, sa na kunso'o ri jnu'un ka ka'an ra naa ra, ko tundo ni sa'a da.

¹⁵Na kachi ri ja kuu maa ra naa ra. Ka kuni chakuachi ra da ja skua'a da inga jnu'un. Siin jnu'un ka'an da, ti siin kuu ley ra naa ra. Tu kuenta'u ri jnu'un ka ka'an ra naa ra —ni kachi Galión.

¹⁶Yukan ti ni keni'in da yivi un kuankoyo fuera. ¹⁷Yukan ti tendi'i chaa griego un ni ka jniñi da Sóstenes ja kuña'nu veñu'un chaa Israel un, ni ka ja'a da tau chaa un yuxe'e sticia un, chi tu ni ka jajna'an ini chaa Israel un, ko Galión tu ni nde'e da un.

Ni nandeokuñi Pablo ñuu Antioquía ti kua'an da jinu kuu uni

¹⁸Tijni ga kivi ni kuncha Pablo ñuu Corinto. Yukan ti ni ka kanxia'u da jiin yivi ka kandixia un, ti kua'an da ichi ñuu Cencrea, ja kuu iin ndañuu Siria. Suni kua'an Aquila jiin Priscila. Ni ka jakoyo da ñuu Cencrea. Yukan ni sete Pablo ixi xini da, chi ja ni sinu da jnu'un ni kachi da nuu Yandios. Yukan ni ka kivi da barco ti kuankoyo da ichi ñuu Siria. ¹⁹Ichi kuankoyo da ni ka ya'a da ñuu Efeso. Yukan ni ka kendo Aquila jiin Priscila, ti ni ja'an Pablo veñu'un nuu ka nchañu'un yivi Israel kanchuku ñuu yukan, ti ni ka'an da jnu'un Yandios nuu yivi un. ²⁰Ni ka kuni yivi un ja na kendo Pablo tijni kivi un, ko tu ni kuni da. ²¹Ni kuu hora ka'an da ja ki'in da, ti ni kachi da:

—No'on ri ñuu Jerusalén, chi koo iin viko, ti kuni ri kunde ri yukan.

Nu na kachi Yandios ti nandeokuñi tuku ri —ni kachi da.

Ni kee da ñuu Efeso un, ti kua'an da ichi yu'u mar. Yukan ni kivi da barco. ²²Yukan ni ya'a da ñuu Cesarea, ti ni jaa da ñuu Jerusalén. Yukan ni kanxia'u da jiin yivi ka kandixia Jesús un, ti sa kua'an da ñuu Antioquía. ²³Na'an ni kuncha da ñuu Antioquía. Yukan ni kee tuku da, ti ni nandeokuñi da ñuu Galacia. Ni naya'a da ñuu Frigia. Ni ya'a da ndi iin ndi iin ñuu yukan, ti ni ja'a da jnundee ini tendi'i yivi ka kandixia Jesús un.

Ni ka'an Apolos ñuu Efeso

²⁴Na ni ya'a Pablo ñuu yukan, iin chaa Israel ni jaa da ñuu Efeso. Ni nani da Apolos, ti ni kuu da chaa Alejandría. Ni ka'an va'a da jnu'un Yandios, ti nakuni va'a da tutu Yandios jana'an. ²⁵Skua'a da jnu'un Jesús. Ni ka'an ni ini da, ko tu jini ndi'i da jnu'un Jesús. Nini jnu'un ni ka'an Juan ni jini da, ti Juan ni skuanducha da yivi. ²⁶Tu ni yu'u da ti ni keja'a ka'an da jnu'un un ini veñu'un nuu ni ka nchañu'un yivi Israel un. Ni ka jiniso'o Aquila jiin Priscila nava ni ka'an da. Yukan kuu ja ni ka kana da chaa, ti ni ka xndaku ndaa da nuu da nava ni jna'an Jesús undi na ni ji'i Juan. ²⁷Yukan ti Apolos kuni da ki'in da Acaya. Ni ka chindee yivi ka kandixia ñuu Efeso un maa da, ti ni ka sa'a i iin tutu nuu yivi ka kandixia Acaya. Ni ka kachi i: "Kuenta'u Apolos." Sia'an ni ka chiso da, ti kua'an Apolos. Ni ja'a da jnundee ini yivi ka kandixia un. Ja ni ka kandixia yivi un Jesús, chi ni

chindee Yandios maa i. ²⁸Ni ka jini yivi un ja ni nachiso ndaa Apolos nuu yivi Israel, chi ni ja'a Yandios jniñu nuu da. Yukan kuu ja ni skua'a da nava ka'an tutu Yandios. Ni kachi da nuu yivi Israel un: —Ka ndatu ra Cristo naa ra. Ko na kachi ri nuu ra ja Jesús ni kuu Cristo, chi ni taji Yandios ja ta'u ya jniñu ña'nu —ni kachi da.

Kande Pablo ñuu Efeso

19 Apolos ni kendo da ñuu Corinto, ti Pablo kua'an da yuku ñuhún ñuu Asia un, ti ni jaa da ñuu Efeso. Ni jaa da nuu iin tijni yivi ka kandixia jnu'un ni ka'an Juan ja ni skuanducha. ²Ti ni jikajnu'un da nuu da, ti ni kachi da: —¿Ni ka ni'in ra Espíritu Santo kivi ni ka kandixia ra nu? —ni kachi da.

Ti ni ka kachi da nuu Pablo: —Ni tu jini ri nu iyo Espíritu Santo —ni ka kachi da.

³Ti ni jikajnu'un tuku Pablo nuu da naa da, ti ni kachi da: —¿Nasa ni ka janducha ra naa ra? —ni kachi da.

Ni ka kachi da nuu Pablo: —Ni ka janducha ri nava ni kachi Juan.

⁴Ti ni kachi Pablo nuu da: —Juan ni skuanducha da yivi jiin nducha nu ni ka nakani ini da nuu kuachi da. Ni kachi da nuu yivi ja kii inga chaa, ti yivi un na kandixia i ja chaa un kuu Jesús, ya kuu Cristo. Sia'an ni ka'an Juan —ni kachi Pablo.

⁵Nu ni ka jiniso'o da jnu'un ni ka'an Pablo, ti ni ka janducha da, chi ni ka kandixia da ja Jesús

kuu Cristo. ⁶Yukan na ti Pablo ni chuxndee da nda'a da siki da naa da, ti ni ka ni'in da Espiritu Santo, ti ni ka keja'a da ka ka'an da inga yu'u yivi, ti suni ka ka'an da jnu'un Yandios. ⁷Ti ka iyo yajni uxi uu jna'an da.

⁸Nu uni yoo ni kunde Pablo un, ni ja'an da veñu'un nuu ka nchañu'un yivi Israel un. Tu ni yu'u da ja ka'an da jiin yivi un, ti ni xna'an da nuu da naa da, ti kua'a jnu'un ni ka'an da nasa ta'u Yandios jniñu.

⁹Yukan ni ka'iin tijni yivi Israel ja ni'in xaan ini da. Tu ni ka kandixia da jnu'un ni ka'an Pablo. Ti ni ka kachi da jiin jna'an da un ja tu iyo va'a jnu'un Jesús. Yukan ti Pablo ni kuxio da nuu ve'nu'un da, ti ni kuu siin da kua'an da jiin chaa ni ka kandixia jiin da un. Ti ni naya'a da iin skuela chaa nani Tiranno. Yukan ti taka kivi ni xna'an Pablo jiin taka yivi ka jakoyo skuela un.

¹⁰Ni skua'a da uu kuiya yukan. Ti tendi'i yivi kanchuku ndañuu Asia un ni ka jiniso'o i jnu'un Jesús. Ni ka jiniso'o yivi Israel, ti suni ni ka jiniso'o yivi inga nación. ¹¹Ni sa'a Pablo kua'a jniñu ña'nu yukan, chi ni chindee Yandios maa da, ti ni ka jini yivi un nava sa'a jniñu Yandios.

¹²Ti yivi un ni ka yinda'a i sava'ni ga pañitu xi sava'ni ga sa'ma, ja ni kue'e Pablo, ti ni ka yinda'a i nuu yivi ka ku'u, ti yivi un ni ka nduva'a i. Suni ni ka yinda'a i nuu yivi ka jna'an tachi xaan, ti tachi xaan un ni kee kua'an, ti ni ka nduva'a yivi un.

¹³Yukan ka jikonuu tijni chaa Israel ja suni ka kenchaa da tachi xaan nuu yivi, chi ka kuu da chaa

tasi. Ka kuni kenchaa da tachi xaan un nuu yivi jiin sivi Jesús, ti ni ka kachi da jiin tachi xaan un:

—Pablo ni ka'an jnu'un Jesús. Jiin jniñu ni ta'u Jesús ka'an ri, ti kuan kee naa ra —ni ka kachi da.

¹⁴Sia'an ni ka sa'a ndi uxia se'e Esceva, iin chaa kuu sutu kuña'nu.

¹⁵Ni ka kachi da jniñu ta'u Jesús nuu tachi xaan un, ti tachi xaan un ni ka kachi:

—Jini ri nau ja kuu Jesús, ti jini ri nau ja kuu Pablo, ko tu jini ri nau ja kuu ro'o naa ra, chi tu ka ta'u ra jniñu ña'nu —ni ka kachi tachi xaan un.

¹⁶Yukan ti chaa ka jna'an tachi xaan un, ni kanda da siki chaa kuachi un ni jniñ da i, ti ni ja'a da tau i ja undi ni ka tuji i. Ni tevichi lii da suchi un naa i. Sia'an ni ka kee i ve'e un, ni ka jinu i. ¹⁷Yukan ti tendi'i yivi ñuu Efeso ni ka jiniso'o nava ni ka jna'an suchi un. Ni ka jiniso'o yivi Israel, ti suni ni ka jiniso'o yivi inga nación. Yukan kuu ja tendi'i yivi un ni ka keja'a ka yu'u da, ti ni ka keja'a ka ka'an da ja ña'nu kuu jniñu ni sa'a Jesús.

¹⁸Kua'a yivi ni ka kandixia Jesús, ti vekoyo i ka ka'an i ja tu iyo va'a jniñu ni ka sa'a i niku. ¹⁹Ni ka kachi kaji i nasa ni ka xnda'u i yivi. Chaa tasi un ni ka yinda'a da tutu tasi, ti tendi'i yivi un ni ka jini ja ni ka ja'ma da un. Ti ni ka tava da nasa nchaa tutu un, ti ni ka jini da ja nchaa uu xiko uxi mil xu'un plata. ²⁰Sia'an ni jichanuu jnu'un Yandios, ti ni ka kandixia kua'a yivi un, ti Yandios ni ja'a ya jnundee ini nuu yivi un.

²¹Yukan ni ndo'o ini Pablo ja nandeokuñi da ndañuu Macedonia.

Ya'a da ndañuu Macedonia. Ya'a da ndañuu Acaya, ti no'on da undi Jerusalén, ko ni kachi da:

—Nu na ya'a ri Jerusalén, ti ki'in ri undi Roma —ni kachi da.

²²Yukan ti ni taji Pablo Timoteo jiin Erasto undi Macedonia, chi ni ka chindee da jiin da, ti ni kendo Pablo jaku ga kivi ñuu Asia.

Ni ka ndondaa yivi Efeso

²³Ti kivi un ni ka ndondaa yivi ñuu Efeso, ja kua'a yivi ni ka kandixia Jesús. ²⁴Ni iyo iin chaa ni nani Demetrio. Ni sa'a da jniñu jiin plata, ti ni ka natejna'an da mani santu kuachi. Nanu santu ni nani Diana. Ti chaa ka sa'a jniñu jiin da un, ni ka ni'in kua'a da xu'un, chi ni kuu ya'u xaan. ²⁵Ti Demetrio un ni nastutu da taka chaa un jiin uu ga chaa ka sa'a jniñu siki jniñu un, ti ni kachi da:

—Taa, ja ka jini yo ja jiin jniñu ja'a ka ni'in kua'a yo xu'un. ²⁶Ko jini yo ja ka'an Pablo ja santu kuachi ka sa'a yo, ansu maa Yandios kuu. Ti sia'an ni skandixia da kua'a yivi, ti tukaa ka jaan i santu ka sa'a yo. Ti ansu nini ñuu Efeso ja'a, chi ni ñuu Asia. Sia'an ka jini yo nava sa'a da. ²⁷Chi nu tukaa kuaan yivi santu ka sa'a yo, ti tu iyo va'a nu sia'an, ko vi'i ga kuu nu na xndoo da ja tukaa kunchañu'un da santu Diana, chi maa ña kuu iin santu ja kuu ña'nu ga. Vijna ni ñuyivi ka nchañu'un i santu un. Sandau xi jaa iin kivi ti tukaa kunchañu'un i Diana —ni kachi Demetrio.

²⁸Nu ni ka jiniso'o da jnu'un ni ka'an Demetrio, ni ka kuiti xaan ini da, ti ni ka kanajiin da:

—iDiana, ñuu Efeso ja'a, kuu iin santu kuña'nu ga! —ni ka kachi da.

²⁹Yukan ti ni ka ndondaa yivi ni tu'u ñuu yukan, ni ka jni yivi un Gayo jiin Aristarco, uu chaa ñuu Macedonia, chi ka yaku da jiin Pablo. Ti taka yivi ñuu un ni ka ndututu iin nuu iyo junta ni tu'u ñuu. ³⁰Kuni ki'in Pablo nuu ka kanajiin yivi un, ti ni ka ka'an da jiin da, ko chaa ka kandixia jiin da tu ni ka ja'a da jnu'un. ³¹Ti yukan ka'iin tijni chaa ñuu Asia, ja ka kuu mani da jiin Pablo. Suni ni ka kasjnu'un da nuu Pablo ja tu ki'in da un. ³²Ti nuu junta un ni ka keja'a ka kanajiin yivi. Tijni ni ka ka'an iin jnu'un, ti uu ga ni ka ka'an inga jnu'un, chi ni ka kuvaa da ka kanajiin da. Kua'a da tu ka jini ndoo ni ka ndututu da. ³³Ti chaa Israel un ni ka chinda'a da iin chaa nani Alejandro, ja na ka'an da nuu tendi'i yivi, ni ka jani sava yivi un jnu'un nuu da ndoo ni ka ndututu da, chi tu jini kuiti da. Yukan ti Alejandro ni sa'a da seña jiin nda'a da ja na kasiyu'u yivi un, chi kuni kachi da ja ansu chaa Israel ni ka ndondaa siki ñuu un. ³⁴Ko nu ni ka jini yivi un ja kuu da iin chaa Israel, ti ni ka kanajiin yivi un yajni uu hora, ti ni ka kachi da:

—Diana, ñuu Efeso ja'a, kuu iin santu kuña'nu ga —sia'an ni ka kana jiin da.

³⁵Yukan ti iin chaa kuu secretario ñuu un, nu ni kundee da ni ka jasiyu'u yivi un, ti ni keja'a ka'an da nuu i:

—Ni'in naa ni chaa ñuu Efeso, ka jini yivi ni tu'u ñuyivi ja ka jito va'a yo ve'e Diana, chi kuu ña iin

santu kuña'nu ga. Suni jini da ja ka jito yo santu ni kinikava undi andivi. ³⁶Ti tu ni iin yo kachi ja ansu jandaa kuu. Kasi yu'u ni naa ni. Ti tukaa ndoo ka'an ni naa ni, chi tu ni ka jani va'a ini ni. ³⁷Ti ka yinda'a ni Gayo jiin Aristarco. Tu ni ka sakui'na da ini ve'e Diana, ni tu ka ka'an da siki Diana. ³⁸Ti nuu Demetrio jiin uu ga chaa ka sa'a jniñu jiin da un, ka ñu'un kuachi da jiin yivi, ti na kin kankuachi da nuu juez jiin nuu juzgado, na kankuachi da nuu justicia nava na ni'in da ichi da. ³⁹Nu inga jniñu ka jikan ni naa ni, kuu kakan ni nuu iin junta nava ka'an nuu ley. ⁴⁰Sia'an sa'a ni naa ni, chi kuu kankuachi i siki ni, ti kachi i ja ni ka ndondaa ni naa ni siki justicia ja ni ka ndututu ni ja'a. Ti nu na kuni justicia ja ni ka ndututu ni naa ni vijna, ti kajnu'un da ni'in naa ni, ti tundo kachi ni nuu da —ni kachi secretario un.

⁴¹Nu ni ndi'i ni ka'an da sia'an, ti ni nataji da taka yivi un kuano'on i ve'e i.

Kua'an Pablo ñuu Macedonia jiin ñuu Grecia

20 Nu ni ndi'i ni ka jicha nuu yivi ni ka kanajiin nuu junta un. Ti Pablo ni ndututu da jiin yivi ka kandixia, ti ni ja'a da jnundee ini nuu yivi un, ti ni ka kanxia'u da jiin yivi un ti kua'an da undi ñuu Macedonia. ²Ni ya'a da ñuu Macedonia ti ni jikonuu da taka ñuu un ni ja'a da jnundee ini nuu taka yivi ka kandixia jnu'un Jesús. Yukan ti ni ya'a da undi ndañuu Grecia. ³Ni kendo da yukan uni yoo. Ni jaa iin kivi ja kuni ki'in

da barco ja ki'in da undi ndañuu Siria. Yukan ti ni ni'in da jnu'un chaa Israel ka ndo'o ini da ja ka'ni da chaa. Yukan ti ni ndo'o ini da ja nandeokuñi da ñuu Macedonia. ⁴Ti kua'an Pablo jiin iin chaa nani Sópater, chaa ñuu Tesalónica. Suni Gayo, chaa ñuu Derbe, jiin Timoteo kuankoyo da jiin da. ⁵⁻⁶Tendi'i da kuankoyo da ñuu Filipos. Ti ni kendo da jaku kivi jiin Lucas, ti uu ga chaa un ni ka kandu da kua'an da. Ti ni ka ndatu da saña undi ñuu Troas. Nu ni ya'a viko ka yee da staa stila tu yi'i levadura, ti ni ka kivi na iin barco ti kua'an na. Ti nuu u'un kivi ni ka janujna'an naa da undi ñuu Troas, ti yukan ni ka kendo na uxia kivi.

Kande Pablo ñuu Troas

⁷Iin kivi domingo ni ka ndututu na jiin taka yivi ka kandixia, ti ni ka yee na staa ja ni ka nuku'un ini na kivi ni kuxini Jesús. Ni ka'an Pablo jnu'un Jesús nuu yivi un undi ñuu, chi inga kivi kuni ki'in da. ⁸Ti kua'a yiti ka kayu nuu ni ka ndututu da, ka'iin da iin ve'e kendo nuu sukun. ⁹Iin chaa lulu nani da Eutico, nukoo da yu'u ventana un. Ti vanuxia ja ni siin Pablo ka'an da, ti ni chaa ma'na nuu chaa lulu un, ti ni kanakava i. Kanakava i uni piso undi nuu ñu'un. Ni ji'i yi. ¹⁰Yukan ti Pablo ni kuun da nuu ni kanakava chaa lulu un, ti ni jinu da siki i, ti ni nanuu da i. Yukan na ti ni kachi Pablo nuu yivi un:

—Koto yu'u ra naa ra, chi chaku i —ni kachi da.

¹¹Yukan na ti ni ndaa Pablo nuu ka'iin da un. Ni ka yee da staa jiin

yivi un, ti ni siin da ka'an da undi ni kuxian inga kivi ti kua'an da.
¹²Chaa lulu un ni nandoto tuku da, ti kuano'on da ve'e da. Yukan kuu ja ni ka kusii xaan ini yivi un.

**Kua'an Pablo jiin chaa ka
 jika jiin da ñuu Mileto**

¹³Yukan ti ni ka kandu na, ti ni ka kivi na iin barco. Ti kua'an na undi Asón, nuu ni ka ndatu na Pablo. Sia'an ni kuu ini maa da, chi ni jika ja'a ka kua'an da undi ñuu un. ¹⁴Yukan ni ka ndejna'an na jiin Pablo ñuu Asón un. Ni kivi da jiin na naa na ini barco un, ti kuankoyo na undi ñuu Mitilene. ¹⁵Kee na kuankoyo na yukan jiin barco, ti inga kivi ni ka ya'a na ñuu Quío, ti inga kivi ni ka ja'an na ñuu Samos. Ni kendo na jaku kivi ñuu Trogilio, ti undi inga kivi sa ni ka jaa na undi ñuu Mileto. ¹⁶Tu ni ka ja'an na ñuu Efeso, chi Pablo tu ni kuni da kendo da ñuu Asia yukan. Sia'an ni sa'a da, chi ni ndi'i ini da ja kuni da jaa yachi da ñuu Jerusalén. Nu na kuu yachi da, ti kuni da nasa'a da viko ta'u itu xi triu.

**Jnu'un ni ka'an Pablo nuu chaa ka
 yinda'a yivi kandixia ñuu Efeso**

¹⁷Undi ñuu Mileto ni kana Pablo taka chaa ka yinda'a yivi ka kandixia Jesús ñuu Efeso, ja na ki'in da undi nuu kancha Pablo. ¹⁸Nu ni ka jakoyo da nuu kancha Pablo, ti ni kachi Pablo jiin da:
 —Ni'in naa ni, ja ka jini ni nasa ni chaa na, na ni chaa na ñuu Asia. ¹⁹Ni sa'a na jniñu ni ta'u Yandios. Tu ni sa'a vixi na maa na. Kukui'ya xaan ini na jiin taka nundo'o ka

sa'a yivi nuu na. Ni ndo'o nene na, chi chaa Israel ni ka sa'a ndeva'a da jiin na. ²⁰Ka jini ni ja tu yu'u na ka'an na jnu'un Yandios nuu ni, ja na kendo va'a ni naa ni. Ni skua'a na jiin ni naa ni nu ni ka ndututu ni, ti suni undi ve'e ni. ²¹Ni ka'an na nuu yivi Israel, ti suni nuu yivi inga nación. Ni ka'an na ja na nakani ini da nuu kuachi da, ti na kandixia da ja Jesús kuu Cristo.

²²Vijna ti ki'in na Jerusalén, chi sia'an kuni maa Espíritu Santo, vasu tu jini na ndoo jna'an na yukan.

²³Taka ñuu ni kii na, ni kachi Espíritu Santo nuu na ja koo ndo'o koo nene na, chi ki'in na vekaa.

²⁴Ko tu ndi'i ini na ja yukan. Vasu na ka'ni yivi saña, tundo jitu ini na, chi ndo'o ini ja siuku na jniñu ni ja'a Jesús nuu na, ja na ka'an na jnu'un Yandios. Ti sia'an kuu ja kusii ini na. Kuu xaan ini na ka'an na jnu'un Yandios nava kuu ini maa ya, ja kunda'u ini ya yivi naa i.

²⁵Taka nuu kanchuku ni na ni ya'a na, ti ni ka'an na jnu'un ja kuu kivi i nda'a Yandios ti ta'u ya jniñu nuu i. Vijna ti ndo'o ini na ja tukaa kuni ni saña ñuyivi ja'a. ²⁶Ja yukan kuu ja na kachi na nuu ni naa ni, ja tu na kuachi na nu tu ni kandixia ni iin yivi jnu'un Jesús. ²⁷Sia'an na kachi na nuu ni, chi ni ka'an ndaa na taka jniñu ta'u Yandios nuu ni. ²⁸Ja yukan kuu ja koto ni maa ni naa ni. Suni koto ni ñanijna'an ni ja ni kandixia Cristo, chi Espíritu Santo ni ja'a ya jniñu un nuu ni. Ja Jesús ti nanita'u yo, chi ni jati ya niñi ya ti ni ji'i ya ja yo'o naa yo.

²⁹Yukan kuu jnu'un ja'a na nuu ni, ja koto ni maa ni naa ni. Chi nu na

ya'a na ki'in na, ti jini na ja kikoyo yivi koto u'u ni'in naa ni, ti kuni xnaa i jnu'un Yandios, ti xnda'u i ni'in naa ni. ³⁰Iyo sava ni naa ni keja'a xndoña'an, ti xnda'u ni naa ni ja tukaa siin ni jnu'un Yandios. ³¹Ja yukan kuu ja kuni na ja koto va'a ni maa ni naa ni. Ti nuku'un ini ni saña ja uni kuiya ni xna'an na nuu ni, ti ni xndaku na nuu ni, chi ndi kivi ndi ñuu ni skua'a na jiin ni, ti tu ni kuxio na nuu ni. Suni ni nde'e na ti'li ja kuu ni'in naa ni nuu Yandios. ³²Tendi'i ni'in, mani ñani yo naa yo, ña'an ni naa ni ti na chi'i na ni'in nda'a Yandios naa ni. Jnu'un ya ka'an ja kunda'u xaan ini ya. Nu skua'a ni jnu'un ya, ti chindee chitu ya ni'in naa ni ja ni ka kandixia ni ya. Ti kinkoyo ni kunchuku ni jiin Yandios undi andivi jiin uu ga yivi ni nakaji maa ya. ³³Tu ni ndo'o ini na ja kuu maa na xu'un ni, jiin sa'ma ni. ³⁴Ka jini va'a ni ja ni sa'a na jniñu jiin nda'a na jiin ja'a na, ti ni ni'in na taka ja nandi'i na. Suni ni ni'in na taka ja ka nandi'i chaa ni kunchuku jiin na. ³⁵Sia'an ni xna'an na, ja na sa'a yo jniñu, ti chindee yo nuu uu ga yivi nda'u. Nuku'un ini ni jnu'un ni kachi Jesús, na ni ka'an ya: "Kusii ga ini yivi ja chindee ni yi, ti vi'i ga kusii ini maa ni nuu i", ni kachi Jesús —kachi Pablo.

³⁶Nu ni ndi'i ni ka'an Pablo sia'an, ni jakunjiti da, ti ni kanajaa da Yandios jiin tendi'i yivi un. ³⁷Ti tendi'i yivi un ni ka nde'e i. Ni ka nanuu i, ti ni ka teyu'u i nuu Pablo. ³⁸Ko kukui'ya xaan ini i, chi ni kachi Pablo ja tukaa nakunijna'an i jiin da. Ni ka jan chu'un ichi i da

undi nuu barco, ti ni ka kanxia'u i jiin Pablo.

Kua'an Pablo ñuu Jerusalén

21 Nu ni ka kendo ñanijna'an yo, ti kuankoyo ndoo na undi ñuu Cos, ti inga kivi, undi ñuu Rodas. Yukan ti kuankoyo na undi ñuu Pátara. ²Yukan ni ka kivi na inga barco ja kua'an undi ñuu Fenicia, ti kuankoyo na. ³Nu kuankoyo na ni ka jini na ñuu Chipre ja ni kendo ichi nda'a sajni ichi kuankoyo na, ti ni ka siin na undi ñuu Siria. Yukan ti ni jakoyo na ñuu Tiro, chi barco un ni xndoo jaku ndajniñu ñuu un. ⁴Ti ni ka nanduku na yivi ka kandixia kanchuku ñuu un, ti ni ka kendo na uxia kivi jiin da. Ni ka kachi da nuu Pablo:

—Tu ki'in ni ñuu Jerusalén —ni ka kachi da.

Sia'an ni ka kachi da nuu Pablo, chi sia'an ni ka jini da jiin inijnuni Espíritu Santo. ⁵Ti ni jaa kivi kinkoyo tuku na, ti ñanijna'an yo jiin ñasi'i da, jiin se'e kuachi da, ni ka jan chu'un ichi da saña naa na undi yu'u ñuu un. Yukan ti ni ka jakunjiti naa na na yu'u mar un, ti ni ka jikanta'u na nuu Yandios yukan. ⁶Yukan ti kuankoyo na. Ka kivi tuku na barco, ti maa da naa da, ni ka nandeokuñi da ve'e da.

⁷Sia'an ni kekoyo na ñuu Tiro, ti ni ka jakoyo na undi ñuu Tolemaida. Yukan ni ka kanxia'u na jiin yivi ka kandixia jnu'un Jesús un. Ni ka kendo na iin kivi jiin da naa da.

⁸Ni kundijin inga kivi ti kuankoyo na. Ni ka jaa na ñuu Cesarea, ti ni ka ja'an na ve'e Felipe, chaa

ka'an jnu'un Yandios. Kuu da iin chaa junukuachi ja ni nakaji yivi ka kandixia ñuu Jerusalén, chi na jana'an ni ka nakaji yivi uxia chaa chindejna'an jiin apóstol. Ni ka kendo na jiin da jaku kivi. ⁹Felipe un ñava'a da kuun sesi'i da, ja tu ni ka nanda'a ña, ti ñaa un ka ka'an ña jnu'un Yandios. ¹⁰Ni kendo na yukan jaku kivi, ti ni chaa iin chaa ka'an jnu'un Yandios. Vaji da ñuu Judea, ti nani da Agabo. ¹¹Ti ni chaa da nuu kanchuku na. Ni ndaji da sanchi Pablo, ti ni ju'ni da nda'a maa da, ti ni kachi da nuu Pablo:

—Ni kachi Espíritu Santo ja sia'an ku'ni chaa Israel ja xiin sanchi ja'a, ti nakua'a da chaa nuu yivi inga nación, ni kachi Espíritu Santo — kachi Agabo.

¹²Ni ka jiniso'o na jnu'un ni kachi Agabo, ti ni ka keja'a ka xndaku na nuu Pablo ja tu ki'in da undi ñuu Jerusalén. Suni yivi ka kandixia ñuu Cesarea, ni ka chayika i Pablo. ¹³Yukan ti Pablo ni kachi da nuu na naa na:

—Koto nde'e ra naa ra. Koto sakui'ya ra ini ri. Ja iyo tu'va ri nuu ndoo na kuu. Nu yivi Jerusalén na jnií da presu ru'u tundo sa'a, ti iyo va'a vasu na kuū ri. Sia'an na kuu ri ja siki Jesús —ni kachi da.

¹⁴Tu ni ka kundee na kasi na ini da. Yukan kuu ja ni ka sia na da, ti ni ka kachi na:

—Na kuu nava kuni maa Yandios —ni ka kachi na.

¹⁵Yukan na ti ka nduku ndee na ni ka stutu na ndajniñu na, ti kuankoyo na undi ñuu Jerusalén.

¹⁶Ti kuankoyo tijni chaa ka kandixia Jesús ñuu Cesarea jiin

na. Ñuu Jerusalén yukan, iyo iin chaa nani Mnasón, ja najana'an vaji da ñuu Chipre, ti ja iyo kuiya ni kandixia da Jesús. Nanijna'an yo ni ka yinda'a da saña ja kendo na ve'e Mnasón.

Ja ni jaa Pablo ve'e Jacobo

¹⁷Yukan ti ni jakoyo na ñuu Jerusalén. Yivi ka kandixia un, ka kusii xaan ini da ja ni ka jaa na. ¹⁸Ni kundijin inga kivi, ti ka ja'an na jiin Pablo ni ka jande'e na Jacobo. Yukan kanchuku taka chaa ka ndisojniñu ña'nu veñu'un un.

¹⁹Ni ka kanxia'u na jiin tendi'i da, ti Pablo ni keja'a da ka'an da jiin da, ti ni jani da jnu'un taka ja ni sa'a Yandios jiin da. Ni kachi da nasa ni ka ñuso'o yivi inga nación jnu'un Yandios ni ka'an da. ²⁰Nu ni ka jiniso'o da jnu'un ni ka'an Pablo, ti ni ka keja'a ka ka'an da ja Yandios ja kuña'nu ga. Yukan ti ni ka kachi da nuu Pablo:

—Ñani Pablo, ja jini ni ja yivi Israel, iyo kua'a xaan ja ni ka kandixia vijna. Ka kuni i ja na siin yivi inga nación jiin jnu'un ni xndoo Moisés. ²¹Ni ka kachi yivi un nuu i ja ni'in xna'an nuu yivi Israel ja ka'iin ñuu nuu kanchuku yivi inga nación, ti ni xna'an ni nuu i ja tu siin i jiin jnu'un ni xndoo Moisés. Ka ka'an i ja ni xna'an ni ja se'e kuachi i, tukaa nandi'i seña yiki kuñu yi, ti ni tu siin i jiin jnu'un jana'an. ²²Yukan ti, ¿ndo sa'a na vijna na naa? Yivi un kuu ndututu i, nu na kuni i ja ni chaa ni. ²³Yukan kuu ja va'a ga sa'a ni nava kachi na nuu ni. Ka iyo kuun jna'an na ja'a. Na siuku da nava ni

jikan da nuu Yandios. ²⁴Kua'an ni veñu'un ka'nu Israel un jiin da naa da, ti siuku ni jiin da jnu'un jana'an, nava na kendo va'a ni nuu Yandios. Suni cha'u ni xu'un nchaa iin rii ja kin soko da nuu Yandios. Yukan ti sete ni ixi xini ni nava ka sa'a da, ti na kuni yivi naa i ja ansu jandaa kuu ja ni xna'an ni ja tu siin yo jnu'un jana'an. Na kuni i ja siuku ni nava iyo jnu'un ni xndoo Moisés. ²⁵Jini ni nava ni sa'a na jiin yivi ka kandixia inga nación. Ni ka taji na tutu nuu i ti ni ka kachi na nuu i nava ka ndo'o ini na. Ni kachi na ja tukaa kaji i kuñu kuiti ja ni ka soko yivi nuu santu ka nchañu'un i. Ni tu kuu kaji i kuñu kuiti nu tu ni jati ndi'i niñi ti. Ni tu kuu kunchaka iin ñasi'i inga chaa nuu yii ña —sia'an ni ka kachi da nuu Pablo.

**Ni ka jniin da presu Pablo
ini veñu'un ka'nu Israel**

²⁶Yukan ti kua'an Pablo jiin ndi kuun chaa un, ti inga kivi ni ka siuku da nava ka sa'a da naa da, ti ni kivi da ini veñu'un Israel un, ti ni ka kasjnu'un da nuu sutu Israel un na kivi sa siuku jnu'un ni ka ka'an da. Ni ka'an Pablo nuu sutu un na kivi nasoko da naa da nuu Yandios.

²⁷Ko kuan jinu uxia kivi ka siuku da jnu'un un. Ka'iin tijni chaa Israel ini veñu'un un, chaa ñuu Asia. Ni ka jini da nuu Pablo ini veñu'un un, ti ni ka keja'a ka ska'an da tendi'i yivi un. Ti ni ka jniin da Pablo, ²⁸ti ni ka keja'a ka kanajiin da, ti ka ka'an da:

—iNi'in chaa Israel, chindee ni saña naa na! Ja'a kuu chaa yaku ni

tu'u ñuyivi, ti xna'an da yivi ja yo'o, ansu chaa va'a ka kuu yo, ti jnu'un yo tukaa kaxan, ja ni tu kaxan veñu'un yo ja'a. Vijna skivi da ini veñu'un ja'a yivi inga nación, ti tu ja'a da ja yiñu'un veñu'un ii ja'a —ni ka kachi da.

²⁹Sia'an ni ka ka'an da, chi ni ka ndo'o ini da ja ni ja'an Pablo jiin iin chaa inga nación ini veñu'un un, ti tu ka jajna'an ini da ja kivi yivi inga nación ini veñu'un da. Chaa un ni kuu Trófimo, iin chaa inga nación, chaa ñuu Efeso, ja ni yaku da jiin Pablo ñuu Jerusalén, ko tu ni kivi da ini veñu'un un.

³⁰Yukan ti ni ka ndondaa ni tu'u yivi ñuu Jerusalén, ti ni ka jinu da kuankoyo i undi veñu'un un. Ni ka jniin da Pablo, ti ni ka ñu'un da da undi yuxe'e veñu'un un, ti ni ka nakasi da yuxe'e veñu'un un. ³¹Ka kuni ka'ni da chaa, ti ni jaa jnu'un un nuu chaa yinda'a soldado un, tendi'i te tu'u yivi ñuu Jerusalén ni ka ndondaa i. ³²Ti chaa un ni na stutu da taka capitán da, jiin tendi'i soldado da, ti ka ja'a da corri kuankoyo da nuu ka'iin yivi un. Nu ni jini yivi un ja vaji chaa un jiin soldado da, ti tukaa ni ka kani da siki Pablo. ³³Yukan ti ni jaa chaa un nuu kandichi Pablo, ti ni kachi da ja na jniin da presu Pablo, ti na ku'ni da chaa jiin uu cadena. Yukan na ti ni jikajnu'un chaa un nuu Pablo na chaa kuu da, ti ndoo ni sa'a da. ³⁴Yukan ti yivi un ni ka kanajiin iin jnu'un, ti uu ga ni ka ka'an inga jnu'un. Ti chaa un tu ni chaku ini na jnu'un ka kanajiin yivi un, chi so ka kuvaa ii. Yukan ti ni ta'u da jniñu ja na ki'in da jiin Pablo undi nuu cuartel.

³⁵Ni ka jakoyo da escalera yuxe'e cuartel un, ti soldado un ni ka kaki'i da Pablo, chi undi ka chinda'a jna'an yivi un ja ka kuiti ini i. ³⁶Chi tendi'i yivi vekoyo ichi jata, ka kanajjin:

—iNa kuū da! —kachi na.

Nama Pablo maa da nuu yivi

³⁷Ja kua'an skivi da Pablo ini cuartel, ti ni kachi Pablo jiin chaa un:

—Kuu ka'an na jaku jnu'un nuu ni xi tuu —ni kachi Pablo jiin chaa un:

—¿Kuu ka'an ni sa'an griego nu?

³⁸¿Nusa ti ansu ni'in kuu iin chaa ñuu Egipto ja na jana'an ni ka kana jiin gobierno, ti ni yinda'a ni kuun mil yivi undi nuu ñu'un te'e un, ti ni ka ja'ni da yivi nu? —ni kachi da.

³⁹Yukan na ti ni kachi Pablo jiin da:

—Ansu chaa yukan kuu na, chi chaa Israel kuu na. Kuu na iin chaa ñuu Tarso, iin ñuu ka'nu ja yi'i jiin ñuu Cilicia. Ko kua'a ni jnu'un ja na ka'an na nuu yivi ja'a —ni kachi da.

⁴⁰Ti chaa un ni ja'a da jnu'un ni ka'an Pablo, ni jakuiñi da nuu escalera un, ti ni sa'a da seña jiin nda'a da ja na kasi yu'u yivi un. Nu ni ka jasi yu'u yivi un, ti ni keja'a ka'an Pablo. Ni ka'an da yu'u yivi Israel, ti ni kachi da:

22 —Ni'in chaa ña'nu naa ni jiin ñanijna'an yo, kunso'o ni na ka'an na nuu ni vijna ja tundo ni sa'a na, ni tundo tau na —ni kachi da.

²Ni ka jiniso'o yivi un ja ni ka'an Pablo yu'u yivi Israel, ti ni ka jasi yu'u ga da. Sia'an ti Pablo ni kachi da jiin da naa da:

³—Saña kuu chaa Israel. Ni kaku na ñuu Tarso, ja kuu iin ndañuu Cilicia, ko ni ja'nu na ñuu Jerusalén ja'a. Ni skua'a na jiin chaa kuña'nu ga nani Gamaliel. Ni xna'an ndaa da saña taka jnu'un najana'an. Ti ndo'o ini ni ja ka siuku ndaa ni nuu Yandios nava ka sa'a ni undi vijna.

⁴Kivi jña suni ni kani na yivi ka siin jiin jnu'un Jesús, ti ni ndo'o ini na ja ka'ni na yivi un. Ni jni na yivi un ja na ki'in i vekaa. Sia'an ni sa'a na jiin chaa, suni jiin ñasi'i.

⁵Sutu kuña'nu ga un, jiin taka chaa ña'nu yivi Israel, na kani da jnu'un ja ni sa'a na sia'an. Ni ka ja'a da tutu nuu na, ti ni yinda'a na nuu jna'an yo kanchuku ñuu Damasco. Yukan ni ka ja'an nunduku na chaa ka kandixia jnu'un Jesús, ja na kii da presu. Ti kundikun da kii da undi ñuu ja'a, ja na kondo'o da —ni kachi Pablo.

Kachi Pablo nama ni kandixia da Jesús

⁶Siin Pablo ka'an da nuu yivi un, ti ni kachi da:

—Kua'an na ichi, ti yajni jaa na ñuu Damasco, ja ni kuu yajni koxiuu. Sanaa ni ga ti ni ndinchaa iin nduva undi andivi nuu na. ⁷Ni jinu na nuu ñu'un, ti ni jiniso'o na iin ndusu ni ka'an jiin na, ti ni kachi: “Ro'o Saulo, ndoo ka kanaa ra jiin ri”, ni kachi ndusu un.

⁸Yukan ti ni jikajnu'un na: “Taa, ¿nau ni'in ka'an”? ni kachi na. Ti ni kachi ndusu un jiin na: “Maa ri kuu Jesús, chaa ñuu Nazaret, ti ro'o kuu ja ka kanaa jiin ri”, ni kachi Jesús.

⁹Chaa kuankoyo jiin na, ni ka keja'a ka yu'u da ja ni jini da nduva un, ko

tu ni ka jiniso'o da ja ni ka'an ndusu un jiin na. ¹⁰Ti ni jikajnu'un tuku na Jesús: "Nusa ti ɛndoo kuni ni ja sa'a na, taa"? ni kachi na. Ti ni kachi Jesús jiin na: "Ndokuñi, siin ichi kua'an ra, ti nu ni jaa ra Damasco, ti yivi ñuu yukan kachi nuu ra ndoo sa'a ra", ni kachi ri ya. ¹¹Ti ni kuu kuaa na, tukaa ni kundijin nduchi na ja ni ndinchaa nduva un nuu na. Yukan ti chaa kuankoyo jiin na, ni ka jni da nda'a na, ti kua'an na jiin da undi Damasco.

¹²Yukan nchaa iin chaa nani Ananías. Ni nchañu'un da Yandios jiin ley ni xndoo Moisés. Ti taka chaa Israel kanchuku un ni ka ka'an da ja kuu da iin chaa va'a. ¹³Ni jaa Ananías nuu kancha na, ti ni kachi da jiin na: "Ñani Saulo, na nde'e tuku", ni kachi da. Ti hora jña ni ndundijin tuku nduchi na ti ni nakuni na Ananías. ¹⁴Ni kachi tuku da nuu na: "Yivi ña'nu yo na jana'an ni ka nchañu'un da Yandios, ti Yandios un ni nakaji ya maa ra ja sa'a ra jniñu nava kuni maa ya. Ja ni jini ra Jesús, maa Se'e Yandios. Ja ni jiniso'o ra jnu'un ni ka'an ya jiin ra. ¹⁵Ja yukan kuu ja vijna ti ka'an ra jnu'un ya ni tu'u ñuyivi, ti kani ra jun'un taka ja ni jini ra, ti jiin ja ni jiniso'o ra. ¹⁶Vijna, ko tu kukuee ra, ndokuñi ra, ti kuanducha ra. Kakanta'u ra nuu Jesús, ti na kenchaa ya kuachi ra", ni kachi Ananías —kachi Pablo.

Pablo jani da jnu'un nasa kua'an da nuu yivi inga nación

¹⁷Siin ka'an Pablo, ti ni kachi da: —Ni nandeokuñi na Jerusalén, ti ni ja'an na ini veñu'un ja na

kanajaa na Yandios, ti ni naxna'an ya nuu na. ¹⁸Ni jini na maa Jesús, ti ni kachi ya jiin na: "Nduku ndee ti kuan kee yachi ñuu Jerusalén ja'a, chi tu sa'a yivi ja'a jnu'un ka'an ra ja ru'u", ni kachi ya. ¹⁹Yukan na ti ni kachi na jiin ya: "Yivi un ka jini i ja ja'an na taka veñu'un nuu ka nchañu'un yivi Israel, ti ni jni na presu taka yivi ka kandixia maa ni, ti kua'an na jiin i vekaa, ti ja'a na tau i. ²⁰Suni ka jini i ja ni kundichi na jiin chaa ni ka ja'ni Esteban, chaa ni ka'an jnu'un ni. Ti saña ni ndito na manga chaa ni ka ja'ni Esteban", ni kachi na jiin ya. ²¹Ko ni kachi ya jiin na: "Taji ri ro'o ti kua'an jika nuu kanchuku yivi inga nación." Sia'an ni ka'an Jesús jiin na —kachi Pablo nuu yivi un.

Ni kendo Pablo nda'a chaa yinda'a jniñu

²²Undi ja'a ni ka ñuso'o yivi jnu'un ni ka'an Pablo. Nu ni kachi Pablo ja ki'in da inga nación, ti ni keja'a ka kanajiin yivi un, ti ni ka kachi i:

—iNa kuū chaa jña, tukaa kuni yo ja kuchaku da! —ni ka kachi i.

²³Ko vanuxia ka kanajiin yivi un, ti ka skanda i sa'ma ka yindii i nuu tachi, ti ka joso i ñu'un yuchi nuu tachi un, chi ka kuiti xaan ini i. ²⁴Yukan ti chaa un ni ta'u da jniñu nuu soldado un ja na naxndivi da Pablo ini cuartel. Ti suni ni ta'u da jniñu ja na kani da yo'o ñii chii Pablo, ja na kachi Pablo ndoo ka kuvaa yivi siki da. ²⁵Ko nu ni ka ju'ni soldado un Pablo jiin ñi, ja kani da chaa, ti ni kachi Pablo jiin capitán kande un:

—Ka'an ley yo naa yo ja tu kuu kani ni saña, chi suni maa na kuu iin chaa Roma nu tu ja'i xndichi ni saña —ni kachi da.

²⁶Ni jiniso'o capitán jnu'un ni ka'an Pablo, ti kua'an da, ti ni kachi da nuu chaa un:

—Va'a nde'e ni jniñu sa'a ni, chi chaa jña kuu iin chaa Roma —ni kachi da.

²⁷Yukan na ti ni tu'va chaa un nuu kande Pablo, ti ni jikajnu'un da chaa:

—Kachi ndaa nuu ri nu ndaa ja kuu ra iin chaa Roma —ni kachi da.

Ti ni kachi Pablo nuu da:

—Sia'an ndixia iyo —ni kachi da.

²⁸Ti ni kachi chaa un nuu da:

—Ru'u, kua'a xu'un ni cha'u ri, ti ni kendo ri kuu ri chaa Roma —ni kachi da.

Ti Pablo ni kachi da:

—Ko saña chi kuu na chaa Roma, chi yukan ni kaku na —ni kachi da.

²⁹Yukan ti soldado ja ka kuni kani chii Pablo, ni ka kuxio da kua'an da. Ti undi chaa un ni yu'u nu ni jini ja chaa Roma kuu Pablo, ti ni yu'u da, chi ja ni ju'ni da Pablo. Ti tu kuu sa'a da sia'an jiin iin chaa Roma.

Ni kundichi Pablo nuu junta chaa ka kuñu'un yivi Israel

³⁰Inga kivi, ti chaa un, kuni da ja na kuni ndaa da na jnu'un kuu ja ka kankuachi chaa Israel siki Pablo. Ti chaa un ni ta'u da jniñu ja na ndututu taka sutu ka kuña'nu nación Israel jiin taka chaa ka kuña'nu nuu junta Israel. Ni ndaji da Pablo, ti ni keni'in da chaa nuu junta un.

23 Yukan ti ni nde'e Pablo nuu yivi ni ka ndututu nuu junta un, ti ni ka'an da:

—Ni'in chaa ka kuña'nu naa ni, undi vijna kukuee chaku na, ja kuu na iin chaa va'a nuu Yandios —ni kachi da.

²Yukan ti Ananías, ja kuu da sutu kuña'nu ga, ni kachi da jiin chaa ka'iin yajni xiin Pablo ja na kani da iin jiki yu'u da. ³Ko Pablo ni kachi da:

—Kuu ni iin chaa ñaa xini.

Yandios na xndichi ya maa ni.

Nukoo ni ja'a ja xndichi ni saña nava ka'an ley Yandios. Ni ta'u ni jniñu ja na kani da saña, ko ansu sia'an ka'an ley Yandios —ni kachi da.

⁴Ti yivi kanchuku yukan ni ka kachi nuu Pablo:

—¿Sia'an ka'an ndeva'a ni nuu sutu kuña'nu ga ja junukuachi nuu Yandios nu? —ni ka kachi i.

⁵Ti Pablo ni kachi:

—Ni'in chaa ka kuña'nu naa ni, jini na ja ka'an nuu tutu Yandios ja tu kuu ka'an ndeva'a yo nuu chaa ta'u jniñu nuu yo, ko tu ni jini na ja kuu da sutu kuña'nu ga —ni kachi da.

⁶Yukan na ti ni jini Pablo ja uu chaa ka'iin nuu junta un, sava da ka yi'i da jiin chaa saduceo, ti uu ga da ka yi'i da jiin chaa fariseo, ti tu ka iyo iin nuu ini da. Ti ni ka'an jaa ga Pablo nuu da:

—iNi'in ñani naa ni, kuu na iin chaa fariseo! Tata na ni kuu fariseo suni. Ka xndichi ni saña, chi kandixia na ja ka nandoto ndiyi —ni kachi da.

⁷Ti nu ni ka'an da sia'an, ti ni ka keja'a ka ndajnu'un chaa

saduceo jiin chaa fariseo, ti tu ni kejna'an jnu'un ni ka ka'an da.
⁸Chaa saduceo ka ka'an da ja tu ka nandoto ndiyi, ti ni tu iyo ángel, ni inga tajnu Yandios ja kii andivi, ni tu iyo espíritu, ni ka kachi da. Ti chaa fariseo, ka kandixia da tendi'i un. Ja yukan tu ni kejna'an jnu'un ni ka ka'an da. ⁹Ti tendi'i yivi un ni ka kanajiin. Suni ka'iin tijni chaa ka xna'an ley Israel ja suni yi'i da jiin chaa partido fariseo. Ni ka ndokuiñi da ti ni ka ka'an da ja'a Pablo ja ka kuni nama da chaa:
 —Chaa ja'a tu nau iin kuachi ni sa'a da, ti nu iin ángel xi iin espíritu ni ka'an jiin da, ti koto ka'an yo siki Yandios —ni ka kachi da.

¹⁰Ni keja'a ka ndokaña yivi un jiin Pablo ja ka ka'an maa ni ga. Yukan ti chaa un ni yu'u da ja sakuachi yivi un Pablo, ti ni ta'u da jniñu nuu soldado un ja na jniñ da Pablo. Ti sia'an ni ka nama da Pablo nuu yivi kua'a un, ti kuano'on da undi nuu cuartel.

¹¹Ti jakuaa inga kivi, ni ndenda Jesús nuu Pablo, ti ni kachi ya:
 —Ndee sa'a ini ra Pablo. Kin ka'an ra jnu'un ri undi Roma, nanu ka'an ra jnu'un ri ñuu Jerusalén ja'a —ni kachi ya.

Ka ndajnu'un da ja ka'ni da Pablo

¹²Ni kundijin inga kivi, ti sava chaa Israel ni ka ndajnu'un da ja ka'ni da Pablo, ti ni kachi da:
 —Siuku yo jnu'un ka ndajnu'un yo. Ti ni tu kaji yo, ni tu ko'o yo undi nu tu ka'ni yo Pablo —ni ka kachi da.

¹³Iyo vi'i ga uu xiko chaa un naa da, ti tendi'i da ni ka ndu iin

nuu ini. ¹⁴Ni ka ja'an da nuu sutu kuña'nu ga jiin chaa ka kuña'nu Israel, ti ni ka kachi da:

—Ni ka ndajnu'un na ja tu kaji kuiti na naa na undi nu tu ka'ni na Pablo. ¹⁵Ni'in naa ni jiin uu ga chaa ka kuña'nu nuu junta ja'a, ka'an ni jiin chaa un na keni'in da Pablo jaña'an ijña nuu ka ndututu ja'a, ja nduku ni nasa xndichi ni da. Ti Pablo tu chaa da ja'a, chi ichi un na ka'ni na da —ni ka kachi da.

¹⁶Yukan ti iin sajin Pablo ni jiniso'o da nava ka ndajnu'un chaa un ja ka'ni da Pablo, ti ni jan kasjnu'un da nuu Pablo undi nuu cuartel un. ¹⁷Yukan na ti ni kana Pablo iin chaa kuu capitán nuu soldado un, ti ni kachi da:

—Kua'an jiin chaa lulu ja'a nuu chaa un, chi iyo iin jnu'un ka'an da jiin da —ni kachi da.

¹⁸Ti kua'an capitán un jiin chaa lulu un undi nuu chaa un, ti ni kachi capitán un nuu chaa:

—Jini ni Pablo, chaa kuu presu kande vekaa un, ni kachi da ja na kii na jiin chaa lulu ja'a nuu ni, chi iyo iin jnu'un ka'an da jiin ni —ni kachi da.

¹⁹Ti chaa un ni jniñ da nda'a chaa lulu un, ti kua'an siin da, ti ni jikajnu'un da chaa lulu un:

—¿Ndoo kuni ka'an ra jiin ri? —kachi da.

²⁰Ti ni kachi chaa lulu un jiin da:

—Chaa Israel, ni ka ndu iin nuu ini da ja kakan da nuu ni, ti kunda'a ni Pablo ijña undi nuu ka ndututu chaa ka kuña'nu un. Ti kachi da ja na xndichi va'a da Pablo, ko tu ndixia da naa da. ²¹Ti tu kandixia ni jnu'un ka'an da, chi

iyó vi'i ga uu xiko chaa ka yisa'yi ja ka'ni da chaa. Ti ni ka ndu iin nuu ini da ja tu kaji da, ni tu ko'o da undi nu tu ka'ni da Pablo. Ti vijna ka ndatu da ja kua'a ni jnu'un nuu da ja na kenil'in ni Pablo nuu chaa ka kuña'nu un —ni kachi da.

²²Yukan ti ni kachi chaa un:

—Tu kani ra jnu'un nuu ni iin yivi ja sia'an ni ka ndajnu'un yo —ni kachi da.

Ti ni na chu'un ichi da chaa lulu un kua'an da.

**Ka yinda'a da Pablo nuu
gobernador Félix**

²³Yukan na ti chaa yinda'a soldado un ni kana da uu chaa kuu capitán da, ti ni keja'a kachi da nuu da:

—Satu'va ra ndajniñu ra naa ra, chi kinko'o ra ñuu Cesarea kaa iin jakuaa vijna. Uu ciento soldado kaka ja'a. Uni xiko uxi chaa ki'in jiin kuayu. Uu ciento chaa kinkoyo jiin lanza. ²⁴Suni ta'u ra jniñu ja na kotu'va iin kuayu koso Pablo. Ti sia'an na kejiyo va'a da undi nuu Félix, chaa ta'u jniñu ñuu Cesarea —ni kachi da jiin capitán un.

²⁵Chaa yinda'a un ni taji da iin tutu nuu gobernador Félix, ti sia'an ni kachi da nuu da: ²⁶“Saña, Claudio Lisias, kanxia'u na jiin ni'in, chaa ña'nu Félix. ²⁷Chaa Israel, ni ka jniñ da presu chaa ja'a. Kuni ka'ni da chaa, ti ni jaa na jiin soldado na nuu ka'iin yivi un. Ni nama na da, chi ni jini na ja kuu da iin chaa yi'i ñuu Roma. ²⁸Ni nanduku jnu'un ndoo ka kankuachi yivi ja'a da. Ti yukan ni yinda'a na da nuu ka ndututu chaa ña'nu

Israel. ²⁹Yukan ti ni jini na ja ka kankuachi da nava ka kuni maa da naa da, chi Pablo tu ni ja'a da ja yiñu'un ley Israel. Ko tu kuu ja ka'ni da chaa, ni tu kuu ja ki'in da vekaa. ³⁰Sia'an ni kuu ti ni jiniso'o na ja ka ndajnu'un chaa Israel ja ka'ni da Pablo. Ja yukan kuu ja ni taji na da undi nuu ni. Suni ni kachi na jiin chaa ka kankuachi ja'a da ja na kachi da nuu ni nu ndoo ni sa'a chaa ja'a.” Sia'an ni chiso da nuu tutu kua'an nuu Félix.

³¹Yukan ti soldado un, ni ka jandatu da nava ni ta'u jniñu nuu da, ti kuankoyo da jiin Pablo jakuaa jña undi Antípatris. ³²Ni kundijin inga kivi, ti Pablo kua'an da jiin soldado ka yoso da kuayu un undi Cesarea, ti uu ga soldado ka jika ja'a un ni ka nandeokuñi undi nuu cuartel ñuu Jerusalén. ³³Sia'an ni kuu, ti Pablo ni jaa da ñuu Cesarea jiin soldado un, ti soldado un ni ka nakua'a da tutu nuu gobernador Félix, chaa ta'u jniñu nuu ñuu yukan. Ti suni ni ka nakua'a da Pablo nuu gobernador un. ³⁴Chaa kuña'nu un ni ka'u da tutu un, ti ni jikajnu'un da Pablo:

—¿Nasa nani ñuu ra? —kachi da jiin Pablo.

Ti Pablo ni kachi da:

—Chaa ñuu Cilicia kuu na —kachi da.

³⁵Sia'an ni kuu, ti chaa kuña'nu un ni kachi da nuu Pablo:

—Kunso'o ri jnu'un ka'an ra, ko undi na chakoyo chaa ka kankuachi ja'a ra —ni kachi da.

Ti ni ta'u da jniñu ja na kundito soldado un Pablo ini palacio nuu ni kuncha Herodes.

Pablo nama da maa da nuu Félix

24 Ni ya'a u'un kivi, ti Ananías, iin sutu kuña'nu ga, ni jaa ñuu Cesarea jiin sava chaa ña'nu Israel. Suni ni chaa iin chaa nani Tértulo, ti jniñu da kuu ja ka'an da ja'a inga yivi nuu juzgado, ti iyo iin nuu ini da jiin chaa ka kankuachi ja'a Pablo. Ni kachi da nuu Félix ndoo ni sa'a Pablo. ²Sia'an ni kuu, ti Félix ni ta'u da jniñu ja na keni'in soldado un Pablo. Yukan ti Tértulo, ni keja'a kankuachi da ja'a Pablo nuu Félix, ti ni kachi da:

—Kuta'u yo nuu ni, ni'in chaa ña'nu, ni kukuee ti ni kuu kanchuku yo. Chi jini va'a ni ja kuan kuña'nu taka ñuu yo. ³Ti tendi'i saña naa na ka jikanta'u na nuu Yandios ja kuu maa ni, ti ka nakua'a na ja yiñu'un nuu ni, chaa kuña'nu Félix. ⁴Ti kuee sa'a ini ni, ti kunso'o ni jnu'un ka'an na, tu kukuee yo, chi ndee kuee ini ni. ⁵Ni ka jini na ja chaa ja'a tundo kuu kuiti da. Ni tu'u ñuyivi ni ska'an da yivi Israel. Kuu da iin ni xini jiin ja ni nani Jesús, chaa ñuu Nazaret. ⁶Ti undi ni kuni kusikinchaa da veñu'un ka'nu na, ti ni ka jniñi na da presu, ti ni ka kankuachi na ja'a da nava iyo ley na naa na. ⁷Ti chaa yinda'a soldado ñuu Lisias ni kivi da, ti ni kencha da Pablo nuu na naa na. ⁸Chaa un ni ta'u jniñu ja na kii kankuachi na ja'a Pablo undi nuu ni. Kuu kajnu'un ni da, ti kuni ni na siki kankuachi na ja'a da — sia'an ni ka'an Tértulo.

⁹Ti suni sia'an ni ka ka'an tendi'i chaa Israel un ja sia'an ni kuu

ndixia nava ka'an Tértulo. ¹⁰Yukan na ti chaa kuu gobernador un, ni sa'a da seña nuu Pablo ja na ka'an da, ti Pablo ni ka'an da:

—Kusi ini na, chi ni'in kunso'o ni jnu'un ka'an na, chi jini na ja tijni kuiya ni ta'u ni jniñu nuu ni tu'u ñuu ja'a. ¹¹Ti ni'in kuu nduku jnu'un ni, ti kuni ni ja sa uxi uu kivi ni jaa na Jerusalén, ja na chiñu'un na Yandios. ¹²Tu ni sa'a na ni iin jniñu ja tu iyo va'a ini veñu'un ka'nu un, ni ini veñu'un kuachi, nuu suni ni ka nchañu'un yivi Israel, ni inga ñuu un. ¹³Yivi ja'a tu kachi da nuu ni nu ndoo ni sa'a na ja kankuachi da ja'a na vijna.

¹⁴Ja'a kuu jnu'un ka'an na jiin ni. Nchañu'un na Yandios. Ti Yandios un kuu yaa ni ka nchañu'un yivi jana'an. Kandixia na taka jnu'un ni chiso Moisés ja kuu ley yo. Suni kandixia na taka jnu'un ni chiso chaa ni ka ka'an ja kuu Yandios. Nchañu'un na Yandios nava ni kachi Jesús, ko ka ka'an chaa Israel ja'a ja tu va'a ichi ni xna'an Jesús.

¹⁵Suni kandixia na ja nandoto ndiyi nanu ka kandixia chaa Israel ja'a. Yivi va'a nuu Yandios, nandoto i ti yivi tu ni ni sa'a jniñu va'a nuu Yandios, suni nandoto i. ¹⁶Yukan kuu ja nini nduku na ichi va'a, chi kukuee kancha na ja kuu nuu Yandios, ti suni ja kuu nuu yivi naa i.

¹⁷Tijni kuiya ni yaku na inga nación, ti ni nandeokuñi na ñuu Jerusalén ja na nakua'a na xu'un nuu yivi nda'u, ja ni ka kekoo yivi uu ga ñuu un. ¹⁸Kivi ni kunde na Jerusalén, ni ja'an na ini veñu'un ka'nu un, ja na siuku na nava ka

sa'a ni. Tu ni ka'iin kua'a yivi, ni tu ni ska'an na yivi un. Ti ni kande na ini veñu'un un, ti ni ka jini sava chaa Israel ka yi'i ñuu Asia saña.

¹⁹Ti na kachi na ja chaa yukan kuu ja kikoyo undi ja'a, ja na kankuachi da ja'a na, nu ndo'o ini da ja ni sa'a na kuachi. ²⁰Ti tu ni chakoyo ni iin da. Ja yukan kuu ja chaa ja'a na kachi da nuu nau iin kuachi ni'in ni sa'a na, ti ja ni ka xndichi da saña na ni kundichi na nuu ka ndututu ka'nu chaa Israel. ²¹Tu ni ka ni'in da ni iin kuachi siki na, ko nu suu ja ni ka'an jaa na nuu da naa da nu junta un, ti kachi na: "Vijna ti ka chakuachi ni saña, chi kandixia na ja nandoto ndiyi." Sia'an ni kachi na nuu da —kachi Pablo.

²²Nu ni jini va'a Félix nava ka kandixia yivi Jesús. Yukan na ti ni kachi da jiin chaa un naa da:

—Iyo va'a sia'an ni, ti kuu kinkoyo ra vijna. Xnakan na chaa yinda'a soldado Lisias, ti sa na nde'e yo nasa sa'a yo jiin jniñu ja'a —ni kachi da.

²³Yukan na ti Félix, ni ta'u da jniñu nuu capitán un ja na kundito da Pablo, ti na kuu kee da ti'li, ti na kuu kivi koyo sava chaa ka kuu jna'an Pablo, ja na kin nde'e da chaa.

²⁴Nu ni ya'a tijni kivi, ti ni jaa tuku Félix jiin ñasi'i da Drusila. Ña'an yukan kuu iin ñaa ñuu Israel. Yukan ti ni kana da Pablo. Ni ñuso'o Félix jnu'un ni ka'an Pablo nava ka kandixia yivi jnu'un Jesús. ²⁵Ni ka'an Pablo ja na kaka ndaa yo nuu Yandios. Suni ni kachi da ja na koto va'a yo maa yo ja tu sa'a yo jniñu ja tu va'a. Suni ni kachi da ja

jaa iin kivi xndichi Yandios ñuyivi. Sia'an ni kachi Pablo nuu da. Yukan na ti ni yu'u Félix, ti ni kachi da jiin Pablo:

—Kua'an va'a ga, ti iin kivi kukuee sa na ka'an tuku yo —ni kachi da.

²⁶Félix kuni da ja na kua'a Pablo xu'un nuu da ti sia da chaa. Yukan kuu ja tijni jinu kana da Pablo ja na ka'an da jiin da. ²⁷Sia'an ni kuu undi uu kuiya, ti Félix ni kee da ja ni kuu da gobernador. Kuni da ja na kendo va'a da jiin chaa Israel, ti ni xndoo da presu Pablo. Sia'an ni kuu, ti ni kivi Porcio Festo kuu da gobernador ñuu un.

Kandichi Pablo nuu Festo

25 Yukan na ti ni jaa Festo, ni nukoo da kuu da gobernador. Ni kuu uni kivi, ni kee da Cesarea ti kua'an da Jerusalén. ²Nu ni jaa da yukan, ti sutu ka kuña'nu un jiin chaa ka kuña'nu Israel, ni ka keja'a da ka ka'an da jiin Festo. Chaa Israel un ni ka kankuachi da ja'a Pablo. ³Ni ka ka'an nda'u da nuu Festo ja na nataji da Pablo ñuu Jerusalén. Sia'an ni ka ndo'o ini chaa Israel, chi ka kuni da ja kinsa'yi da ichi un, ti ka'ni da Pablo. ⁴Festo ni kachi da jiin chaa Israel un:

—Na kendo Pablo presu ñuu Cesarea. Jaku ni kivi ti nandeokuñi tuku na yukan. ⁵Yukan kuu ja ni'in chaa ka kuña'nu kikoyo ni jiin na ñuu Cesarea, ti nu iyo iin kuachi ni sa'a chaa un, kuu kankuachi ni ja'a da —ni kachi Festo.

⁶Ti Festo ni kendo da yajni uxi uu ga kivi ñuu Jerusalén, ti sa ni

nandeokuñi da Cesarea. Ni kundijin inga kivi ti kua'an da ve'e sticia. Ni ta'u da jniñu ja na kinchaka soldado un Pablo nuu da. ⁷Yukan ti ni jaa Pablo nuu ni nukoo da. Ni ka'iin suni chaa Israel ja ni chaa undi ñuu Jerusalén, ti chaa Israel un ni ka tu'va da nuu Pablo. Kua'a xaan kuachi ni ka chaa da siki Pablo, ko tu ni ka ni'in da jnu'un ka'an da ja kankuachi ja'a Pablo. ⁸Yukan ti Pablo ni kachi da jiin Festo:

—Ni iin kuachi tundo ni sa'a na. Tu ni sa'a na iin kuachi nuu ley Israel, ni tu ni sa'a na ni iin kuachi nuu veñu'un ka'nu da, suni tu ni sa'a na ni iin kuachi nuu César, chaa kuña'nu ga ñuu Roma —ni kachi da.

⁹Festo kuni da ja na kendo va'a da jiin chaa Israel un, ti ni jikajnu'un da Pablo:

—¿Kuni ra no'on ra Jerusalén, ti yukan na kachi ri nasa sa'a yo nu? —ni kachi da.

¹⁰Ti ni ka'an Pablo:

—Kandichi na nuu ni'in chaa kuña'nu, ja ni ta'u jniñu nuu ni undi Roma, ti ja'a kachi ni nasa sa'a yo, ti jini va'a ni ja saña tu ni sa'a na ni iin kuachi nuu chaa Israel. ¹¹Tu nduku na ja na keta'u na, chi jini na ja tu na kuachi ni sa'a na ja na kuu na. Ti tu yu'u na ja kuū na. Tu kuu nakua'a ni saña nuu yivi Israel un, chi tu iyo ndaa jnu'un ka kankuachi da siki na. Jikanta'u na nuu ni ja maa César, chaa kuña'nu ga un, na xndichi da saña —ni kachi da.

¹²Sia'an ni kuu, ti Festo ni keja'a da ka ndajnu'un da jiin chaa ka'iin

jniñu jiin da un. Yukan ti ni kachi da nuu Pablo:

—Jikanta'u ra ja na xndichi maa César ro'o, chi maa da kuña'nu ga, ti yukan ki'in ra —ni kachi da.

Kandichi Pablo nuu inga chaa kuña'nu

¹³Nu ni ya'a tijni kivi, ti ni jaa chaa kuña'nu Agripa jiin ñasi'i da Berenice ñuu Cesarea ja kanxia'u da jiin Festo. ¹⁴Ni ka kendo da yukan tijni kivi. Ti Festo ni jani da jnu'un Pablo nuu Agripa, ti ni kachi da:

—Iyo iin chaa kande vekaa ja'a, ja ni xndoo Félix na ni kee da jniñu da. ¹⁵Na ni ja'an na Jerusalén, ti taka sutu Israel ka kuña'nu un jiin chaa ka kuña'nu Israel, ni ka ndakuni'in da kuachi ni sa'a Pablo nuu da. Ka kuni da ja na ka'ni na chaa un. Ti ni kachi na jiin da naa da ja ka ndisojniñu na nuu ñuu Roma, ti Roma ta'u jniñu nuu ni ñuyivi, ti ka jandatu yo ley un.

¹⁶Yukan kuu ja tu kuu xndichi yo yivi nu tu jini da nau ja kankuachi ja'a i, ni tu kuu ja nama da maa da.

¹⁷Sia'an ni kuu, ti chaa Israel un ni kikoyo da undi ja'a. Ti tu ni xnaa na kivi na, chi inga kivi ni ja'an na ve'e sticia na, ti ni ta'u na jniñu nuu soldado ja na keni'in da Pablo. ¹⁸Ni ndo'o ini na ja ni sa'a da iin kuachi ka'nu, ko tundo ni ka kankuachi chaa Israel ja'a da. ¹⁹Tendi'i chaa Israel ka kuni kankuachi da, chi Pablo tu ni siuku da jnu'un. Chaa Israel un, suni ni ka jani da jnu'un iin chaa ni nani Jesús. Ni ka kachi da ja ni ji'i Jesús, ko Pablo ni kachi da ja chaku da. ²⁰Sia'an ni

kuu, ti tu ni chaku ini na jnu'un ka ka'an da. Yukan ti ni jikajnu'un na Pablo nu kuni no'on da Jerusalén ja na xndichi na da siki jniñu ja'a. ²¹Sia'an ni kuu ti Pablo, ni kachi da ja maa César na kachi da nasa xndi'i yo jnu'un ja'a. Yukan kuu ja ni ta'u na jniñu ja na kendo Pablo vekaa undi kivi na nataji na da ñuu Roma, nuu kancha César —ni kachi Festo nuu Agripa.

²²Yukan na ti ni kachi Agripa: —Suní ru'u, kuni kunso'o ri jnu'un ka'an chaa un —ni kachi da.

Ti ni kachi Festo: —Ijña ti kunso'o ni jnu'un ka'an da —ni kachi da.

²³Ni kundijin inga kivi, ti ni chakoyo yivi jiin Agripa jiin Berenice. Ti ka ñu'un da sa'ma fino. Ni jakoyo da ve'e nuu kunso'o da jnu'un ka'an Pablo, ti ni ka kivi da jiin soldado ka kuña'nu jiin yivi ka kuña'nu ñuu un. Sia'an ni kuu, ti Festo ni ta'u da jniñu nuu kuun soldado ja na keni'in da Pablo.

²⁴Yukan na ti Festo ni keja'a ka'an da nuu ndi'i yivi ni ka ndututu un:

—Ni'in, chaa kuña'nu Agripa jiin tendi'i yivi ka'iin ve'e ja'a, nde'e ni naa ni, ja'a kandichi chaa ja'a. Tendi'i chaa Israel ni ka kankuachi da ja'a da nuu na ñuu Jerusalén. Suni sia'an ni ka kankuachi da ja'a Pablo na ni kikoyo da ñuu Cesarea ja'a. Ni ka ndondaa da siki Pablo, ti ka kachi da ja na kuñ Pablo.

²⁵Ni ndo'o ini na ja tu ni sa'a da iin kuachi ja na kuñ da. Ko Pablo ni jikanta'u da ja César kuu ja na kachi nasa kuu jniñu ja'a. Ti ni keja'a ndo'o ini na ja nataji na da nuu kancha César. ²⁶Kuni taji na

tutu nuu chaa kuña'nu un, ko tu iyo ni iin jnu'un ja kachi na nuu da. Yukan kuu ja ni kachi na ja keni'in na Pablo nuu ni'in naa ni. Kandichi da nuu ni ja'a, ni'in chaa kuña'nu Agripa. Yukan kuu ja kunso'o ni nava jnu'un ka'an da, ti maa ni kachi ni nasa ndo'o ini ni ja sa'a yo jiin chaa ja'a. Sia'an na ti ni'in na jnu'un ka'an na nuu tutu taji na nuu César. ²⁷Sia'an ni kachi na, chi ni ndo'o ini na ja tu iyo va'a ja taji yo iin presu nuu César, ti nu tu kachi yo na kuachi ni sa'a da —ni kachi Festo nuu Agripa.

Ni nama Pablo maa da nuu chaa kuña'nu

26 Yukan na ti ni kachi Agripa nuu Pablo:

—Kuu ka'an ra ja'a maa ra vijna na —ni kachi da.

²Ti Pablo ni ndokani da nda'a da, chi ni kanxia'u da jiin Agripa, ti ni kachi da:

—Ni'in, chaa ña'nu Agripa, kusii ini na, chi ni ja'a ni jnu'un vijna ja na ka'an na ja'a maa na. Na kachi na nuu ni ndoo ni sa'a na ja chaa Israel ka kankuachi da ja'a na.

³Kusii ini na, chi jini na ja ni'in jini va'a ni jnu'un chaa Israel. Jini va'a ni na jnu'un ka ka'an da. Yukan kuu ja jikanta'u na nuu ni ja na kunso'o kuee ni jnu'un ka'an na.

Nasa ni chaku Pablo ti sa ni kandixia da Jesús

⁴Siin ka'an Pablo jiin Agripa: —Tendi'i chaa Israel ka jini da nasa ni ja'nu na ñuu na. Suni ka jini va'a da nasa ni chaku na ñuu Jerusalén. ⁵Maa da ka jini va'a da

saña ja ni kuu tijni kuiya. Ti nu kuu kachi da ja kuu na iin chaa fariseo ka siuku ni'in taka ley Israel. ⁶Ti vijna chaa Israel un, ka xndichi da saña chi kandixia na ja Yandios naxndoto ya tendi'i ndiyi nava ni kachi ya nuu yivi ña'nu yo najana'an. ⁷Sia'an ti tendi'i yivi Israel ka kandixia i. Yukan kuu ja ka kuni siuku ni'in da, ti ka junukuachi da nuu Yandios ndi kivi ndi ñuu. Ja sia'an kuu ja kandixia na ja nandoto ndiyi, ti siki yukan ni ka kankuachi da ja'a na. Sia'an ka'an na jiin ni'in, chaa ña'nu. ⁸Ti tu iyo va'a ja ka ndo'o ini ni ja Yandios tu naxndoto ya ndiyi.

⁹Undi najana'an, ndo'o ini na ja iyo va'a jniñu ni sa'a na ja ni ka'an na siki Jesús, chaa ñuu Nazaret. ¹⁰Ti sia'an ni sa'a na ñuu Jerusalén. Ni ka ja'a sutu ka kuña'nu jniñu un nuu na, ti saña ni jnaa na vekaa taka chaa ni ka kandixia Jesús. Ti suni ni ndu iin nuu ini na jiin chaa ni ka ja'ni yivi ka kandixia Jesús. ¹¹Taka kivi ni ja'an na ini veñu'un nuu ka nchañu'un yivi naa i, ti ni ja'a na tau i. Sia'an ni ka chisa'yi i jnu'un Jesús. Ni kuiti xaan ini na nuu i. Yukan kuu ja ni ja'an na inga ñuu jika ga, ti ni kani na taka yivi ka kandixia un.

**Kachi tuku Pablo nasa ni
kandixia da jnu'un Jesús**

¹²Siin ka'an Pablo jiin Agripa:
—Sia'an ni kuu, ti sutu ka kuña'nu un, ni ka ja'a da jniñu nuu na ja na kin jniñ na presu chaa ka kandixia undi ñuu Damasco. ¹³Ti ni'in, chaa ña'nu, na kachi na nuu ni ja ichi kua'an na undi Damasco, ti ja kuan

kuu koxiuu, ti ni jini na undi andivi ni ndinchaa iin nduva nuu na, jiin suni chaa kuankoyo jiin na, ni'in ga ni ndinchaa nduva un ja kuu nduva ndikandii. ¹⁴Ti tendi'i na naa na ni ka nduva na nuu ñu'un, ko saña ni jiniso'o na iin ndusu ni ka'an yu'u hebreo (ja ka'an yivi Israel), ti ni kachi: “Ro'o Saulo, tu iyo va'a ja ka kanaa ra jiin ri. Ti stuji ra maa ra, nanu sa'a xndiki nu ja'a ti patada punta puya”, ni kachi ndusu un. ¹⁵Yukan ti ni jikajnu'un na: “Nau ni'in ka'an taa”, ni kachi na. Ti ndusu un ni kachi jiin na: “Ru'u kuu Jesús, ti ro'o kuu ja kanaa jiin ri. ¹⁶Ndokuiñi ti kundichi ra. Ni jini ra ru'u, chi ru'u ja ni nakaji ri ro'o ja na sa'a ra jniñu ri, ti kani ra jnu'un taka ja ni jini ra vijna. Suni nakani ra jnu'un nu na kuni ra taka ga ja xna'an ri nuu ra. ¹⁷Chindee ri ro'o ja tu kuu kani yivi Israel ro'o, ni yivi inga nación. Ti taji ri ro'o ja na sa'a ra jniñu ri, chi ki'in ra nuu kanchuku yivi inga nación, ¹⁸ja na kandixia i ru'u. Na xndoo i taka jniñu kue'e ka sa'a i, ti na kandixia i ru'u. Tukaa ga sa'a i nava kuni ja'u'u un, ti na kandixia i nava kuni maa Yandios. Ti sia'an na kencha kuachi i un ki'in, ti nanita'u i nuu Yandios jiin uu ga yivi ni nakaji ri”, ni kachi Jesús nuu na.

¹⁹Sia'an ni kuu, ti ni jandatu na jnu'un ni ka'an Jesús jiin na undi andivi. ²⁰Ti undi nuu, ni xna'an na jnu'un Yandios ja na nakani ini i nuu kuachi i, ti na xndoo i taka jniñu kue'e ka sa'a i, ti na kandixia i jnu'un Jesús. Ti na sa'a i jniñu iyo va'a, nanu ka sa'a yivi ka kandixia Jesús. Sia'an ni ka'an na undi nuu

yivi kanchuku ñuu Damasco, ti suni sia'an ni ka'an na ñuu Jerusalén. Suni jnu'un un ni ka'an na nuu yivi kanchuku ni ndañuu Judea jiin nuu yivi kanchuku inga nación. ²¹Ti yukan kuu ja siki jnu'un ka'an na un, ni ka jniñ yivi Israel saña ini veñu'un un, ti ka kuni ka'ni da saña. ²²Ni chindee Yandios saña undi vijna. Siin na ka'an na nuu taka yivi. Suni jnu'un ka'an na nuu chaa ka kuña'nu, ka'an na jiin taka ga yivi. Na jana'an ni ka ka'an chaa profeta jnu'un Yandios, ti suni ni ka'an Moisés. Ni ka ka'an da nava kii Jesús. ²³Ni ka kachi da nava kondo'o Jesús ti kuū ya, ti nandoto tuku ya nuu ñuji'i. Maa ya kuu ja nandoto undi nuu kuiti. Sia'an ni kachi ya nasa nanita'u yivi Israel. Ti sia'an kachi ya nasa nanita'u yivi inga nación. Ti jnu'un yukan kuu jnu'un ni ka ka'an profeta na ni ka ka'an jnu'un Yandios najana'an. Ti jnu'un yukan kuu ja ka'an na nuu yivi vijna —ni kachi Pablo.

Ni ka'an Pablo jiin Agripa ja na kandixia da jnu'un Jesús

²⁴Sia'an ni ka'an Pablo ja'a maa da nuu Agripa jiin uu ga chaa ka'iin un. Ti Festo ni keja'a ka'an jaa da, ti ni kachi da jiin Pablo:

—Kaku'u ra, Pablo. Ja xaan ni skua'a ra, ti ni nduku'u ra —ni kachi da.

²⁵Ko Pablo ni kachi da nuu Festo:

—Ni'in chaa kuña'nu, tu kaku'u na. Ja ni kachi kaji na iin jnu'un ndaa nuu ni, ti jnu'un ka'an na un, jandaa ndixia kuu. ²⁶Chaa kuña'nu Agripa ja'a, jini va'a da jnu'un ni ka'an na. Tu ndi'i ini na ka'an na

jiin da, chi jini na ja jini va'a da nava ka'an na jiin ni. Jini da ja yukan kuu nuu ndijin ja ni ka jini taka yivi taka jnuhun Jesús —ni kachi da nuu Festo. ²⁷Sia'an ni kuu ti ni kachi Pablo nuu Agripa:

—Jini va'a na ja kandixia ni jnu'un ka ka'an chaa ni ka ka'an ja kuu Yandios undi na ja na'an, ni'in, chaa ña'nu Agripa —ni kachi Pablo. ²⁸Ti ni kachi Agripa jiin da:

—Va ndo'o ini ra ja yachi kandixia ri Jesús —ni kachi da. ²⁹Ti ni kachi tuku Pablo jiin da:

—Kakan nuu Yandios ja na nakandixia ni Jesús. Vasu vijna xi luego ni, kandixia ni ti kuni na ja tendi'i ni nava ka iin ja'a. Ja ni ka jini ni nava ni ka'an na vijna. Kuni na ja nduu ni cuenta saña ko tu kuni na ja konde ni vekaa cuenta maa na —ni kachi da. ³⁰Sia'an ni kuu ti chaa ña'nu Agripa jiin Festo jiin Berenice jiin tendi'i yivi ni ka ndututu un ni ka ndokuñi da. ³¹Ti kuankoyo da fuera ti ni ka keja'a na ndajnu'un da, ti ni ka kachi da:

—Tu ndoo ni sa'a chaa un ja na kuu da, ni tu kuu konde da vekaa —ni ka kachi da. ³²Ti Agripa ni kachi nuu Festo:

—Undi nuu kuu sia yo da ni kuu, ko vijna tu kaa, vanuxia ja maa da ni kachi da ja César na xndichi da chaa —ni kachi Agripa.

Ni ka taji da Pablo undi Roma

27 Nu ni ka ndo'o ini da ja taji da saña undi Italia, nuu kancha César, Pablo jiin uu ga presu, ni nakua'a da chaa nuu iin chaa ni nani Julio, ja yinda'a da soldado batallón Augusto. Saña

Lucas, suni kua'an na jiin da naa da. ²Aristarco, iin chaa Tesalónica ja kuu iin ndañuu Macedonia, suni kua'an da jiin na. Ni ka kivi na iin barco ja ni chaa ñuu Adramitio. Kuni ki'in barco un taka ñuu yu'u mar ja ka kuu ñuu Asia. Sia'an ni kuu, ti kuankoyo na. ³Ni kundijin inga kivi, ti ka jaa na ñuu Sidón. Julio ni kunda'u ini da Pablo, ti ni ja'a da jnu'un ni ja'an Pablo nuu chaa mani da jiin ja kanchuku da ñuu un, ti yukan ni ka ja'a da nuu Pablo taka ja nandi'i da. ⁴Yukan ti ka kivi tuku na barco. Kuankoyo na ti ni kendo na ñuu Sidón. Ni ka ya'a na ñuu Chipre, ja ni kendo ichi sajni, chi kee xaan tachi inga ñuu un. ⁵Ni ka ya'a na sava nuu mar un, ti ni ka ya'a na yajni costa ñuu Cilicia jiin Panfilia, ti ni ka jaa na ñuu Mira, ja kuu iin ndañuu Licia. ⁶Ñuu Mira yukan ni ni'in chaa yinda'a soldado un inga barco ñuu Alejandría, ja ki'in undi Italia. Yukan ti ni kachi capitán un ja na kivi koyo na ini barco un. ⁷Yukan ti ni ka kee na kuankoyo na. Tijni kivi kuee xaan ni ka jika na. Kua'a xaan nundo'o, ti sa ni ka jaa na ñuu Gnido. Ti tukaa ni siin ga barco un ichi kua'an, chi kee xaan tonto tachi. Yukan ti ni ka ya'a na yajni ñuu Salmón, ni ka ya'a na yajni costa ñuu Creta. Sia'an ni ka ya'a na, chi tukaa kee xaan tachi yukan. ⁸Ti yii xaan nu ni ka siin na ni kani costa un, ti ni ka jaa na yajni ñuu Lasea nuu nani "Ka kendo va'a barco." ⁹Ni ka'iin na tijni kivi yukan. Tukaa ni kuni siin barco un, chi ja ni nasama yoo ja kee xaan tachi. Ja ni ya'a kivi viko ja ni ka

iyo ndicha ini yivi Israel, ti kivi un tukaa ga ni jika barco, chi sandau keka'nu nuu mar un. Yukan kuu ja ni xndaku Pablo nuu chaa un, ¹⁰ti ni kachi da:

—Ñani naa ni, ndo'o ini na ja nu na siin yo, ti koo xaan yo nundo'o. Xnaa yo carga ndiso barco ja'a, ti suni kuu xnaa yo maa barco ja'a, ti suni undi maa yo naa yo —ni kachi Pablo.

¹¹Ti chaa yinda'a soldado un tu ni chunso'o da jnu'un ni ka'an Pablo, ti ni jandatu ga da nuu capitán barco un jiin nuu chaa xiin barco un, ti tu ni ka chunso'o da jnu'un ni ka'an Pablo. ¹²Ti barco un, tu kuu kendo va'a un, chi kuun xaan sau ja kuu viko sau, ti kee xaan tonto tachi kivi un. Yukan ti ni ka ndo'o ini da ja iyo va'a ga nu na kinkoyo da ichi, ti ka ndo'o ini da ja ki'in da undi Fenice, iin puerto ja kendo ñuu Creta. Ka ndo'o ini da ja iyo va'a ga puerto un, chi sa'a vijin xaan, tu kee xaan tachi, ti puerto kendo ichi nuu kaña ndikandii.

Kee tachi sau xaan nuu mar

¹³Yukan ti ni keja'a kee iin tachi vita ichi vee. Ti ka ndo'o ini da ja kuu siin da ichi kuankoyo da. Ka kee da kua'an da. Ni ka ya'a da yajni costa ñuu Creta. ¹⁴Ko tu ni ka jika kua'a da, ti ni keja'a kee iin tachi xaan ichi nenu ñuu Creta. Kee xaan tachi nuu kua'an barco un. Kuu iin tachi ja vaji ichi nuu kaña ndikandii, kachi yivi un. ¹⁵Tukaa ni kuni siin barco un, chi kee xaan tachi nuu kua'an barco un, ti ni nachinda'a ichi jata. ¹⁶Sia'an ni kuu, ti ni ka ya'a na yajni iin ñuu lulu

nani Clauda. Tu ni kee xaan tachi nu ni ka ya'a na yukan. Barco un ñu'un inga barco lulu. Ni ka jista da barco lulu un, ti ni ka na chondee na ini barco ka'nu un, ko ni'in iyo ja sa'a yo jniñu un. ¹⁷Sia'an ni kuu, ti chaa un ni sakutu da barco ka'nu un jiin yo'o ka'nu, ti ni ka ju'ni da. Ni ka ndo'o ini da ja tu te'nde barco un. Yukan ti ni ka keja'a ka yu'u da ja kin kaninchaa barco un maa nuu ñiti un ja ni xndaa nducha mar un. Yukan ti ni ka nasinu da manta ka'nu un, chi chii manta un kani tachi, ti chinda'a i barco un kua'an. Ti ni ka sia da maa da kuankeyo da jiin tachi un. ¹⁸Ni kundijin inga kivi, ni ka keja'a ka skaña da ndajniñu ñu'un ini barco un nuu nducha, chi tachi sau un sa'a ja kanda barco un nuu mar. Ti sia'an ni ka sa'a da ja na nduñama barco un. ¹⁹Ni kundijin inga kivi, ti ni ka skaña na taka ndajniñu ja jajniñu maa barco un. ²⁰Tijni xaan kivi tu ni ka jini na ndikandii, ni tu ni ka jini na chuxini. Sia'an ni kuu, ti ni ka keja'a ka ndo'o ini na ja tukaa kendajiyo na, chi kee xaan tonto tachi, ti kuun xaan tonto sau.

²¹Tijni xaan kivi tukaa ni ka yee na staa. Yukan kuu ja Pablo ni keja'a ka'an da jiin da:

—Tendi'i ni'in naa ni, tu ni ka chunso'o ni jnu'un ni kachi na nuu ni, na ni ka'iin yo ñuu Creta. Tu ni iyo va'a ja ni ka kee ni ñuu Creta. Yukan kuu ja kando'o kanene yo vijna, ti ni ka xnaa yo taka ndajniñu yo. ²²Ko vijna na kachi na jiin ni ja koto xndi'i yo ini yo. ²³Ja ka jini ni ja saña junukuachi na nuu Yandios, ti sa'a na jniñu nava

kuni maa ya. Jakuaa vijna ni taji ya iin tajnu ya nuu na, ²⁴ti ni kachi tajnu un nuu na: “Koto yu'u ra, ro'o Pablo. Nini kuu ja kin ka'an ra jiin César. Ni kachi Yandios ja chindee ya ro'o. Nama ya ro'o jiin taka chaa ka'iin barco ja'a, ti ni iin da tu kuū”, ni kachi tajnu un. ²⁵Yukan kuu ja na kachi na jiin ni ja tu xndi'i ni ini ni naa ni, taka yo naa yo. Saña kandixia na Yandios. Jini na ja siuku ya nava ni kachi tajnu ya jiin na. ²⁶Barco ja'a kin kaninchaa maa nuu iin ñu'un kendo ma'ñu mar ja'a —ni kachi da.

²⁷Ni kuu xia'un kivi sa ni ka jankoyo na. Ti iin jakuaa kua'an barco un nuu mar Adria, ti ndanu ndenu barco un kua'an jiin tachi un. Ja yajni ñúú, ti chaa ka sajniñu jiin barco un, ni ka ndo'o ini da ja kuan kuyajni na nuu ñu'un. ²⁸Yukan kuu ja ni ka keja'a da ka chikua'a da nasa kunu ñu'un nducha nuu ka ja'an na, ti ni ka jini da ja iyo oko xia'un iin metro. Ni ka jika na ti'li ga, ti ni ka chikua'a tuku da nducha un, ti ni ka jini da ja iyo oko uxia metro ja kunu. ²⁹Ni ka yu'u xaan da ja jaku'un barco un jiin yuu, ti kuu kue'e. Ja yukan kuu ja ni ka nasinu da kuun kaa nuu nducha ichi jata barco un. Kaa un sa'a ja tukaa kaka barco un. Ti chaa un ni ka ndi'i xaan ini da, ti ka ndatu da ja na kundijin inga kivi. ³⁰Yukan ti chaa ka sa'a jniñu jiin barco un, ka kuni'in barco lulu un nuu nducha, chi ni ka kachi da ja sia'an na sinu da kaa ichi nuu barco un, ko ni ka xnda'u da. Ni ka sa'a da sia'an ja ka kuni nama da maa da. ³¹Yukan ti Pablo ni keja'a ka'an da jiin chaa

jiin nuu tendi'i soldado da, ti ni kachi da:

—Nu tu kendo chaa un nuu barco ja'a, tu kuu nama yo maa yo —ni kachi da.

³²Yukan na ti soldado un ni ka ja'ncha da yo'o yinda'a barco lulu un, ti ni ka sia da kua'an nuu nducha un. ³³Nu kuan ndii, ti ni kachi Pablo jiin da naa da:

—Kaji ni naa ni ti'li ndoo iyo. Vijna ni kuu xia'un kivi ja tukaa ni ka yee ni staa, ni tu ni kuu kusu ni ti'li naa ni. ³⁴Yukan kuu ja na kachi na nuu ni ja kaji ni ti'li ja na ja nani'in ini ni ti'li, ti na kuu sucha ni naa ni. Sia'an ti sa kuu nama ni maa ni naa ni, chi ni iin yo tu kondo'o vasu ti'li —ni kachi Pablo.

³⁵Ni ndi'i ka'an Pablo jnu'un un, ni ki'in da iin staa stila, ti tendi'i da ni ka jini ja ni nakuanta'u Pablo nuu Yandios. Ni ja'nu sava da staa stila un, ti ni keja'a da yaji da.

³⁶Yukan ti tendi'i chaa un ni ka kundee ini da, ti ni ka yee da ti'li.

³⁷Ka'iin uu ciento uni xiko xia'un iin yivi ini barco un. ³⁸Ni ka yee da undi ni ka ndutu chii da. Yukan ti ni ka skaña da triu nuu nducha un ja na nduñama barco.

Keka'nu barco

³⁹Ni kundijin inga kivi, ti ni ka jini da ja kuan kuyajni ñu'un un, vasu tu ni ka nakuni da naa ñuu kuu. Ni ka jini da yu'u mar un nuu ñu'un na'in nducha, nuu vita xaan ñiti yu'u mar un. Ni ka kinyii da nu kuu tu'va barco undi yukan. ⁴⁰Yukan ti ni ka sia da kaa ka yindaka barco un, ti ni ka sia da kua'an nuu mar. Ti ni ka ndaji

da yo'o ndikun tabla ja yinda'a nuu barco. Ni ka ndokani tuku da manta ichi nuu barco un, chi tachi un sa'a ja na ki'in tuku barco un ichi yu'u mar. Sia'an na ti kuantu'va barco undi yu'u mar. ⁴¹Jaku ni ga ti ya'a barco un undi nuu ñu'un na'in nducha un, ti ni jakoto nuu ni ndututu ñiti un, ti ni'in xaan ni jakoto xini barco un, ti tukaa ni kuni kanda. Ichi jata barco un ni keja'a jna'nu ja ni'in kaninchaa nducha un chii. ⁴²Tijni soldado un ka kuni ka'ni da taka presu un, nava tu sucha da nuu nducha un, ti jaa da nuu yi'i ñu'un, ti kunu da ki'in da. ⁴³Chaa yinda'a soldado un tu ni kuni da ja kuñ Pablo. Yukan kuu ja tu ni ja'a da jnu'un ja ka'ni soldado un taka presu un. Ti ni ta'u da jniñu ja tendi'i chaa ka jini sucha, na ndava da nuu nducha un, ti na sucha da ki'in da undi nuu yi'i ñu'un yu'u mar un. ⁴⁴Suni ni kachi da ja uu ga da na kinkoyo da siki tabla, xi siki iin pedazo maa barco un. Sia'an ni ka kundee da ni ka nama da maa da, ti ni ka jaa da nuu yi'i ñu'un undi yu'u mar un.

Kande Pablo ñuu Malta

28 Sia'an ni ka nama na maa na nuu mar un, ti sa ni ka jini na ja ñu'un lulu un nani Malta, ti kande mañu mar un. ²Yivi kanchuku yukan ni ka kunda'u ini da saña naa na. Ni ka joto da ñu'un, chi kuun sau, ti vijin ka jna'an na. Sia'an ni ka chindee da saña naa na. ³Ti Pablo suni ni nastutu da uu nduku ichi un, ti ni jnaa da nuu ñu'un. Yukan ti iin koo ni kendava ti nuu ñu'un un ja ni'ni xaan. Ni

ndava ti ti ni yeyi'i ti nda'a Pablo, ti tu kuni ti sia ti. ⁴Nu ni ka jini yivi ñuu un ja yindaka koo un nda'a Pablo, ti ni ka ka'an:

—Va nu suu chaa ja'ni ña'an kuu chaa ja'a. Ti vasu ni nama da maa da nuu mar, ko Yandios tu ja'a ya jnu'un ja na kuchaku da —ni ka kachi i.

⁵Ti Pablo ni kisi da koo un nuu ñu'un un, ti tundo ni kuu nda'a da.

⁶Ti yivi un ka ndatu i, chi ni ka ndo'o ini i ja kaa kuiñi nda'a Pablo, ti yachi kuū da. Ti ni kuu na'an ka ndatu da, ti ni ka jini da ja tundo ni jna'an Pablo. Yukan ti ni ka ndo'o tuku ini da, ti ni ka kachi da:

—ñin yandios kuu Pablo —ni ka kachi da.

⁷Yajni un nchaa iin chaa nani Publio. Chaa un ta'u da jniñu nuu ñuu lulu un. Yajni nu ni ka joto yivi un ñu'un nchaa ve'e da jiin ñu'un da. Ni kachi da nuu na:

—Ña'an ni ve'e na —ni kachi da.

⁸Ti tata Publio, katuu da ku'u da, ti ka'u xaan jna'an da. Jna'an da kue'e kiji, jiin kue'e kuun. Pablo ni tu'va da nuu katuu tata Publio, ti ni jikanta'u da nuu Yandios. Ni chuxndee da nda'a da siki chaa ku'u un, ti ni nduva'a da. ⁹Yukan na ti tendi'i yivi ka ku'u ñuu un ni ka kikoyo da, ti ni ka nduva'a da. ¹⁰Yivi un ni ka ja'a da kua'a xaan ndajniñu nuu na naa na. Ti ni jaa hora ja kinkoyo tuku na, ti ni ka ja'a da taka ja ka nandi'i na naa na ja kuu ichi.

Ni jaa Pablo ñuu Roma

¹¹Nu ni ka ya'a uni yoo ja ka'iin na ñuu lulu un, ti ni kaki'in na iin

barco tuku. Barco un ki'in ñuu Alejandría. Xini barco un kanchuku uu nuu nani Cástor jiin Pólux. Ni kendo barco un ñuu Malta ja ni kuu viko vijin xaan. ¹²Yukan ti ni ka kekoyo na ñuu un. Ni jakoyo na ñuu Siracusa. Ni ka kendo na uni kivi yukan. ¹³Ni kekoyo na yukan, ti ni ka ya'a na ni yu'u mar un, undi ni ka jaa na ñuu Regio. Ni kundijin inga kivi, ti ni keja'a kee tachi ichi vee. Yukan kuu ja ni kekoyo na tuku ti kuankoyo na. Ni kundijin inga kivi, ti ni ka jaa na ñuu Puteoli. Yukan ti ni ka xndoo na barco un. ¹⁴Yukan ni ka ndejna'an na jiin tijni chaa ka kandixia Jesús, ti ni ka kana da saña ja na kendo na jiin da iin semana. Ti sa kuankoyo na ichi Roma. Ti yukan ni ka jika ja'a na kuankoyo na.

¹⁵Yukan ti yivi ka kandixia Jesús un, ni ka jiniso'o da ja jakoyo na, ti ni ka kii nujna'an da saña. Tijni da ni ka kikoyo undi nuu nani Foro de Apio, ti uu ga da ni kikoyo undi nuu nani Tres Tabernas. Nu ni jini Pablo nuu da, ni kundee ini da ti ni jikanta'u da nuu Yandios. ¹⁶Sia'an ni kuu, ti ni jakoyo na Roma. Chaa yinda'a soldado un ni nakua'a da Pablo jiin uu ga chaa ka kuu presu un nuu iin chaa ka ndito vekaa un. Yukan ti chaa un ni ja'a da jnu'un ja na nduku Pablo iin ve'e kuncha da, ti na kundito iin soldado chaa.

Ka'an Pablo jnu'un Jesús ñuu Roma

¹⁷Ni ka ya'a uni kivi, ti ni kana Pablo chaa ka kuña'nu nación Israel kanchuku ñuu Roma. Nu ni ka ndututu da, ti ni kachi Pablo jiin da: —Ñani naa ni, vasu tu nau ni iin kuachi ni sa'a na nuu yivi Israel. Ni

siuku na jnu'un ni ka xndoo chaa jana'an, ko ñuu Jerusalén ni ka nakua'a yivi Israel presu saña nuu chaa Roma kanchuku yukan. ¹⁸Nu ni ka xndichi da saña, ti ka kuni da sia da saña, chi ka jini da ja tu ni iin kuachi ni sa'a na ja na kuū na. ¹⁹Tu ni kuni na kankuachi na nuu yivi Israel ja kuu jna'an yo, ko ni jikanta'u na nuu da ja César na xndichi da saña, chi tu ni ka ja'a yivi un un jnu'un ja na sia sticia un saña. ²⁰Yukan kuu ja ni kana na ni'in naa ni, chi kuni na ndajnu'un na jiin ni. Kuni na ndajnu'un na jiin ni, chi suni kandixia na ja Yandios naxndoto ya tendi'i ndiyi. Ti sia'an taka yivi Israel, ñanijna'an yo, ka kandixia i. Ja yukan kuu ja ndikun na jiin cadena ja'a, chi kandixia na taka un —ni kachi da nuu chaa ka kuña'nu un.

²¹Yukan na ti ni ka kachi chaa un jiin Pablo:

—Ni iin tutu tu ni chaa nuu ri naa ri ja taji chaa Israel. Iyo sava ñanijna'an yo ja vekoyo undi Jerusalén, ko tu na jnu'un ka kankuachi da ja'a ra.

²²Kuni kunso'o ri jnu'un ka'an ra, ti na kuni ri nasa ndo'o ini ra, chi ka jini ri ja taka ñuu ka ka'an yivi jnu'un Jesús, ti yivi ka kandixia Jesús, siin ka chiñu'un i —ni ka kachi da.

²³Yukan ti ni ka kachi da ja na ndututu tuku yivi nuu kancha Pablo. Kivi un ni chakoyo yivi kua'a nuu kancha Pablo. Pablo ni ka'an kaji da nuu yivi un nasa ta'u Yandios jniñu. Ni kachi da nasa ni ka'an Moisés kivi jana'an, na ni kachi da nasa kuu jniñu sa'a Jesús. Suni sia'an ni ka kachi chaa ni ka ka'an jnu'un Yandios najana'an, ni ka'an Pablo.

Sia'an ni ka'an Pablo, chi kuni da ja na kandixia chaa un Jesús. Sia'an ni ka'an da nchaka iin kivi un jiin yivi un naa i. ²⁴Sia'an ni kuu ti tijni yivi ni ka kandixia jnu'un ni ka'an Pablo, ti sava ga yivi tu ni ka kandixia. ²⁵Tu ni ka iyo iin nuu ini yivi un naa i, ti ka kuni nokoyo i ve'e i, ko Pablo ni ka'an da jaku ga jnu'un nuu i. Ni kachi da:

—Ni kachi kaji Espiritu Santo nuu Isaías nuu jna'an yo jana'an. Ni kachi ya ja Isaías na ka'an jnu'un ja'a nuu yivi:

²⁶Kua'an ti kachi ra nuu yivi un:

Ro'o naa ra, kunso'o ra jnu'un Yandios, ko tu chaku ini ra.

Kuni ndaa ra jniñu sa'a Yandios, ko tu chaku ini ra nasa sa'a ya jniñu un.

²⁷Yivi ndee ni'in ini ka kuu ra.

Tukaa chunso'o ra, vasu ka chaku ini ra.

Tu ka kuni nakani ini ra, vasu ka chaku ini ra nasa ka jini ra, ni kachi Espiritu Santo nuu Isaías, ja na ka'an da nuu yivi un.

Kachi tutu.

²⁸Vijna ti na ka'an na jnu'un Yandios nuu yivi inga nación. Yivi un chi kunso'o i jnu'un Yandios, ti nanita'u i nuu ya, ti maa i na kandixia i ya —ni kachi da.

²⁹Sia'an ni ka'an Pablo. Chaa Israel un ni ka kee da kuankoyo da, ti ka ndajnu'un da siki jnu'un ni ka'an Pablo.

³⁰Uu kuiya ni kendo Pablo ñuu Roma yukan. Ni ki'in nuu da iin ve'e ni kuncha da un, ti suni ni cha'u da nuu ve'e un. Ni kusii ini da jiin taka yivi ni ka jakoyo nuu

kancha da. ³¹Ni ka'an da nuu yivi
un nasa kuu kivi i nda'a Yandios
ti ta'u ya jniñu nuu i. Ni xna'an da
jnu'un Jesús, ja maa ya kuu Cristo

ni taji Yandios sa'a ya jniñu ña'nu.
Tu ni yu'u da ja ka'an da, ti tundo
ni jasi yu'u da ja ka'an da jnu'un
Jesús.